

รายงาน
สถิติด้านศาสนาของประเทศไทย
ปี 2542

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
สำนักนายกรัฐมนตรี

คำนำ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ โดยศูนย์สถิติแห่งชาติเพื่อการปฏิรูปการศึกษา ได้จัดทำรายงานสถิติด้านศาสนาของประเทศไทย ปี 2542 ขึ้น เพื่อให้บริการข้อมูลที่สนับสนุนการปฏิรูปการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 33 โดยได้จัดเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 4 หน่วยงาน ได้แก่ กรมการศาสนา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยสภามหาภูมิภควรราชวิทยาลัย

รายงานนี้นำเสนอสถิติด้านศาสนา ที่ครอบคลุมศาสนาสำคัญ 5 ศาสนา ในประเทศไทย ได้แก่ศาสนาพุทธ อิสลาม คริสต์ พราหมณ์-ฮินดู และศาสนาซิกข์ โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ**สถิติด้านกิจการศาสนา** ซึ่งประกอบด้วย จำนวนศาสนสถาน พระภิกษุ สามเณร อิม่าม คอเต็บ บิหลัน ผู้สอนศาสนา และข้อมูลงบประมาณ ฯลฯ รวมทั้ง **สถิติด้านการจัดการศึกษาโดยศาสนสถาน** ได้แก่ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา แผนกธรรม-บาลี การศึกษาระดับอุดมศึกษา และการศึกษาในโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็น ข้อมูลบุคลากร ข้อมูลศาสนสถาน/สถานศึกษา และข้อมูลกิจกรรมทางศาสนา การนำเสนอเป็นรูปแบบการบรรยายสรุปสั้น ๆ มีตารางสถิติ และแผนภาพประกอบ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญแผนงานทางศาสนา (นางบุญศรี พานะจิตต์) ผู้อำนวยการกองศาสนศึกษา (นายบุรีแก้วเล็ก) ผู้อำนวยการกองศาสนูปถัมภ์ (นายปกรณ ตันสกุล) และคณะเจ้าหน้าที่ของกรมการศาสนาที่ให้ความร่วมมือในการตรวจสอบข้อมูลและพิจารณารายงาน ซึ่งเป็นผลให้รายงานฉบับนี้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ และสำนักงานฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า รายงานฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบในการดำเนินการกำหนดนโยบายและแผนการสนับสนุนการดำเนินการด้านศาสนาต่อไป

(นายรุ่ง แก้วแดง)

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

รายงานสถิติด้านศาสนาของประเทศไทย ปี 2542 ได้จัดทำขึ้นเพื่อนำเสนอภาพรวมของทรัพยากรด้านศาสนาที่จะมีบทบาทอย่างสำคัญในการให้บริการสนับสนุนการปฏิรูปการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ทั้งในด้านการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานไปจนถึงอุดมศึกษา และการพัฒนาความรู้ทางศาสนาให้ผสมผสานกับความรู้ทางวิชาการ เพื่อให้ผู้เรียนเป็นคนดีควบคู่ไปกับความเก่งทางวิชาการ และเพื่อให้เห็นภาพอย่างชัดเจนยิ่งขึ้นจึงได้นำเสนอข้อมูลเป็น 2 ด้าน คือ ด้านวิชาการศาสนา และด้านการจัดการศึกษาโดยสถาบันศาสนา เพื่อให้เห็นศักยภาพ และความพร้อมของปัจจัยต่าง ๆ ที่รัฐจะส่งเสริมให้เป็นเครื่องมือสำคัญในการสนับสนุนการปฏิรูปการศึกษาดังกล่าว

ขอบเขตการรายงาน ได้นำเสนอข้อมูลพื้นฐาน เนื้อหาครอบคลุมศาสนาสำคัญ 5 ศาสนา ได้แก่ ศาสนาพุทธ อิสลาม คริสต์ พราหมณ์-ฮินดู และ ศาสนาซิกข์ ซึ่งเป็นศาสนาที่รัฐบาลให้การรับรอง โดยมีองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก ในด้านวิชาการศาสนาจะรายงานภาพรวมของศาสนสถาน บุคลากร กิจกรรม งบประมาณสนับสนุนกิจกรรมศาสนา และจะกล่าวถึงการจัดการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ โดยสถาบันศาสนา ซึ่งมีรายละเอียดพอสรุปได้ดังนี้

ก. ด้านกิจการศาสนา ข้อมูลด้านกิจการศาสนา ในปี 2542 ประกอบด้วยข้อมูลหลัก ๆ คือศาสนสถาน บุคลากร กิจกรรม และงบประมาณ สรุปได้ดังนี้

1. **ศาสนสถาน** มีจำนวนทั้งสิ้น 36,536 แห่ง โดยเรียงลำดับศาสนาตามจำนวนศาสนสถานจากมากไปหาน้อย คือ **ศาสนาพุทธ** มีวัดในพุทธศาสนามากที่สุด จำนวน 31,071 แห่ง (ไม่รวมวัดร้างจำนวน 5,004 แห่ง และสำนักสงฆ์ 11,849 แห่ง) ส่วนวัดไทยในต่างประเทศ มีจำนวน 136 แห่ง รองลงมาคือ **ศาสนาอิสลาม** มีมัสยิด จำนวน 3,181 แห่ง **ศาสนาคริสต์** มีโบสถ์ จำนวน 2,200 แห่ง **ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และ ซิกข์** มีโบสถ์ จำนวน 20 แห่ง และศาสนาหรือ

ลัทธิอื่น ๆ ได้แก่ สำนัก/โบสถ์ ของลัทธิต่าง ๆ เช่น โยเร มอรัมมอน พยานพระยะโฮวา ฯลฯ มีจำนวน 64 แห่ง ซึ่งในเชิงปริมาณแล้วจะเห็นได้ว่าวัดในพุทธศาสนาน่าจะเป็นส่วนสำคัญมากในการสนับสนุนการปฏิรูปการศึกษา เนื่องจากมีปริมาณมากและหมายถึงศักยภาพที่จะนำมาใช้ประโยชน์ต่อไป

2. บุคลากร ในปี 2542 แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 บุคลากรทางด้านศาสนา ได้แก่จำนวนพระภิกษุ สามเณร อิหม่าม คอเต็บ บิหลัน และผู้สอนศาสนา เรียงลำดับตามศาสนา ดังนี้ **ศาสนาพุทธ** มีจำนวนพระภิกษุ 267,300 รูป และสามเณร 97,840 รูป (ปี 2541) ส่วนพระภิกษุในต่างประเทศ มีจำนวน 685 รูป นอกจากนี้มีจำนวนพระภิกษุเดินทางออกนอกประเทศ จำนวน 1,284 รูป เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา และพระภิกษุชาวต่างประเทศเดินทางเข้ามาศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศไทย 458 รูป **ศาสนาอิสลาม** มีจำนวน อิหม่าม คอเต็บ และบิหลัน 9,543 คน **ศาสนาคริสต์** มีจำนวนผู้สอนศาสนา 2,200 คน **ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และซิกข์** มีจำนวนผู้สอนรวม 70 คน บุคลากรเหล่านี้จะเป็นกำลังสำคัญในการสนับสนุนการปฏิรูปการศึกษาต่อไป

2.1 ศาสนิกชน ปี 2541 มีจำนวนศาสนิกชนในประเทศไทย รวมทั้งสิ้น 61,466,187 คน จำแนกเป็น พุทธศาสนิกชน 57,134,880 คน หรือร้อยละ 92.95 ของจำนวนศาสนิกชนทั้งหมด อิสลามมิกชน 3,220,233 คน หรือร้อยละ 5.24 คริสตศาสนิกชน 991,600 คน หรือร้อยละ 1.61 พราหม-ฮินดูและซิกข์ 21,661 คน หรือร้อยละ 0.04 และ ศาสนิกชนอื่น ๆ อีกจำนวน 97,813 คน หรือร้อยละ 0.16

3. กิจกรรมทางด้านศาสนา ในปี 2542 มีจำนวนพระภิกษุทำกิจกรรมด้านพัฒนาสังคม 5,532 รูป และจัดกลุ่ม/หน่วย กิจกรรม อบรมคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่ประชาชน จำนวน 5,780 กลุ่ม/หน่วย ส่วนกิจกรรมทางศาสนาอิสลาม จัดให้ผู้ประสงค์ไปแสวงบุญประกอบพิธีฮัจญ์ ณ กรุงเมกกะ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ในปี 2540 2541 และ 2542 จำนวน 18,131 8,233 และ 5,827 คน ตามลำดับ สังเกตเห็นว่าจำนวนชาวไทยนับถือศาสนาอิสลาม ที่เดินทางไปแสวงบุญ

ในช่วงปี 2540-2542 มีจำนวนลดลงทุกปี อาจเนื่องมาจากเกิดปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจของประเทศ

4. **งบประมาณ** ในปี 2541-2543 กรมการศาสนาได้รับการจัดสรรงบประมาณจากรัฐบาลในอัตราเกือบคงที่ มีจำนวนลดลงเล็กน้อยในแต่ละปี กล่าวคือ ปี 2541 ได้รับ จำนวน 2,235,095,400 บาท ปี 2542 จำนวน 2,138,989,100 บาท ลดลงจากปี 2541 ร้อยละ 4.30 และปี 2543 จำนวน 2,117,354,100 บาท ลดลงจากปี 2542 ร้อยละ 1.01

ข. ด้านการจัดการศึกษาโดยสถาบันศาสนา การจัดการศึกษาโดยสถาบันศาสนา ในปีการศึกษา 2542 แบ่งตามประเภทการศึกษาได้ ดังนี้

1. **การศึกษาปฐมวัย** ได้แก่ การจัดการศึกษาให้กับเด็กเล็ก ในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดและมัสยิด ปีการศึกษา 2542 มีจำนวนศูนย์ ฯ 3,860 แห่ง จำนวนครูพี่เลี้ยง 10,583 คน และจำนวนนักเรียน 234,483 คน

2. **การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์** ได้แก่ การจัดการศึกษาให้กับเด็ก และเยาวชน ให้มีความรู้ด้านพระพุทธศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ควบคู่กับวิชาสามัญ โดยแบ่งระดับการศึกษา คือ ชั้นเตรียม ชั้นต้น ชั้นกลาง และชั้นสูง

ในปีการศึกษา 2542 มีจำนวนศูนย์ศึกษาฯ รวมทั้งสิ้น 1,239 แห่ง จำนวนครู/อาจารย์ 9,298 คน และจำนวนนักเรียน 225,520 คน

3. **การศึกษาพระปริยัติธรรม** เป็นการจัดการศึกษาให้กับพระภิกษุ สามเณร และคฤหัสถ์ แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 แผนก คือ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษา

3.1 **แผนกธรรม และแผนกบาลี** ปีการศึกษา 2542 มีจำนวน สำนักเรียนรวมทั้งสิ้น 8,058 แห่ง จำนวนครู/อาจารย์แผนกธรรม 26,248 รูป/คน แผนกบาลี 4,290 รูป/คน และจำนวนนักเรียนแผนกธรรม 207,483 รูป (หลักสูตวันกรรม เรียนเฉพาะพระภิกษุ และสามเณร) จำนวนนักเรียนแผนกธรรมศึกษา

350,980 คน (หลักสูตร ธรรมศึกษา เรียบเฉพาะคฤหัสถ์) แผนกบาลี มีจำนวนนักเรียน 45,642 รูป

3.2 แผนกสามัญศึกษา มีการจัดการศึกษา 2 ระดับ คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ปีการศึกษา 2542 มีจำนวนโรงเรียน 382 แห่ง ห้องเรียน 2,701 ห้อง ครู/อาจารย์ 6,700 รูป/คน จำแนกคือ ครู/อาจารย์ที่เป็นคฤหัสถ์ จำนวน 3,983 คน หรือร้อยละ 59.45 ของจำนวนครู/อาจารย์ที่สอนแผนกสามัญศึกษาทั้งหมด ครู/อาจารย์ที่เป็นพระภิกษุ จำนวน 2,667 รูป หรือร้อยละ 39.81 และ ครู/อาจารย์ที่เป็นสามเณร จำนวน 50 รูป หรือร้อยละ 0.75 ส่วนจำนวนนักเรียนรวมทั้งสิ้น 70,394 รูป จำแนกเป็น ม.ต้น 51,514 รูป และ ม.ปลาย 18,880 รูป

4. การศึกษาระดับอุดมศึกษา ในปีการศึกษา 2542 มีสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์จำนวน 2 แห่ง เปิดสอนระดับปริญญาตรีถึงระดับปริญญาโท คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีวิทยาเขตตามภูมิภาค 15 แห่ง และ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีวิทยาเขตตามภูมิภาค 7 แห่ง ปีการศึกษา 2542 มีจำนวนอาจารย์ 477 รูป/คน นักศึกษา 9,775 รูป/คน จำแนกเป็นนักศึกษา ระดับปริญญาตรี 9,424 รูป/คน ระดับปริญญาโท 351 รูป/คน

5. การศึกษาในศูนย์อบรมศาสนาอิสลามและจริยธรรมประจำมัสยิด เป็นการจัดการเรียนการสอนศาสนาอิสลามเบื้องต้น (ฟัรดูอีน หรือ ตาดีกา) ให้กับเด็กนักเรียนได้มีความรู้ด้านศาสนา และจริยธรรม ซึ่งในปี 2542 มีศูนย์จัดตั้งแล้วจำนวน 194 ศูนย์

6. โรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม มีการจัดการศึกษา 2 ประเภท คือ ประเภทสอนศาสนาอิสลาม และประเภทสอนศาสนาวิชาสามัญศึกษา และการศึกษาวิชาชีพ (นอกโรงเรียน) ในปีการศึกษา 2541 มีรายละเอียดดังนี้

6.1 ประเภทสอนศาสนา มีจำนวนครู/อาจารย์ 7,585 คน จำนวนนักเรียน 107,957 คน

6.2 ประเภทสอนศาสนาวิชาสามัญศึกษา มีการจัดการศึกษา คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และการ

ศึกษานอกโรงเรียน (เรียนวิชาสามัญศึกษาควบคู่กับการศึกษาวิชาชีพ) มีจำนวนโรงเรียน 169 แห่ง ตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาคทั้งหมด มีจำนวนนักเรียน 73,304 คน จำแนกตามระดับการศึกษา คือ ระดับ ม.ต้น 50,440 คน ม.ปลาย 21,895 คน และนักเรียนการศึกษานอกโรงเรียน 969 คน

7. โรงเรียนสอนศาสนาคริสต์ ในปี 2541 มีจำนวนโรงเรียน 2 แห่ง อยู่ในกรุงเทพมหานคร ครู/อาจารย์ 22 คน และจำนวนนักเรียน 101 คน

8. โรงเรียนสอนศาสนาซิกข์ ในปี 2541 มีจำนวน 1 แห่ง ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร (ไม่มีรายละเอียดจำนวนครู นักเรียน)

กล่าวโดยสรุป จากข้อมูลพื้นฐานจะเห็นได้ว่า ทรัพยากรด้านศาสนามีเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งจำนวนวัด และบุคลากรในศาสนาพุทธจะเป็นปัจจัยสำคัญ หากสามารถผลักดันให้รวมพลังกันสนับสนุนรัฐในการปฏิรูปการศึกษา โดยการสนับสนุนงบประมาณและสิทธิประโยชน์อื่น ๆ ที่ระบุไว้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในส่วนของการจัดการศึกษาโดยสถาบันศาสนา จะพบว่ายังมีส่วนร่วมน้อยเมื่อเทียบจำนวนศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดและมัชยิต และจำนวนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กับ จำนวนวัดและโบสถ์ของสถาบันศาสนาทุกแห่ง ดังนั้นจึงเป็นโอกาสที่จะนำทรัพยากรดังกล่าวมาสนับสนุนการปฏิรูปการศึกษา ได้ในทุกระดับต่อไป

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	(ก)
บทที่ 1 ความนำ	1
บทที่ 2 คำนิยาม	4
บทที่ 3 ศาสนาในประเทศไทย	15
- ศาสนาพุทธ	16
- ศาสนาอิสลาม	18
- ศาสนาคริสต์	20
- ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู	22
- ศาสนาซิกข์	24
บทที่ 4 สภาวะด้านการศาสนาในประเทศไทยปี 2542	26
- ศาสนสถาน	28
- บุคลากรทางศาสนา	31
- กิจกรรมทางศาสนา	42
- งบประมาณด้านศาสนา	45
บทที่ 5 การจัดการศึกษาโดยสถาบันศาสนา	49
- การศึกษาปฐมวัย	51
- การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์	53
- การศึกษาพระปริยัติธรรม	56
- การศึกษาระดับอุดมศึกษา	68

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

ภาคผนวก (ตาราง)

ศาสนสถาน

ตารางที่ 1	จำนวนศาสนสถาน จำแนกตามภาคภูมิศาสตร์ รายจังหวัด ปี 2542	71
ตารางที่ 2	จำนวนวัด จำแนกตามนิกาย ภาคภูมิศาสตร์ รายจังหวัด ปี 2542	75
ตารางที่ 3	จำนวนสำนักการปกครองคณะสงฆ์ ปี 2542	79
ตารางที่ 4	จำนวนวัดไทยในต่างประเทศ จำแนกตามนิกาย ปี 2452	80
ตารางที่ 5	จำนวนวัด ที่ได้รับการบูรณะและพัฒนาด้วย งบประมาณแผ่นดิน ปี 2539 - 2543	81

บุคลากรด้านศาสนา

ตารางที่ 6	จำนวนพระภิกษุ สามเณร จำแนกตามภาคภูมิศาสตร์ รายจังหวัด ปี 2541	82
ตารางที่ 7	จำนวนพระภิกษุไทยในต่างประเทศ จำแนกตามนิกาย ปี 2542	86
ตารางที่ 8	จำนวนพระสมณศักดิ์ในและต่างประเทศ จำแนกตาม ระดับชั้น ปี 2542	87
ตารางที่ 9	จำนวนพระสังฆาธิการ จำแนกตามประเภท ปี 2541 - 2542	88
ตารางที่ 10	จำนวนพระธรรมทูต จำแนกตามประเภท ปี 2540 - 2542	88
ตารางที่ 11	จำนวนพระสงฆ์เดินทางเข้า-ออก ประเทศไทย ปี 2542	88
ตารางที่ 12	จำนวน อีหม่าม คอเต็บ และบิหลัน จำแนกตาม ภาคภูมิศาสตร์ ปี 2542	89
ตารางที่ 13	จำนวนผู้สอนศาสนา จำแนกตามศาสนา ปี 2542	92

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

ตารางที่ 14	จำนวนศาสนิกชน จำแนกตาม ภาคภูมิศาสตร์ รายจังหวัด ปี 2541	93
ตารางที่ 15	จำนวนพระภิกษุที่ทำกิจกรรมพัฒนาสังคม ปี 2541 - 2542	97
ตารางที่ 16	จำนวนกลุ่ม/หน่วยที่จัดกิจกรรม ปี 2541 - 2542	97
ตารางที่ 17	จำนวนผู้ไปแสวงบุญ ประกอบพิธีฮัจญ์ ณ เมืองเมกกะ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ปี 2540 - 2542	97

งบประมาณ

ตารางที่ 18	จำนวนงบประมาณที่ได้รับจัดสรรจากงบประมาณแผ่นดิน ของกรมการศาสนา ประจำปีงบประมาณ 2541-2543	98
ตารางที่ 19	จำนวนเงินนิตยภัตต่อเดือนของพระภิกษุ จำแนกตาม สมณศักดิ์ และตำแหน่ง ประจำปีงบประมาณ 2542	100

การจัดการศึกษาโดยสถาบันศาสนา

ตารางที่ 20	จำนวนศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดและมัสยิด จำนวนครูพี่เลี้ยงและจำนวนเด็ก จำแนกตามภาค ภูมิศาสตร์ รายจังหวัด ปีการศึกษา 2542	105
ตารางที่ 21	จำนวนศูนย์ศึกษา จำนวนครู และจำนวนนักเรียน ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จำแนกตาม ภาคภูมิศาสตร์ รายจังหวัด ปีการศึกษา 2542	109
ตารางที่ 22	จำนวนสำนักเรียน และจำนวน ครูที่สอนการศึกษา พระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี จำแนกตามภาค ภูมิศาสตร์ ปีการศึกษา 2542	116

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 23 จำนวนนักเรียน การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จำแนกตามภาคภูมิศาสตร์ ปีการศึกษา 2542	121
ตารางที่ 24 จำนวนนักเรียน การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จำแนกตามภาคภูมิศาสตร์ ปีการศึกษา 2542	128
ตารางที่ 25 จำนวนโรงเรียน ห้องเรียน ครู/อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จำแนกตามภาคภูมิศาสตร์ รายจังหวัด ปีการศึกษา 2542	135
ตารางที่ 26 จำนวนนักเรียน การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนก สามัญศึกษา จำแนกตามภาคภูมิศาสตร์ ปีการศึกษา 2542	139
ตารางที่ 27 จำนวนบุคลากร มหาวิทยาลัยสงฆ์ จำแนกตาม สถาบันและวิทยาเขต ปีการศึกษา 2542	143
ตารางที่ 28 จำนวนนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงฆ์ จำแนกตาม สถาบันและวิทยาเขต ปีการศึกษา 2542	145
ตารางที่ 29 จำนวนนักเรียนวิชาสามัญ ในโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม จำแนกตามภาคภูมิศาสตร์ ระดับการศึกษา ปีการศึกษา 2541	147
ตารางที่ 30 จำนวนโรงเรียน ครู/อาจารย์ และนักเรียน ในโรงเรียน สอนศาสนา จำแนกตามกทม.และภูมิภาค ปีการศึกษา 2541	148

บทที่ 1

ความนำ

ทบพาทสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ตามภาระกิจใหม่แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 33 บัญญัติไว้ว่า “ สภาการศึกษา ศาสนา และศิลปวัฒนธรรมแห่งชาติ มีหน้าที่พิจารณาเสนอนโยบาย แผน และมาตรฐานการศึกษาของชาติ นโยบายและแผนด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม การสนับสนุนทรัพยากร การประเมินผลการจัดการศึกษา การดำเนินการด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม รวมทั้งการพิจารณากลับกรองกฎหมายและกฎกระทรวงที่ออกตามความในพระราชบัญญัติ นี้ ” ดังนั้นเพื่อรองรับทำหน้าที่ดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งมีหน้าที่เดิมครอบคลุมเฉพาะนโยบายและแผนการศึกษาเท่านั้น จึงจำเป็นที่จะต้องขยายบทบาทหน้าที่ให้ครอบคลุมไปถึงนโยบายและแผนด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมด้วย

การจัดทำรายงานสถิติด้านศาสนานี้ เป็นงานส่วนหนึ่งของการจัดเตรียมข้อมูลเพื่อรองรับบทบาทหน้าที่ในอนาคตอันใกล้ เพื่อใช้ประกอบในการพิจารณาเสนอ นโยบายและแผนด้านศาสนา ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมแห่งชาติต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อรายงานภาพรวมข้อมูลด้านการศาสนา ที่แสดงสถานภาพโดยทั่วไปทางด้านศาสนา รวมทั้งทรัพยากรและศักยภาพที่พร้อมจะสนับสนุนการดำเนินการปฏิรูปการศึกษา และใช้เป็นข้อมูลประกอบในการกำหนดนโยบายและการวางแผนด้านการศาสนาของประเทศ

ขอบเขตของข้อมูล

ขอบเขตของข้อมูลด้านการศาสนา ส่วนใหญ่ได้ข้อมูลมาจากกรมการศาสนา ปี 2542 และข้อมูลบางส่วนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ที่ครอบคลุมข้อมูล 5 ประเภท คือ ข้อมูลศาสนสถาน ข้อมูลบุคลากรทางศาสนา ข้อมูลกิจกรรมทางศาสนา ข้อมูลงบประมาณ และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ที่ดำเนินการโดยศาสนสถาน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ทั้งนี้ในการจัดเก็บรวบรวมข้อมูล จะเป็นข้อมูลที่หน่วยงาน มีข้อมูลอยู่แล้วเท่านั้น

แหล่งข้อมูล

ข้อมูลที่สำคัญได้มาจากกรมในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่

1. กรมการศาสนา
2. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน
3. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
4. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิธีการดำเนินงาน

1. ศึกษาขอบเขตและกรอบข้อมูล คำนิยามด้านศาสนา จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 คู่มือประชาชนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 คู่มือการปฏิบัติงานด้านศาสนา ระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วยศูนย์อบรมศาสนาอิสลามและจริยธรรมประจำมัสยิด คู่มือการบริหารมัสยิดและชุมชน ข้อมูลพื้นฐานด้านศาสนา ข้อมูลการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี ทะเบียนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาประจำปีการศึกษา 2542 โลกและชีวิตในวิถีแห่งธรรม การส่งเสริมพระพุทธศาสนาในภาวะวิกฤตของสังคมไทย และสถิติการศึกษาเอกชน ฯลฯ

2. รวบรวมจัดเก็บ เลือกรวบรวมข้อมูล จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมการศาสนา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

3. ประมวลผลข้อมูล จัดทำตารางสรุป ตารางข้อมูลจำแนกตามภาคภูมิศาสตร์
รายจังหวัด และจัดทำแผนภาพ โดยใช้โปรแกรม Microsoft Excel

4. วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างภาคภูมิ
ศาสตร์ โดยพิจารณาจากค่าสถิติ เช่น ร้อยละ และอัตราการเพิ่ม/ลด ต่าง ๆ ซึ่งในราย
งานฉบับนี้ ส่วนใหญ่จะบรรยายข้อมูลที่มีตาราง และแผนภาพประกอบ ส่วนการ
วิเคราะห์ข้อมูลจะมีการวิเคราะห์ ดูแนวโน้มด้านงบประมาณด้านศาสนาตั้งแต่ ปีงบประมาณ
2541-2543

บทที่ 2

คำนิยาม

คำเฉพาะที่ใช้ในด้านศาสนามีจำนวนมาก ซึ่งมีความหมายเฉพาะในแต่ละเรื่อง และไม่สามารถที่จะทำความเข้าใจได้หากไม่มีความรู้ในเรื่องนั้น ๆ มาก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คำว่า “ ศาสนา ” หมายถึง ทัศนคติเชื่อถือของมนุษย์ คำสั่งสอน และข้อบังคับ ที่มนุษย์ยอมรับและนำมายึดถือปฏิบัติเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข รวมทั้งความหมายของคำอื่น ๆ ที่จำเป็นจะต้องรวบรวมเพื่ออธิบายความหมายของคำต่าง ๆ ไว้ เพื่ออำนวยความสะดวกในการศึกษาข้อมูลของรายงานฉบับนี้ ซึ่งคำนิยามแบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ ศาสนสถาน การศึกษา บุคลากร กิจกรรม และงบประมาณ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 ศาสนสถาน

ศาสนาสถาน	หมายถึง สถานที่อยู่อาศัยของนักบวช และใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา
วัด	หมายถึง สถานที่ทางศาสนา ตามปกติแล้วจะมีเสนาสนะและอาคารถาวรวัตถุต่าง ๆ เป็นที่พำนักอาศัยศึกษาปฏิบัติพระธรรมวินัย และประกอบศาสนกิจของพระภิกษุสงฆ์ ตลอดจนเป็นที่บำเพ็ญกุศลต่าง ๆ นอกจากนี้วัดยังเป็นศูนย์กลางบริการทางการศึกษาและทางสังคม รวมทั้งเป็นแหล่งส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและประเพณี วัดทั้งหลายมีฐานะทางกฎหมาย คือ เป็นนิติบุคคลเท่าเทียมกัน แต่ในทางพระวินัยมีฐานะแตกต่างกัน ดังนั้น ตามมาตรา 31 แห่ง พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ได้จำแนกวัดออกเป็น 2 ชนิด คือ สำนักสงฆ์ และวัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา

สำนักสงฆ์	หมายถึง วัดที่กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศตั้งวัดแล้วแต่ยังมิได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา รวมถึงวัดที่ได้รับพระบรมราชานุญาต ให้สร้างขึ้นตามความในมาตรา 9 แห่ง พ.ร.บ. ลักษณะปกครองสงฆ์ ร.ศ. 121 และวัดที่สร้างขึ้นก่อน ร.ศ. 121 (พ.ศ. 2445) ซึ่งยังมิได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาด้วย นับว่าเป็นวัดที่สมบูรณ์ทางกฎหมายแล้ว
วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา	หมายถึง “อาราม ” ตามที่ได้เคยบัญญัติไว้ในมาตรา 5 แห่ง พ.ร.บ. ลักษณะปกครองสงฆ์ ร.ศ. 121 เป็นวัดที่เลื่อนฐานะมาจากสำนักสงฆ์ โดยได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เพื่อประโยชน์แก่สังฆกรรมตามพระธรรมวินัยสำหรับพระสงฆ์ นับว่าเป็นวัดที่สมบูรณ์ด้วยฐานะทั้งทางกฎหมายและทางพระธรรมวินัย ทุกประการ
พระอารามหลวง	หมายถึง วัดที่พระมหากษัตริย์ สมเด็จพระราชินี สมเด็จพระยุพราช ทรงสร้างและปฏิสังขรณ์ เป็นการส่วนพระองค์ พระราชทานเพื่อเป็นเกียรติยศแก่ผู้ต่ำศักดิ์ลงมา หรือ แก่วัดเอง มีอยู่จำนวนหนึ่งที่พระบรมวงศานุวงศ์ และข้าราชการผู้ใหญ่ ทรงสร้างขึ้น หรือ ทรงโปรดให้ปฏิสังขรณ์และสร้างขึ้นน้อมเกล้าฯ ถวายเป็นพระอารามหลวง รวมทั้งวัดที่ประชาชนสร้าง หรือ ปฏิสังขรณ์และทรงรับไว้เป็นพระอารามหลวงด้วย
วัดราษฎร์	หมายถึง วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา และสำนักสงฆ์ ซึ่งมิได้นับเข้าเป็นพระอารามหลวง ได้แก่ วัดที่ประชาชนทั่วไปสร้าง หรือ ปฏิสังขรณ์ ซึ่งได้รับอนุญาตให้สร้างวัดและประกาศตั้งวัด โดยถูกต้องตามกฎหมายจากทางราชการ และช่วยกันทำนุบำรุงสืบต่อกันมาตามลำดับ

วัดร้าง	หมายถึง วัดที่ไม่มีพระภิกษุสงฆ์พำนักอาศัยประจำ ซึ่งทางราชการจะขึ้นทะเบียนไว้เป็นวัดร้างโดยกรมการศาสนา หรือ จังหวัดที่กรมการศาสนามอบหมายให้ดูแลรักษา วัดที่ร้างยังคงสภาพเป็นนิติบุคคลโดยสมบูรณ์ และมีโอกาสที่จะเป็นวัดมีพระสงฆ์ ได้อีก โดยดำเนินการตามกฎกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการยกวัดร้างเป็นวัดที่มีพระสงฆ์ พ.ศ. 2514
ที่พักร้าง	หมายถึง สถานที่ที่พำนักอาศัยชั่วคราว สำหรับพระภิกษุ สามเณร ซึ่งพุทธศาสนิกชนได้สร้างขึ้นแต่ยังไม่ได้รับอนุญาตให้สร้างและตั้งวัดจากทางราชการ
ที่วัด	หมายถึง ที่ซึ่งตั้งวัดตลอดจนเขตของวัดนั้น
ที่ธรณีสงฆ์	หมายถึง ที่ซึ่งเป็นสมบัติของวัด
ที่กัลปนา	หมายถึง ที่ซึ่งมีผู้อุทิศแต่ผลประโยชน์ให้วัด หรือ พระพุทธศาสนา
มัสยิด	หมายถึง สถานที่ซึ่งมุสลิมใช้ประกอบศาสนกิจโดยจะต้องมีละหมาดวันศุกร์เป็นปกติ และเป็นที่ยึดสอนศาสนาอิสลาม
โบสถ์คริสต์	หมายถึง สถานที่ประกอบพิธีกรรมของศาสนาคริสต์
โบสถ์พราหมณ์-ฮินดู	หมายถึง สถานที่ประกอบพิธีกรรมของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู
โบสถ์ซิกข์	หมายถึง สถานที่ประกอบพิธีกรรมของศาสนาซิกข์
เขตมิชัง	หมายถึง เขตการปกครอง นิการโรมันคาทอลิก

2.2 การศึกษา

2.2.1 การศึกษาด้านศาสนา

โรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกธรรม	หมายถึง โรงเรียนที่วัดจัดตั้งขึ้นในที่วัดหรือที่ธรณีสงฆ์ หรือที่ดินของมูลนิธิการะพุทธศาสนา เพื่อให้ การ ศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ ตามหลักสูตร พระปริยัติธรรมแผนกธรรม แบ่งเป็น 3 ชั้น คือ นักธรรมตรี นักธรรมโท นักธรรมเอก
โรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกบาลี	หมายถึง โรงเรียนที่วัดจัดตั้งขึ้นในที่วัดหรือที่ธรณีสงฆ์ หรือที่ดินของมูลนิธิการะพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดการศึกษา แก่พระภิกษุสามเณร ตามหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนก บาลี แบ่งเป็น 8 ชั้น คือ บาลีประโยค 1-2 บาลี ประโยค 3 บาลีประโยค 4 บาลีประโยค 5 บาลี ประโยค 6 บาลีประโยค 7 บาลีประโยค 8 บาลี ประโยค 9
การศาสนศึกษา	หมายถึง การศึกษาปริยัติธรรม และการศึกษาอื่น ๆ อันควรแก่สมณะ
การศึกษา ปริยัติธรรม	หมายถึง การศึกษาธรรมและบาลี
สำนักศาสนศึกษา	หมายถึง สำนักเรียนพระปริยัติธรรม
สำนักศึกษาธรรม	หมายถึง สำนักที่สอนปริยัติธรรม ตามหลักสูตร ประโยคนักธรรมหรือธรรมศึกษา
สำนักบาลี	หมายถึง สำนักที่สอนปริยัติธรรม ตามหลักสูตร ประโยคบาลี
วิชาการ พระพุทธศาสนา	หมายถึง วิชาซึ่งจัดให้แก่พระภิกษุ สามเณร ศึกษาตามหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และ แผนกบาลีสันามหลวง

2.2.2 การศึกษาประเภทสามัญศึกษา

ผู้เรียน	หมายถึง นักเรียน นักศึกษา เด็ก เยาวชน และประชาชนทุกคนรวมถึงบุคคลที่จะเป็นผู้สอนต่อไป ทั้งในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย
ผู้สอน	หมายถึง ครู/อาจารย์ ในสถานศึกษา หรือสถาบันศาสนา และผู้นำศาสนา ที่ทำหน้าที่สอน ให้ความรู้ และให้แนวปฏิบัติ ทั้งในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย
โรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ศึกษา	หมายถึง โรงเรียนที่วัดจัดตั้งขึ้นในที่วัดหรือที่ธรณีสงฆ์ หรือที่ดินของมูลนิธิทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้การศึกษาแก่ พระภิกษุสามเณร ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ
นักเรียน	หมายถึง พระภิกษุหรือสามเณรที่กำลังศึกษาเล่าเรียน อยู่ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
ครู-อาจารย์	หมายถึง ผู้ทำหน้าที่สอนประจำอยู่ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจะเป็นพระภิกษุ สามเณร หรือคฤหัสถ์ก็ได้ สำหรับคฤหัสถ์ต้องเป็นเพศชายอายุไม่ต่ำกว่า 20 ปี บริบูรณ์
ศูนย์อบรมเด็ก ก่อนเกณฑ์ในวัด	หมายถึง สถานที่ ที่วัดจัดตั้งขึ้นในที่วัดโดยใช้อาคารของวัดเป็นสถานที่จัดการศึกษา เพื่อให้การศึกษาอบรมปลูกฝังศีลธรรม คุณธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามของไทย และภูมิปัญญาไทย แก่เยาวชนตามสมควรแก่วัย รวมทั้งการเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กก่อนเกณฑ์ที่จะเข้าสู่วัยเรียน ในระดับประถมศึกษา มีชื่อย่อว่า “ศดว. “ ซึ่งความหมายของบุคลากรในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดมีดังนี้
เจ้าอาวาส	หมายถึง เจ้าอาวาสวัดที่จัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด

ผู้บริหารศูนย์	หมายถึง เจ้าอาวาสที่ดำเนินงาน ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด หรือ พระภิกษุ ที่เจ้าอาวาสมอบหน้าที่เป็นลายลักษณ์อักษร ให้มีหน้าที่ดูแลศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด
ครูผู้สอน	หมายถึง ผู้ทำหน้าที่อบรมปลูกฝังศีลธรรม คุณธรรม วัฒนธรรม ประเพณีไทย และถ่ายทอดภูมิปัญญาไทย ให้แก่เด็กในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด
ครูพี่เลี้ยง	หมายถึง ครูที่สอนผู้ทำหน้าที่สอนให้การอบรม ดูแลช่วยเหลือเด็กในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด
เด็ก	หมายถึง เด็กที่อยู่ในความดูแล อบรม ของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ซึ่งมีอายุระหว่าง 3-5 ปี
ศูนย์ศึกษา	หมายถึง หน่วยเผยแพร่ศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่วัด มูลนิธิ สมาคม สถานศึกษา หรือหน่วยงานของรัฐ ได้จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งให้การศึกษาอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชนมีชื่อย่อว่า“ ศพอ. “ ซึ่งความหมายของบุคคลากรในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีดังนี้
พระพุทธศาสนา	
วันอาทิตย์	
ผู้อำนวยการ	หมายถึง ผู้เป็นประธานบริหาร และทำหน้าที่เป็นผู้จัดการบริหารงานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
ครูผู้สอน	หมายถึง ผู้ทำหน้าที่ครู หรืออาจารย์ ที่ทำการสอนในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
นักเรียน	หมายถึง ผู้ที่ศึกษาเล่าเรียนอยู่ในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ประจำมัสยิด	หมายถึง สถานที่ซึ่งจัดตั้งขึ้นในบริเวณมัสยิด หรือ ที่ดินของมัสยิด เพื่อให้การศึกษาอบรม ปลูกฝังจริยธรรม ประเพณีอันดีและภูมิปัญญาไทยแก่เยาวชนตามสมควรแก่วัย และท้องถิ่น รวมทั้งการเตรียมความพร้อมให้แก่

เด็กก่อนเกณฑ์ ที่จะเข้าสู่วัยเรียนในระดับประถมศึกษา มีชื่อย่อว่า “ ศดม.” ซึ่งความหมายของบุคลากรในศูนย์ อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในมัสยิดมีดังนี้

อิหม่าม **หมายถึง** อิหม่ามประจำมัสยิดที่จัดตั้งศูนย์อบรมเด็ก ก่อนเกณฑ์ประจำมัสยิด

ผู้บริหารศูนย์ **หมายถึง** อิหม่ามที่ดำเนินงานศูนย์อบรมเด็กก่อน เกณฑ์ประจำมัสยิด หรือกรรมการมัสยิดที่อิหม่ามมอบ หมายเป็นลายลักษณ์อักษร ให้มีหน้าที่ดูแลศูนย์อบรม เด็กก่อนเกณฑ์ประจำมัสยิด

ครูผู้สอน **หมายถึง** ผู้ที่ทำหน้าที่อบรม ปููกฝังจริยธรรม วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาไทย แก่เด็กในศูนย์ อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ประจำมัสยิด

ครูพี่เลี้ยง **หมายถึง** ผู้ทำหน้าที่สอน ให้การอบรม ดูแล ช่วยเหลือ เด็ก ในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ประจำมัสยิด

เด็ก **หมายถึง** เด็กที่อยู่ในการดูแลอบรมของศูนย์อบรมเด็ก ก่อนเกณฑ์ประจำมัสยิด ซึ่งมีอายุระหว่าง 3-5 ปี

ศูนย์อบรมศาสนา **หมายถึง** สถานที่ซึ่งจัดตั้งขึ้นในบริเวณมัสยิด หรือที่ดิน **อิสลามและจริย** ของมัสยิด เพื่อจัดเป็นสถานที่ให้การศึกษาศาสนา **ธรรมประจำมัสยิด** อิสลาม และจริยธรรม ตลอดจนการจัดกิจกรรมด้าน ศาสนา และประเพณี อันดีงามของผู้นับถือศาสนาอิส ลาม มีชื่อย่อว่า “ ศดม.” ซึ่งความหมายของบุคลากรใน ศูนย์อบรมศาสนาอิสลามและจริยธรรมประจำมัสยิดมีดัง นี้

ครูผู้สอน **หมายถึง** ผู้ให้การอบรมในศูนย์อบรมศาสนาอิสลาม และจริยธรรมประจำมัสยิด

นักเรียน **หมายถึง** ผู้เข้ารับการอบรมในศูนย์อบรมศาสนาอิส ลามและจริยธรรมประจำมัสยิด

โรงเรียนสอน วิชาศาสนาอิสลาม และวิชาสามัญ ศึกษา	หมายถึง โรงเรียนเอกชนตามพระราชบัญญัติโรงเรียน เอกชน พุทธศักราช 2525 ม.15 (1) ประเภทสามัญ ศึกษา ประกอบด้วย 4 หลักสูตร 1) หลักสูตรอิสลาม ศึกษา ระดับ ม.ต้น พ.ศ. 2535 2) หลักสูตรอิสลาม ศึกษา ระดับ ม.ต้น พ.ศ. 2535 และหลักสูตรอิสลาม ศึกษา ระดับ ม.ปลาย พ.ศ. 2535 3) หลักสูตรอิสลาม ศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการควบคู่กับหลักสูตร ม.ต้น พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) 4) หลักสูตร อิสลามศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการควบคู่กับหลักสูตร ม.ต้น พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) และ หลักสูตร ม.ปลาย พ.ศ.2524 (ฉบับปรับปรุงพ.ศ. 2533)
มหาวิทยาลัยสงฆ์	หมายถึง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขต	หมายถึง เขตการศึกษาของมหาวิทยาลัยที่มี คณะ สถาบัน สำนัก ศูนย์ วิทยาลัย หรือหน่วยงานที่เรียกชื่อ อย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่า คณะ สถาบัน สำนัก ศูนย์ หรือ วิทยาลัยตั้งแต่สองส่วนงานขึ้นไป ตั้งอยู่ในเขตนั้น ตามที่สภามหาวิทยาลัยกำหนด

2.3 บุคลากรทางศาสนา

คณะสงฆ์	หมายถึง บรรดาพระภิกษุที่ได้รับบรรพชาอุปสมบท จากพระอุปัชฌาย์ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งตามพระราช บัญญัติคณะสงฆ์
ภิกษุ	หมายถึง ผู้ที่ได้รับบรรพชาอุปสมบทจากพระอุปัชฌาย์ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และ รักษาศีล 227 ข้อ
สามเณร	หมายถึง ผู้ดำรงเพศอย่างพระภิกษุ แต่สมาทานศีล 10

คณะสงฆ์อื่น	หมายถึง บรรดาบรรพชิตจันนิกาย หรือ อนันมิกาย
พระราชาคณะ	หมายถึง พระภิกษุที่ได้รับแต่งตั้ง และสถาปนาให้มีสมณศักดิ์ตั้งแต่ชั้นสามัญจนถึงชั้นสมเด็จพระราชาคณะ
พระสมณศักดิ์	หมายถึง พระสงฆ์ที่ได้รับพระราชทานยศ หรือบรรดาศักดิ์
พระสังฆญาบัตร	หมายถึง พระภิกษุที่ได้รับใบตั้งยศ หรือบรรดาศักดิ์
สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์	หมายถึง สมเด็จพระราชาคณะที่ได้รับสถาปนาก่อนสมเด็จพระราชาคณะรูปอื่น ถ้าได้รับสถาปนาในวันเดียวกันให้ถือรูปที่ได้รับสถาปนาในลำดับก่อน
พระสังฆาธิการ	หมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์
พระธรรมทูต	หมายถึง พระภิกษุผู้ทำหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
พระเปรียญและบัณฑิตอาสาพัฒนา	หมายถึง พระภิกษุที่เรียนจบเปรียญธรรมตั้งแต่ 4 ประโยคขึ้นไป หรือ จบปริญญาตรีทางศาสนา และนักธรรมชั้นเอก ทำหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าคณะจังหวัด ในนักธรรมชั้นเอก ทำหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าคณะจังหวัดในการนิเทศงานด้านการศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ฯลฯ
พระปริยัตินิเทศก์	หมายถึง พระภิกษุที่เรียนจบเปรียญธรรมตั้งแต่ 6 ประโยคขึ้นไป ทำหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าคณะจังหวัด ในการนิเทศงานด้านการศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ฯลฯ
พระจริยานิเทศก์	หมายถึง พระภิกษุที่สำเร็จการศึกษาไม่น้อยกว่าเปรียญธรรม 6 ประโยคและนักธรรมชั้นเอก หรือภิกษุที่มีความรู้จบปริญญา จากมหาวิทยาลัยสงฆ์เป็นเปรียญธรรม 4 ประโยคและนักธรรมชั้นเอก ทำหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าคณะจังหวัด ในการนิเทศงานด้านการศึกษา

สงเคราะห์ การเผยแพร่ การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม
ฯลฯ

- พระวิปัสสนาจารย์** หมายถึง พระสงฆ์ทำหน้าที่ฝึกสอนปฏิบัติธรรม
กรรมฐาน
- พระนักเผยแผ่** หมายถึง พระภิกษุผู้แตกฉานในธรรมะ เข้าใจและ
สามารถเผยแผ่ธรรมได้เป็นอย่างดี
- สัปบุรุษ** หมายถึง มุสลิมที่คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด
ประจำมัสยิด มีมติรับเข้าเป็นสัปบุรุษประจำมัสยิด และมีชื่ออยู่ใน
ทะเบียนสัปบุรุษประจำมัสยิด แต่ผู้นั้นจะเป็นสัปบุรุษ
เกินกว่าหนึ่งมัสยิดในเวลาเดียวกันไม่ได้
- คณะกรรมการ** หมายถึง คณะกรรมการกลาง ศูนย์อบรมศาสนา
กลาง อิสลามและจริยธรรมประจำมัสยิด
- อิหม่าม** หมายถึง ผู้นำศาสนาอิสลามประจำมัสยิด
- คอเต็บ** หมายถึง ผู้แสดงธรรมประจำมัสยิด
- บิหลั่น** หมายถึง ผู้ประกาศเชิญชวนให้มุสลิมปฏิบัติศาสนกิจ
ตามเวลา
- อะมีรัลฮัจญ์ หรือ** หมายถึง บุคคลผู้ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าคณะผู้แทนฮัจญ์
รอฮิสบิชาตุลฮัจญ์ ทหารของประเทศไทย นำชาวไทยผู้นับถือศาสนาอิส
อัลรัสมียะห์ ลามเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ ณ เมืองเมกกะประเทศ
ซาอุดีอาระเบีย
- พราหมณ์** หมายถึง คนในวรรณะพราหมณ์ของสังคมฮินดู (ซึ่งมี
4 วรรณะได้แก่ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร) ผู้ที่
ถือเพศพรมจรรย์เป็นนักบวชไว้ผมยาว นุ่งขาว ห่มขาว
- บาทหลวง** หมายถึง ผู้สอนศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิก
- ศาสนาจารย์** หมายถึง ผู้สอนศาสนาคริสต์ นิกายโปรเตสแตนท์

2.4 กิจกรรมทางศาสนา

กิจการฮัจญ์	หมายถึง กิจการใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางของชาวไทยผู้นับถือศาสนาอิสลาม เพื่อไปประกอบพิธีฮัจญ์ ณ เมืองเมกกะประเทศซาอุดีอาระเบีย ไม่ว่าจะเป็นการ จัดบริการ การอำนวยความสะดวกหรือความปลอดภัย ก่อนเดินทาง ระหว่างเดินทาง ระหว่างประกอบพิธีฮัจญ์ หรือการเดินทางกลับถึงภูมิลำเนา
การประกอบพิธีฮัจญ์	หมายถึง การเดินทางไปประกอบศาสนกิจ ณ เมืองเมกกะ ประเทศซาอุดีอาระเบีย โดยให้ปฏิบัติเฉพาะผู้ที่มีความสามารถเท่านั้น คือมีความพร้อมทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และทรัพย์สิน
การนมาซ หรือละหมาด	หมายถึง การนมาซต่อพระเจ้า เพื่อแสดงความภักดี
การถือศีลอด	หมายถึง การละเว้นการกิน การดื่ม และเพศสัมพันธ์ ตลอดถึงการรักษาอวัยวะทุกส่วนให้พ้นจากการทำความชั่วทั้งในด้านกาย วาจา ใจ ตั้งแต่พระอาทิตย์ขึ้นจนถึงพระอาทิตย์ตก ในเดือนรอมฎอน (เดือนที่ 9 ของฮิจเราะห์ศักราช) เป็นเวลา 1 เดือน
การบริจาคชะกาต	หมายถึง การจ่ายทานบัจับจากผู้มีทรัพย์สินครบรอบหนึ่งปีแก่ผู้มีสิทธิรับบริจาค ได้แก่คนยากจน

2.5 งบประมาณ

นิตยภัต	หมายถึง เงินงบประมาณที่กรมการศาสนาได้รับเป็นประจำเพื่อจ่ายถวายอุปถัมภ์แก่พระภิกษุผู้ได้รับแต่งตั้งหรือพระภิกษุผู้ปฏิบัติหน้าที่พิเศษ ตามที่กำหนดไว้ในบัญชีอัตรานิตยภัต ซึ่งได้ทำการตกลงกับกระทรวงการคลังแล้ว
---------	---

บทที่ 3

ศาสนาในประเทศไทย

ศาสนาในประเทศไทยที่รัฐบาลให้ความอุปถัมภ์ มีทั้งหมด 5 ศาสนา ได้แก่ ศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และ ศาสนาซิกข์ ทุกศาสนามีองค์ประกอบหลักที่สำคัญ ๆ 5 ประการ คือ ศาสดา ศาสนธรรม ศาสนิก ศาสนสถาน และศาสนพิธี

1. **ศาสดา** หมายถึงองค์ศาสดาที่มีตัวตนอยู่จริง สามารถตรวจสอบยืนยันได้ทางประวัติศาสตร์ ฐานะของศาสดาจะเป็นที่เคารพสักการะของศาสนิกชน

2. **ศาสนธรรม** เป็นผลสืบเนื่องมาจากศรัทธา หรือ สืบเนื่องมาจากปัญญาของศาสดา ศาสนิกชนนับถือในฐานะสิ่งสูงสุด จะต้องให้ความเคารพสักการะเทอดทูน แม้แต่ตัวคัมภีร์ที่ใช้จารึกคำสอน

3. **ศาสนิกชน** คือ ปวงชนที่ให้การยอมรับนับถือในคำสั่งสอนศาสนา นั้น ๆ ปกติมี 2 ประการหลัก คือ นักบวชและผู้ครองเรือน หรือบางศาสนาแม้จะไม่มีนักบวช แต่มีคนทำหน้าที่ฝึกอบรม สั่งสอนศาสนิก

4. **ศาสนสถาน** ใช้เป็นที่อยู่อาศัยของนักบวช การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา จนถึงเป็นที่รวมองค์ประกอบหลักของศาสนาทั้งหมดในศาสนสถาน ฐานะของศาสนสถานจึงเป็นสมบัติของศาสนา

5. **ศาสนพิธี** พิธีกรรมที่ถูกกำหนดขึ้นจากศาสดาโดยตรง หรือศาสนิกคิดค้นขึ้น มีเนื้อหาโดยสรุปคือ มุ่งขจัดความไม่รู้ ความกลัว ความอึดอัด สนองตอบความต้องการในสิ่งที่ตนขาดแคลนจำเป็นต้องมีวัตถุประสงค์ของการศึกษา ค้นคว้า ปฏิบัติตามหลักของศาสนา

แม้ประเทศไทยจะมีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ ประชากรส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะและทรงเป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก ทางราชการได้ให้ความสำคัญด้านศาสนา มาก ดังจะเห็นได้จากการกำหนดวันหยุดราชการในวันศาสนพิธีสำคัญ ๆ

คือวันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา และวันเข้าพรรษา เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้ปฏิบัติศาสนพิธีโดยพร้อมเพรียงกัน ในส่วนของศาสนาอื่นนั้นรัฐบาลก็ได้เชื้อเพื่อต่อคนไทยที่นับถือศาสนานั้น ๆ และให้ความอุปถัมภ์ตามโบราณราชประเพณีที่พระมหากษัตริย์ทรงอุปถัมภ์ไว้ ซึ่งได้แก่ ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และศาสนาซิกข์ และในวันสำคัญของศาสนาอื่น ๆ ศาสนิกชนก็สามารถปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนาของตนเองได้เช่นกัน ดังนั้นเพื่อเป็นการให้องค์ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศาสนาในประเทศไทย รายงานบทนี้จึงขอเสนอประวัติความเป็นมาของแต่ละศาสนา โดยสรุปพอสังเขปดังต่อไปนี้

3.1 ศาสนาพุทธ

ศาสนาพุทธถือกำเนิดในประเทศอินเดียก่อนพุทธศักราช 45 ปี (พุทธศักราชเริ่มตั้งแต่ปีพระพุทธเจ้าเสด็จเข้าสู่ปรินิพพาน) ซึ่งนับว่าเป็นศาสนาที่สำคัญที่สุดในโลกศาสนาหนึ่ง มีผู้นับถือหลายร้อยล้านคนโดยเฉพาะในแถบประเทศเอเชียใต้ เอเชียตะวันออกเฉียง และเอเชียอาคเนย์ โดยเฉพาะในประเทศไทย พระพุทธศาสนาได้แผ่ขยายเข้ามาสู่ ดินแดนสุวรรณภูมิ ได้แก่ ในเขตประเทศพม่า และประเทศไทย ในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ซึ่งมีกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี

พระศาสดาผู้ให้กำเนิดพระพุทธศาสนา คือ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งเป็นโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะ และพระนางสิริมหามายาแห่งกรุงกบิลพัสดุ์ แคว้นสักกะ ปัจจุบันอยู่ในประเทศเนปาล พระพุทธเจ้าทรงมีพระนามเดิมว่า เจ้าชายสิทธัตถะ ในขณะที่ทรงพระเยาว์ก็ได้ศึกษาศิลปวิทยาในสำนักต่าง ๆ หลายสำนัก จนกระทั่งมีความรู้ ความสามารถ และความชำนาญในวิชาการต่าง ๆ หลายสาขา

เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะมีพระชนมายุได้ 16 พรรษาทรงอภิเษกสมรสกับเจ้าหญิงโสธรา มีพระโอรสหนึ่งพระองค์ คือ เจ้าชายราहुล ในชีวิตฆราวาสของพระองค์มีแต่ความสุขสมหวัง ต่อมาเมื่อพระชนมายุได้ 29 พรรษา ก็ทรงเบื่อหน่ายโลก เพราะทรงเห็นความไม่เที่ยงแท้แน่นอนของสังขาร และทรงหวังจะช่วยชาวโลกให้พ้นทุกข์ จึงได้ทรงสละความสุขทั้งมวลไม่ว่าจะเป็นพระราชทรัพย์ พระโอรส พระมเหสี พระบิดา พระมารดา ญาติพี่น้องและมิตรสหายออกบวช เพื่อหาทางที่จะนำไปสู่ความพ้นทุกข์

ทรงผนวชอยู่จนกระทั่งมีพระชนมายุได้ 35 พรรษา จึงได้ตรัสรู้บรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณ คือ รู้แจ้งสัจธรรมแห่งโลก เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยคำว่า “ พุทธ ” หมายถึง ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน

เมื่อพระองค์ตรัสรู้แล้ว ได้เสด็จไปโปรดสัตว์ สั่งสอนประชาชนตามแคว้นต่าง ๆ ในประเทศอินเดีย เป็นเวลา 45 ปี ปรากฏว่าชาวอินเดียในสมัยนั้นได้หันกลับมานับถือพระพุทธศาสนา และเข้ามาบรรพชาอุปสมบทเป็นจำนวนมาก พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนอยู่จนกระทั่งมีพระชนมายุได้ 80 พรรษา จึงเสด็จดับขันธปรินิพพาน ณ เมืองกุสินารา ประเทศอินเดีย

คำสอนของพระพุทธเจ้าได้รับการบันทึกไว้เป็นพระคัมภีร์ เรียกว่า **พระไตรปิฎก** มีความยาว 84,000 พระธรรมขันธ์ แบ่งออกเป็น 3 คัมภีร์ คือ **คัมภีร์พระวินัยปิฎก** ว่าด้วยเรื่อง วินัย ศีล สำหรับให้พระภิกษุ สามเณร ปฏิบัติ นอกจากนี้คัมภีร์พระไตรปิฎกยังกล่าวถึงศีลเบื้องต้น และการกำหนดกฎเกณฑ์ ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เช่นเรื่อง การอุปสมบท การผูกพัทธสีมา เป็นต้น **คัมภีร์พระสุตตันตปิฎก** เป็นคัมภีร์พระสูตร กล่าวถึงหลักธรรมต่าง ๆ ของพระพุทธเจ้า **คัมภีร์พระอภิธรรมปิฎก** กล่าวถึงธรรมชั้นสูง หรือปรมาตตสัจจะที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้

ศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าที่รวบรวมได้จากการประชุมคณะสงฆ์ ภายหลังจากพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้วประมาณ 1 ศตวรรษ มีดังนี้

1. อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา
2. อริยสัจ 4 ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค
3. ปฏิจจสมุปบาท
4. อริยมรรค 8
5. นิพพาน

คำสอนด้วยมรรค 8 เป็นคำสอนให้ดับทุกข์ทั้งปวง ย่อลงมาได้เป็นไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา มีดังนี้

1. สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ คือ ศีล
2. สัมมาวาจา มะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ คือ สมาธิ
3. สัมมาทิฐิ และสัมมาสังกัปปะ คือ ปัญญา

ความหมายในการศึกษา ของ ไตรสิกขา ซึ่งเป็นสุดยอดการปฏิบัติทั้งหมดในพระพุทธศาสนา คือ

1. ศีล คือการฝึกฝนพัฒนาด้านพฤติกรรม ทางกาย และวาจา ให้มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องและเกิดผลดี
2. สมาธิ คือ การฝึกฝนพัฒนาในด้านจิตใจ เนื่องจากพฤติกรรมทุกอย่างเกิดขึ้นเพราะความตั้งใจ ถ้าจิตใจได้รับการพัฒนาให้ตั้งงามแล้ว ก็จะควบคุมดูแล และนำพฤติกรรมไปในทางที่ตั้งงามด้วย
3. ปัญญา คือ การพัฒนาปัญญา เพราะปัญญาเป็นตัวนำทางและควบคุมพฤติกรรมทั้งหมด เป็นตัวปลดปล่อยจิตใจ ให้ทางออกแก่จิตใจที่โล่งและเป็นอิสระ

หัวใจพระพุทธศาสนา 3 ประการ เมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์ แก่พระอรหันต์ 1,250 รูป ณ พระเวฬุวัน หลังจากตรัสรู้เพียง 9 เดือน และทรงแสดงปฐมเทศนาเพียง 7 เดือน ก็ทรงสรุปรวมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ฝ่ายของมรรคกับนิโรธ ซึ่งถ้าใครปฏิบัติตามที่แสดงไว้ ทุกข์กับสมุทัย ก็หมดไป กล่าวโดยสรุปรวมเป็นไตรสิกขาตรงตัว คือ 1. การไม่ทำบาปทั้งปวง 2. การทำกุศลให้สมบูรณ์ 3. การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว

3.2 ศาสนาอิสลาม

อิสลาม หมายถึง การยอมมอบตนตามประสงค์ของพระเจ้าเป็นเจ้าโดยสิ้นเชิง ผู้นับถือศาสนาอิสลามเรียกว่า “มุสลิม” แปลว่า ผู้ยอมมอบตนต่อพระเจ้า พระศาสดาของศาสนาอิสลาม คือ นบีมูฮัมมัด (นบี หมายถึงผู้แทนพระเจ้า อัลลอฮ์ หรือพระเจ้าของศาสนาอิสลาม) มูฮัมมัด เป็นชาวอาหรับเผ่ากุรอัยฮ์ในเมืองเมกกะ (ปัจจุบัน คือ ประเทศซาอุดีอาระเบีย)

ศาสนาอิสลามเกิดขึ้นในดินแดนทะเลทรายอาหรับ เมืองเมกกะ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ในยุคนั้นชาวอาหรับแตกแยกเป็นหลายกลุ่มขาดความสามัคคียากแก่การปกครอง มีการรบพุ่งฆ่าฟันกันตลอดเวลา ไม่มีศาสนาเป็นแก่นสาร คนส่วนใหญ่นับถือเทพเจ้าและรูปเคารพต่าง ๆ ประชาชนไม่มีศีลธรรม สตรีจะถูกรังแก

มากที่สุด ภายใต้สภาพสังคมที่เสื่อมทรามเช่นนี้ นบีมุฮัมมัด จึงคิดหาวิธีที่จะช่วยปรับปรุงแก้ไขสถานการณ์ให้ดีขึ้น

นบีมุฮัมมัด เป็นผู้ฝึกฝนในทางศาสนา หาความสงบและบำเพ็ญสมาธิที่ถ้ำฮิรอบนภูเขานูร์ ในคืนหนึ่งของเดือนรอมฎอน ในคัมภีร์ทางศาสนาอิสลามกล่าวว่า การเบียดเบียนของพระเจ้า ได้นำโองการของอัลลอฮ์มาประทาน นบีมุฮัมมัด ได้นำคำสอนเหล่านี้มาเผยแผ่จนเกิดเป็นศาสนาอิสลามขึ้น

ในระยะแรกของการเผยแผ่ศาสนา ได้ถูกต่อต้านเป็นอย่างมาก จนถึงกับถูกทำร้าย และได้หลบหนีไปอยู่เมืองมะดีนะฮ์ แต่ก็ยังเผยแผ่จนเป็นที่ยอมรับและมีคนนับถือมากมาย จึงได้กลับมาเมืองเมกกะ และทำการเผยแผ่ศาสนาอิสลามอย่างเต็มที่ การขยายศาสนาอิสลามออกไปยังประเทศต่าง ๆ ในยุคหลังเป็นไปโดยการส่งสงครามเข้ายึดเมืองเพื่อเผยแผ่ศาสนา

คัมภีร์ของศาสนาอิสลาม ได้แก่ คัมภีร์ อัล-กุรอาน ชาวมุสลิมเชื่อว่าเป็นโองการของพระเจ้าหรืออัลลอฮ์ประทานผ่านทาง นบีมุฮัมมัด มีทั้งหมด 6,660 โองการ 114 ซูเราะห์ (บท) และเชื่อกันว่าโองการเหล่านี้ อัลลอฮ์ประทานมาเป็นระยะ ๆ ตามเหตุการณ์ใช้เวลาถึง 23 ปี จึงเป็นคัมภีร์อัล-กุรอานที่ประกอบด้วย หลักศรัทธา 6 ประการ คือ 1) ศรัทธาต่อพระเจ้า(อัลลอฮ์) 2) ศรัทธาต่อบรรดามลาอิกะ หรือเทวดา 3) ศรัทธาต่อบรรดาคัมภีร์ 4) ศรัทธาต่อบรรดารอซูล หรือศาสนทูต (นบี) 5) ศรัทธาต่อวันสิ้นโลก 6) ศรัทธาต่อกฎกำหนดสภาพะการณ (ของพระเจ้า) โดยคำว่า “ ศรัทธา ” หมายถึง ความเชื่อถือ ความเลื่อมใส

สำหรับหลักปฏิบัติ มี 5 ประการ คือ 1) การปฏิบัติตน “ไม่มีพระเจ้าองค์ใด นอกจากอัลลอฮ์ และมุฮัมมัด คือศาสนทูตแห่งพระองค์” 2) การนมาซ หรือละหมาด มุสลิมต้องละหมาดวันละ 5 ครั้ง (ย่ำรุ่ง กลางวัน เย็น พลบค่ำ กลางคืน) การละหมาดอาจทำที่ใดก็ได้ แต่ต้องหันหน้าไปทางเมืองเมกกะประเทศซาอุดีอาระเบีย 3) การถือศีลอด 4) การบริจาคซะกาต 5) การประกอบพิธีฮัจญ์

ศาสนาอิสลามเผยแผ่เข้าสู่ประเทศไทย ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน มีชาวไทยผู้นับถือศาสนาอิสลามมากเป็นอันดับสอง รองจากศาสนาพุทธ มีองค์กรทางศาสนาที่ราชการรับรอง เรียกว่าสำนักจุฬาราชมนตรี โดยมีจุฬาราชมนตรี

เป็นผู้นำสูงสุด มีโครงสร้างการบริหารเป็นกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย กรรมการกลางอิสลามประจำจังหวัด และกรรมการกลางอิสลามประจำมัสยิด ในแต่ละมัสยิด(สุเหร่า) มีอิหม่าม คอเต็บ และบิหลัน ประเภทละ 1 คน รวม 3 คน เป็นผู้ปกครองดูแลสั่งปฎิบัติ

3.3 ศาสนาคริสต์

ศาสนาคริสต์เป็นศาสนาประเภทเทวนิยม (Monotheism) นับถือพระเจ้าองค์เดียว คือ ยะโฮวา (Jehovah) เป็นผู้ทรงสร้างโลก สร้างมนุษย์และสรรพสิ่งในสากลจักรวาล เป็นผู้ประทานข้อบัญญัติแก่มนุษย์ โดยผ่านทางศาสดาพยากรณ์ (Prophets) และศาสนาซูดต่าง ๆ ในแต่ละยุค แต่ละสมัย เรื่อยมาตั้งแต่โมเสสถึงพระเยซู

พระเยซูประสูติเมื่อปีพ.ศ.543 (เริ่มคริสต์ศักราชที่ 1) เป็นช่วงที่อาณาจักรโรมันเจริญถึงขีดสุดภายใต้การนำของพระเจ้าซีซาร์ ตามหลักฐานกล่าวว่า พระเยซู ประสูติที่เมืองเบธเลเฮม แคว้นยูดาเยรูซาเลม มาเรีย บิดาชื่อ โจเซฟ เป็นคนเชื้อสายยิว อาศัยอยู่ที่เมืองนาซาเร็ธ ในสมัยนั้นมีคำทำนายว่า “กษัตริย์แห่งชนชาติยิวได้บังเกิดขึ้นแล้ว” กษัตริย์เฮโรด ผู้ครองแคว้นยูดาเยรูซาเลมจึงรับสั่งให้ประหารชีวิตเด็กชายที่เกิดในเมืองเบธเลเฮม ในเวลาใกล้เคียงกันนั้น โจเซฟได้พาภรรยาและบุตรหลบหนี จนกระทั่งกษัตริย์เฮโรดเสียชีวิตลง พระเยซูก็ เติบโตขึ้นและด้วยความสนใจใฝ่หาความรู้ทางศาสนา เมื่ออายุ 30 ปี ได้พบกับนักบุญจอห์น ผู้เผยแพร่วางศาสนาและได้รับศีลจุ่ม (แบบตีส) จากจอห์นที่แม่น้ำจอร์แดน นับแต่นั้นมาพระเยซูก็ได้ชื่อว่า พระเยซูคริสต์ (Jesus Christ)

พระเยซูคริสต์ เริ่มประกาศคำสอนโดยรับเอาความเชื่อศาสนายิวเป็นหลักปฏิบัติและเป็นคำสอนที่สำคัญอันหนึ่งเรียกว่า “เทศนาบนภูเขา” (Sermon on Mount) พระเยซูส่งสาวกออกไปเผยแพร่วางศาสนาอันถือเป็นพระวจนะของพระเจ้าจนได้รับความนิยมนับถือจากชาวยิว และเชื่อว่าพระเยซูเป็นเมสสิอาห์ ของยิว ต่อมานักบวชชาวยิวกลุ่มหนึ่งไม่ยอมรับพระเยซูถือว่าเป็นผู้สร้างคำสอนใหม่ให้ศาสนา จึงพยายามหาทางกำจัดโดยกล่าวหาพระเยซูว่าพยายามชกผู้คน เพื่อ

กบฏชาวโรมันอันเป็นที่มาของการถูกทหารโรมันจับตรึงไม้กางเขนจนถึงแก่ชีวิต เมื่ออายุ 33 ปี โดยประกาศคำสอนได้เพียง 3 ปี เท่านั้น พวกสาวกที่เลื่อมใสพระเยซูก็ตั้งเป็นศาสนาใหม่ขึ้น เรียกว่า “ **ศาสนาคริสต์** ”

คัมภีร์สำคัญของศาสนาคริสต์ เรียกว่า “ **คัมภีร์ไบเบิล** ” (The Holy Bible) ได้แก่ 1)คัมภีร์ไบเบิลเก่า (The Old Testament) กล่าวถึงประวัติศาสตร์ชนชาติยิวตั้งแต่สมัยอับราฮัมจนถึงสมัยก่อนพระเยซูคริสต์ 2) คัมภีร์ไบเบิลใหม่ (New Testament) กล่าวถึงเรื่องราวตั้งแต่พระเยซูประสูติ จนถึง ค.ศ.100 เป็นเรื่องราวชีวิตของพระเยซูคริสต์ และคำสั่งสอนเรื่องความเชื่อของชาวคริสต์

ศาสนาคริสต์แบ่งออกเป็น 3 นิกาย ได้แก่ 1)นิกายโรมันคาทอลิก (Catholic) 2)นิกายโปรเตสแตนต์(Protestant) 3) นิกายออร์ทอด็อกซ์ (Orthodox) โดยมีหลักความเชื่อของศาสนาคริสต์ คือ 1) เชื่อว่าพระเยซูแห่งเมืองนาซาเรทเป็นศาสดาผู้ก่อตั้งศาสนาคริสต์ 2) เชื่อว่าพระเยซูแห่งเมืองนาซาเรทเป็นผู้สละชีวิตเพื่อไถ่บาปให้มนุษยชาติ 3) เชื่อว่าพระเยซูฟื้นคืนชีพจริง 4)เชื่อในพิธีล้างบาป หรือศีลจุ่ม (Baptism) และพิธีศีลมหาสนิท (Communion) โดยถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด 5)เชื่อในวันพิพากษาว่า เมื่อตายจากชีวิตนี้แล้ว จะต้องไปรอรับคำพิพากษาเพื่อการลงโทษและการตอบแทนรางวัล

คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกเข้ามาประเทศไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา จนถึงปัจจุบันมีชาวไทยนับถือศาสนาคริสต์ ทั้งนิกายโรมันคาทอลิกและโปรเตสแตนต์ เป็นจำนวนมาก ทางราชการให้การรับรองเป็นองค์การศาสนาที่อยู่ในความอุปถัมภ์ ดังนี้

1) **นิกายโรมันคาทอลิก** มีศูนย์กลางอยู่ที่ นครวาติกัน กรุงโรม ประเทศอิตาลี มีสันตะปาปา เป็นประมุขสูงสุด ในประเทศไทยมีฐานะองค์การทางศาสนาที่ทางราชการให้การรับรองชื่อว่า สภาประมุขแห่งบาทหลวงโรมันคาทอลิก (Catholic Church Thailand) แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 10 เขต มีซัง ได้แก่ มีซังกรุงเทพฯ มีซังราชบุรี มีซังจันทบุรี มีซังสุราษฎร์ธานี มีซังเชียงใหม่ มีซังนครสวรรค์ มีซังท่าแร่-หนองแสง มีซังอุบลราชธานี มีซังอุดรธานี และ มีซังนครราชสีมา

2) **นิกายโปรเตสแตนต์** เข้ามาประเทศไทยตั้งแต่ต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ปัจจุบันมีองค์การทางศาสนาที่ทางราชการรับรองดังนี้ 1) สภาคริสตจักรแห่งประเทศไทย (The Church of Christ in Thailand) 2) สหกิจคริสต์เถียนแห่งประเทศไทย (The Evangelical Fellowship of Thailand) 3) มูลนิธิคริสตจักรคณะแบ็บติสต์ (Foreign Mission Boars) 4) มูลนิธิคริสตจักรวันเสาร์แห่งประเทศไทย (Seventh-day Adventist Church of Thailand)

ส่วนนิกายออร์ทอด็อกซ์ ยังไม่มีการเผยแพร่มาสู่ประเทศไทย

3.4 ศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู

ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เป็นศาสนาเดียวกัน โดยศาสนาฮินดูพัฒนามาจากศาสนาพราหมณ์และเกิดในยุคพระเวท พวกอารยันซึ่งเป็นพวกผิวขาวได้เดินทางมาจากตอนใต้ของรัสเซียเข้ามาขับไล่พวกดราวิเดียนซึ่งเป็นพวกผิวดำและเป็นชนพื้นเมืองเดิมของพวกอินเดีย พวกดราวิเดียนบางพวกหนีไปอยู่ศรีลังกาและไปเป็นชนพื้นเมืองเดิมของศรีลังกา บางพวกได้สืบเชื้อสายผสมผสานเผ่าพันธุ์กับพวกอารยันกลายเป็นคนอินเดียในปัจจุบัน คนอารยันนับถือพระอาทิตย์ ส่วนพวกชนพื้นเมืองเดิมนับถือไฟ พวกอารยันเห็นว่าความเชื่อของตนเข้ากันได้กับพวกดราวิเดียน จึงได้เผยแพร่ความเชื่อของตนโดยชี้ให้เห็นว่าดวงไฟที่ยิ่งใหญ่ นั่นคือดวงอาทิตย์ จึงควรนับถือพระอาทิตย์ซึ่งเป็นที่มาของไฟทั้งปวงในโลกมนุษย์ทำให้แนวความคิดของชนพื้นเมืองเดิมกับพวกอารยันผสมผสานเข้าด้วยกันจนเกิดเป็นศาสนาพราหมณ์

ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ได้เกิดขึ้นและเผยแพร่มาเป็นเวลานานตั้งแต่ 1,000 ปี ก่อนพุทธกาล ทำให้แนวคิดทางศาสนาแตกต่างกันมาก จึงแบ่งออกเป็นยุคต่าง ๆ 3 ยุค คือ

1) **ยุคพระเวท** ประมาณ 100 -1,000 ปี ก่อนพุทธกาล ได้เกิดคัมภีร์พระเวทขึ้นประกอบด้วยคัมภีร์ 4 เล่ม คือ *คัมภีร์ฤคเวท* ใช้สวดสรรเสริญเทพเจ้า *คัมภีร์ยชุรเวท* ว่าด้วยระเบียบวิธีในการประกอบพิธีบูชาอันและบวงสรวงต่าง ๆ *คัมภีร์สามเวท* ใช้สำหรับสวดในพิธีถวายน้ำโสมแก่พระอินทร์ และขับกล่อมเทพเจ้า และ *คัมภีร์อาถรรพเวท* ใช้เป็นที่รวบรวมคาถาอาคม หรือเวทมนต์

2) **ยุคพราหมณ์** ประมาณ 100 ปี ก่อนพุทธกาล

3) **ยุคฮินดู** ตั้งแต่ พ.ศ. 700 เป็นต้นมา

ในตอนปลายยุคพระเวทอิทธิพลของพราหมณ์ได้ก้าวถึงจุดสูงสุด ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนาพิธีกรรมมีความสลับซับซ้อนกลายเป็นสิ่งที่มีความขลัง และศักดิ์สิทธิ์ทั้งนี้รวมไปถึงการแปลความหมายของคัมภีร์พระเวทและได้เกิดระบบวรรณคดีขึ้น 4 วรรณคดี คือ

1) **วรรณคดีพราหมณ์** มีหน้าที่ติดต่อกับเทพเจ้า ส่งสอนศาสนาและประกอบพิธีกรรมแก่ประชาชนทุกวรรณะมีหน้าที่ศึกษา จดจำและสืบทอดคัมภีร์พระเวท

2) **วรรณคดีกษัตริย์** ได้แก่พวกนักรบ ทำหน้าที่ป้องกันชาติบ้านเมือง และทำศึกสงคราม

3) **วรรณคดีแพศย์** เป็นวรรณะของคนส่วนใหญ่นิยมในสังคมได้แก่ ผู้ประกอบพาณิชย์กรรม เกษตรกรรม

4) **วรรณคดีศูทร** เป็นวรรณะของพวกกรรมกรผู้ใช้แรงงาน นอกจากนี้ยังมีพวกนอกรวรรณะ ซึ่งเกิดจากการแต่งงานข้ามวรรณะ เรียกว่า “ **จัณฑาล** ” ซึ่งเป็นที่รังเกียจของทุกวรรณะ

ในประเทศไทยศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ได้เผยแพร่เข้ามาในสุวรรณภูมิก่อนพุทธกาล ดังหลักฐานจากโบราณสถานต่าง ๆ ในยุคขอมเรืองอำนาจ พิธีกรรมของศาสนาพราหมณ์เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตไทยผสมกลมกลืนกับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา และเป็นส่วนหนึ่งของพระราชพิธีที่สำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ตราบถึงปัจจุบัน

ศาสนาพราหมณ์มีองค์การทางศาสนาดูแลรับผิดชอบและเป็นหน่วยงานในสังกัดสำนักพระราชวัง คือ สำนักพราหมณ์พระราชครู มีสำนักงานอยู่ที่เทวสถานโบสถ์พราหมณ์ เสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร

สำหรับศาสนาฮินดูนั้น เป็นศาสนาของชาวอินเดียที่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร มีองค์การทางศาสนา 2 หน่วยงาน ได้แก่ 1) สมาคมฮินดูสมาช 2) สมาคมฮินดูธรรมสภา ทั้งสองหน่วยงานตั้งอยู่ที่บริเวณเสาชิงช้า ด้านตะวันออกของวัดสุทัศน์เทพวราราม และชอยวัดดอน ยานนาวา กรุงเทพมหานคร

3.5 ศาสนาซิกข์

ศาสนาซิกข์ เป็นศาสนาที่มุ่งสอนให้มนุษย์ทำความดีละความชั่ว สอนให้พิจารณาที่เหตุ และให้ยับยั้งต้นเหตุด้วยสติปัญญา ดำเนินในสิ่งที่ควรดำเนิน และชมเชยในสิ่งที่ควรชมเชย สอนมนุษย์รักกันฉันท์มิตรพี่น้อง รู้จักให้อภัยต่อกัน สอนให้เข้าใจถึงการทำบุญ และการทำทาน ให้ละเว้นบาปทั้งปวง สอนให้เราทั้งหลายทราบว่ามีสิ่งใดมีอนิสงส์เสมอภาวนา สรรพสิ่งทั้งมวลย่อมแตกดับตามกาลเวลา

ศาสนาซิกข์ เป็นศาสนาที่เกิดขึ้นในประเทศอินเดีย ประมาณ 5 ศตวรรษกว่าล่วงมาแล้ว มีพระศาสดา **นายนักเทพ** เป็นองค์พระปฐมบรมศาสดา ทรงประสูติเมื่อ พ.ศ. 2012 ณ หมู่บ้านติวัลดี ปัจจุบัน คือประเทศปากีสถาน และมีพระศาสดาสืบทอดศาสนาไปอีก 9 พระองค์ คือ พระศาสดาอังฆัตเทพ พระศาสดามรดาส พระศาสดารามดาส พระศาสดาอรชุนเทพ พระศาสดาหริโควินท พระศาสดาหริราย พระศาสดาหริกรีซัน พระศาสดาเตฆบหาทฐ พระศาสดาโควินทสิงห์ รวมทั้งสิ้น 10 พระศาสดา พระศาสดาโควินทสิงห์ ซึ่งเป็นพระศาสดาองค์สุดท้าย ได้บัญญัติให้ชาวซิกข์ยึดถือในธรรมะอย่างเดียว นับว่าเป็นการยุติการสืบทอดศาสนาโดยบุคคลอย่างสิ้นเชิง ในขณะที่พระองค์ยังมีชนม์ชีพอยู่ พระศาสดาได้ลิขิตและรวบรวมไว้เป็นเล่มเรียกว่า “ พระมหาคัมภีร์ อาทิกรันถ์ ”

นอกจากนี้พระศาสดาโควินทสิงห์ ได้บัญญัติให้ชาวซิกข์ทุกคนยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดดังนี้

ต่อจากพระองค์แล้ว จะไม่มีพระศาสดาเป็นบุคคลสืบต่อไปอีกเด็ดขาด ทั้งนี้เพราะพระองค์ได้มอบพระโชติไว้ในพระคัมภีร์ อาทิกรันถ์ แล้ว และได้อันเชิญพระคัมภีร์อาทิกรันถ์ เป็นพระศาสดานิรันดร

พระคัมภีร์อาทิกรันถ์ ที่เป็นพระศาสดานิรันดรของชาวซิกข์นั้น เป็นที่รวมคำสอนของพระผู้เป็นเจ้าของเจ้า (กรตาปุรุช) ที่พระศาสดานำมาเผยแพร่ พระศาสดาโควินทสิงห์ ทรงมีรับสั่งชาวซิกข์ไว้ว่า ด้วยโองการของพระเจ้า กรตาปุรุช จึงได้จัดตั้งอาณาจักรมีบัญชาถึงชาวซิกข์ทุกคนให้ถึงองค์พระคัมภีร์อาทิกรันถ์ เป็นพระศาสดานิรันดร ผู้ใดใคร่พบพระองค์ขอให้เปิดพบได้ในพระคัมภีร์อาทิกรันถ์ เท่านั้น ผู้ที่เชื่อในพระคัมภีร์อาทิกรันถ์ เท่ากับว่าได้เชื่อพระองค์โดยตรง ทั้งนี้เพราะคำสอนทั้งหมดที่

จารึกไฉนนั้น เป็นคำสั่งสอนและคำสัญญาของพระเจ้า กรตาปุรุช ทั้งสิ้น คำสอนนี้ เป็นทั้งรูปและนามของพระองค์ (กรตาปุรุช) ผู้ใดระลึกถึงธรรมของพระองค์ พระองค์ ก็ทรงประทับอยู่ด้วย ผู้ใดนับถือพระคัมภีร์อาทิกร์นถ์นี้แล้ว เท่ากับว่าได้บูชาในพระเจ้า แล้ว (กรตาปุรุช) และจะหลุดพ้นจากวัฏฏสงสาร พระธรรมเป็นสัญญาลักษณะอมตะ ของพระเจ้า กรตาปุรุช

ดังนั้นชาวซิกข์ทุกคน กราบไหว้บูชา เคารพนับถือพระคัมภีร์อาทิกร์นถ์ เป็นพระศาสดานิรันดร จวบจนปัจจุบันเป็นเวลากว่า 300 ปี และตลอดไปชั่วกาลนาน

พระคัมภีร์ อาทิกร์นถ์ ที่พระศาสดานำมาเผยแพร่ มีความหมายถึง 1,430 อังสะ (ส่วน หรือตอน) ชาวซิกข์จะประกอบพิธีกรรมทางศาสนาจะต้องอัญเชิญ พระคัมภีร์ ไปประดิษฐานเป็นองค์พระประธาน สวดมนต์และถวายพรนินบัติโดย อัญเชิญพระธรรมในคัมภีร์ หนึ่งโศลค (บท) ก่อน แล้วอาราธนาคุณพระผู้เป็นเจ้าของ กรตาปุรุช จึงจะถือว่าพิธีนั้นเสร็จสิ้นโดยสมบูรณ์

ปัจจุบันชาวซิกข์ มีศูนย์สาขา ณ สุวรรณวิหาร นครอมฤตสระ แคว้น ปัญจาบ ประเทศอินเดีย และมีศูนย์กลางศาสนาในประเทศไทย ณ สมาคมศรีคุรุสิงห์ สถา ซึ่งเป็นศูนย์รวมซิกข์สนิกชน ตั้งอยู่เลขที่ 565 ถนนจักรเพชร กรุงเทพมหานคร โทร. 221-1011 221-2838 และ 221-2942

บทที่ 4

สภาวะด้านการศาสนาในประเทศไทย

ตามสิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทย โดยนัยยะของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 38 “บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการนับถือศาสนา นิกายของศาสนา หรือลัทธินิยมในทางศาสนา และย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนบัญญัติ หรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อของตนเมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมือง และไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน...” และภายใต้พระบรมโพธิสมภารของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ที่ทรงเป็นองค์ศาสนูปถัมภกของพสกนิกรชาวไทยทุกหมู่เหล่า จึงทำให้ประชาชนชาวไทยมีเสรีภาพในการนับถือศาสนา ตามความศรัทธาและความเชื่อของแต่ละบุคคล

สถาบันทางศาสนาจึงเข้ามามีบทบาทต่อสังคมมาเป็นเวลานาน ในปัจจุบัน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 12 ได้บัญญัติให้สถาบันศาสนามีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมีสิทธิได้รับสิทธิประโยชน์จากรัฐตามควรแต่กรณี ตามมาตรา 14 ดังนั้น จึงจำเป็นต้องทราบข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับศักยภาพของสถาบันทางศาสนา เช่น ในด้านศาสนสถาน ด้านบุคลากร เพื่อวางแผนในการระดมสรรพกำลัง ในการที่จะสนับสนุนรัฐในการจัดการศึกษาและพัฒนาความรู้ในด้านศาสนา เพื่อบูรณาการให้สอดคล้องกับวิชาการสาขาต่าง ๆ ต่อไป ศาสนาต่าง ๆ ได้แผ่ขยายเข้ามาสู่ประเทศไทยและมีความเจริญรุ่งเรือง มาตามลำดับ สรุปได้ดังนี้

ศาสนาพุทธ หลังจากพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว สาวกได้ช่วยกันเผยแผ่พระพุทธศาสนา จนถึงประมาณปี พ.ศ.300 พระพุทธศาสนาได้แผ่ขยายมาสู่สุวรรณภูมิ ได้แก่ ดินแดนในเขตประเทศพม่า และประเทศไทย พระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองมาจนถึงสมัยสุโขทัยเป็นราชธานี พระมหากษัตริย์ไทย คือพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ได้ทรงรับเอาพระพุทธศาสนามาเป็นศาสนาประจำชาติ และเป็นศาสนาประจำชาติไทยเรื่อยมาจวบจนกระทั่งถึงทุกวันนี้

ศาสนาอิสลาม ได้แผ่ขยายเข้ามาสู่ประเทศไทย ในสมัยสุโขทัยเป็นราชธานีจนถึงปัจจุบัน ประชาชนชาวไทยนับผู้ถือศาสนาอิสลามมากเป็นอันดับสองรองจากศาสนาพุทธ

ศาสนาคริสต์ ในประเทศไทยมี 2 นิกาย คือ นิกายโรมันคาทอลิก แ่ขยายเข้ามาสู่ประเทศไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา และนิกายโปรเตสแตนต์ แ่ขยายเข้ามาสู่ประเทศไทยสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ จนถึงปัจจุบันทั้ง 2 นิกาย มีชาวไทยนับถือเป็นอันดับ 3 ในจำนวน 5 ศาสนา

ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ได้แผ่ขยายเข้ามาสู่สุวรรณภูมิ ก่อนพุทธศาสนา ดังหลักฐานจากโบราณสถานต่าง ๆ โดยเฉพาะในยุคขอมเรื่องอำนาจพิธีกรรมของศาสนาพราหมณ์เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตคนไทย และผสมผสานกับพิธีกรรมของพระพุทธศาสนา ตราบถึงปัจจุบันนี้

ศาสนาซิกข์ ได้แผ่ขยายเข้ามาสู่ประเทศไทยในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) โดยพ่อค้าชาวซิกข์ ได้เข้ามาค้าขาย และพำนักอาศัยในพระบรมโพธิสมภาร ได้รับความอบอุ่นมีความเป็นปกติสุขมาก จึงได้ชักชวนพรรคพวกเข้ามาค้าขายมากขึ้นเรื่อย ๆ และสังคมชาวซิกข์ มีความเจริญขึ้นตามลำดับ จนชาวซิกข์เหล่านี้ไม่มีสถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา จึงได้ขอเช่าสถานที่บริเวณถนนพหลุหรััด เพื่อก่อสร้างศาสนสถานใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา มาจนถึงปัจจุบันนี้

ศาสนาในประเทศไทย ในภาพรวมจะเห็นได้ว่ามีสภาวะความเจริญรุ่งเรืองมาตามลำดับ ซึ่งพิจารณาได้จากการเพิ่มจำนวนของศาสนสถาน บุคลากรทางด้านศาสนา กิจกรรม และงบประมาณด้านศาสนา ซึ่งจะได้นำเสนอรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 ศาสนสถาน

4.1.1 ศาสนสถานในประเทศไทย

ปี 2542 จำนวนศาสนสถานในประเทศไทยมีจำนวนรวมทั้งสิ้น 36,536 แห่ง จำแนกเป็นวัดพุทธศาสนามีจำนวนมากที่สุด 31,071 แห่ง หรือร้อยละ 85.04 ของจำนวนศาสนสถานทั้งหมด รองลงมา มีอิสลาม 3,181 แห่ง หรือร้อยละ 8.71 น้อยที่สุด คือ โบสถ์พราหมณ์ - ฮินดู และซิกข์ มีเพียง 20 แห่ง หรือร้อยละ 0.05 ส่วน โบสถ์คริสต์ มีจำนวน 2,200 แห่ง หรือร้อยละ 6.02 และศาสนสถานอื่น ๆ ได้แก่ สำนัก/โบสถ์ของลัทธิต่าง ๆ เช่น โยเว มอรัมมอน พยานพระยะโฮวา คริสต์จักรวรรค์ ความหวังของชาวไทย ฯลฯ 64 แห่ง หรือร้อยละ 0.18 (ตารางที่ 1 และ แผนภาพที่ 1)

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของศาสนสถาน จำแนกตามศาสนา ปี 2542

ศาสนา	ศาสนสถาน	
	จำนวน	ร้อยละ
รวมทั้งหมด	36,536	100.00
วัดพุทธ *	31,071	85.04
มัสยิด อิสลาม	3,181	8.71
โบสถ์คริสต์	2,200	6.02
โบสถ์พราหมณ์-ฮินดูและซิกข์	64	0.18
อื่น ๆ **	20	0.05

หมายเหตุ : * ไม่รวมวัดร้าง 5,004 แห่ง และสำนักสงฆ์ 11,849 แห่ง

** ศาสนาอื่น ๆ ได้แก่ ลัทธิต่าง ๆ เช่น สำนัก/โบสถ์ ของลัทธิ โยเว

มอรัมมอน พยานพระยะโฮวา และคริสตจักรวรรค์ความหวังของชาวไทย ฯลฯ

ที่มา : จำนวนวัดของพุทธศาสนา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

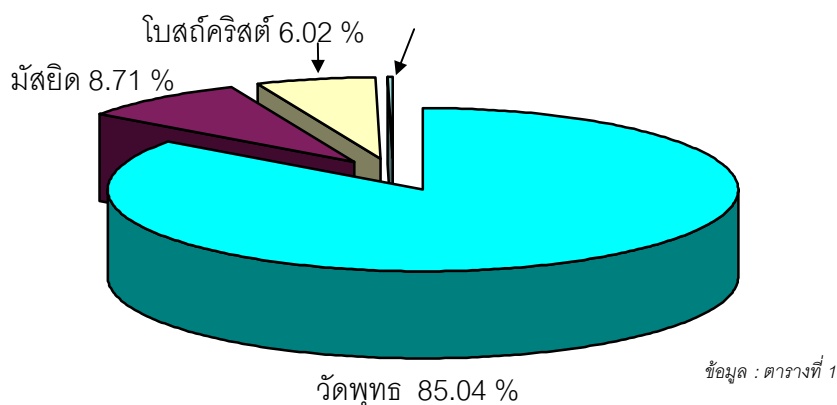
: จำนวนมัสยิด โบสถ์พราหมณ์-ฮินดู-ซิกข์ และคริสต์

จากกองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

แผนภาพที่ 1 ร้อยละของศาสนสถาน จำแนกตามศาสนา ปี 2542

โบสถ์พราหมณ์-ฮินดู-ซิกข์ และ

อื่น ๆ 0.23 %

เมื่อพิจารณาศาสนสถานในส่วนของศาสนาพุทธ และศาสนาอิสลาม ในภาพรวมของประเทศ ซึ่งสามารถจำแนกได้ตามภาคภูมิศาสตร์ พบว่า จำนวนศาสนสถานในปี 2542 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนมากที่สุด 14,209 แห่ง หรือร้อยละ 41.36 ของจำนวนศาสนสถานทั้งสองศาสนา รองลงมาภาคเหนือ 7,598 แห่ง หรือร้อยละ 22.12 ภาคใต้ ภาคกลาง ภาคตะวันตก และภาคตะวันออก มีจำนวน 4,808 3,440 2,201 และ 2,096 แห่ง หรือร้อยละ 14.00 10.01 6.41 และร้อยละ 6.10 ตามลำดับ และเมื่อจำแนกศาสนสถานของศาสนาพุทธ และศาสนาอิสลามในภาคต่างๆ มีรายละเอียดดังนี้

1) **จำนวนวัดในพระพุทธศาสนา** ปี 2542 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีจำนวนมากที่สุด 14,151 แห่ง หรือร้อยละ 45.54 รองลงมาภาคเหนือ 7,545 แห่ง หรือร้อยละ 24.28 น้อยที่สุดคือภาคตะวันออก 1,963 แห่ง หรือร้อยละ 6.32 ส่วนภาคกลาง ภาคตะวันตก และภาคใต้ มีจำนวน 3,143 2,160 และ 2,109 แห่ง หรือร้อยละ 10.12 6.95 และร้อยละ 6.79 ตามลำดับ

2) **จำนวนมัสยิดอิสลาม** ปี 2542 ภาคใต้ซึ่งมีประชากรนับถือศาสนาอิสลามมากกว่าภาคอื่น ๆ เพราะฉะนั้นจำนวนมัสยิด จึงมีมากกว่าภาคอื่น ๆ ด้วย คือมีจำนวน 2,692 แห่ง หรือร้อยละ 84.63 ของจำนวนมัสยิดทั่วประเทศ รองลงมาภาคกลาง 287 แห่ง หรือร้อยละ 9.02 น้อยที่สุด คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีเพียง 12 แห่ง หรือร้อยละ 0.38 ส่วนภาคตะวันออก มีจำนวน 127 แห่ง หรือร้อยละ 3.99 ภาคตะวันตก 34 แห่ง หรือร้อยละ 1.07 และภาคเหนือ 29 แห่ง หรือร้อยละ 0.91 (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ร้อยละของวัดพุทธและมัสยิดอิสลาม จำแนกตามภาคภูมิศาสตร์ ปี 2542

หน่วย : แห่ง

ภาคภูมิศาสตร์	รวมทั้งหมด		วัดพุทธ		มัสยิดอิสลาม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
รวมทั้งหมด	34,352	100.00	31,071	100.00	3,181	100.00
ภาคกลาง	3,440	10.01	3,143	10.12	287	9.02
ภาคตะวันออก	2,096	6.10	1,963	6.32	127	3.99
ภาคตะวันตก	2,201	6.41	2,160	6.95	34	1.07
ภาคเหนือ	7,598	22.12	7,545	24.28	29	0.91
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	14,209	41.36	14,151	45.54	12	0.38
ภาคใต้	4,808	14.00	2,109	6.79	2,692	84.63

ที่มา : กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

4.1.2 วัดไทยในต่างประเทศ ในปี 2542 มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 136 แห่ง จำแนกตามทวีปต่าง ๆ คือ ทวีปอเมริกา มีจำนวนมากที่สุด 84 แห่ง หรือร้อยละ 61.76 ของจำนวนวัดไทยในต่างประเทศทั้งหมด น้อยที่สุด คือ ทวีปออสเตรเลียมีเพียง 8 แห่ง หรือร้อยละ 5.88 ส่วนทวีปยุโรป และทวีปเอเชีย มีจำนวน 32 และ 12 แห่ง หรือร้อยละ 23.53 และร้อยละ 8.82 ตามลำดับ (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของวัดไทยในต่างประเทศ
จำแนกตามทวีป ปี 2542

หน่วย : แห่ง

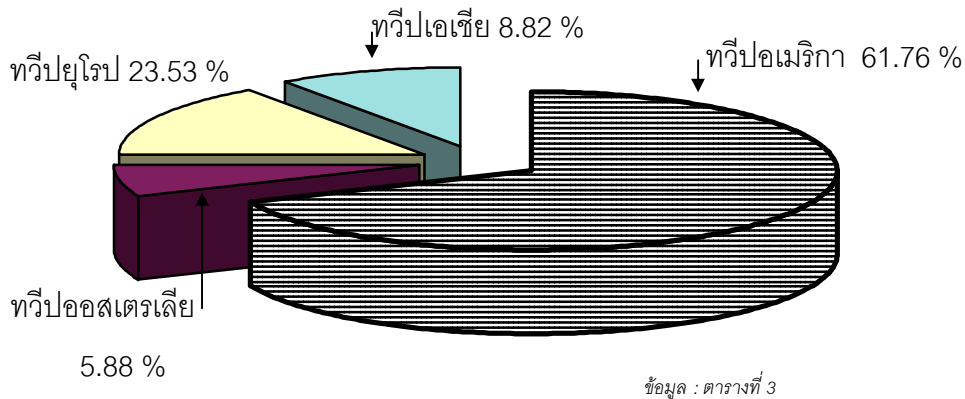
ทวีป	จำนวน	ร้อยละ
รวมทั้งหมด	136	100.00
ทวีปอเมริกา	84	61.76
ทวีปออสเตรเลีย	8	5.88

ทวีปยุโรป	32	23.53
ทวีปเอเชีย	12	8.82

ที่มา : กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

ข้อมูล: ณ วันที่ 1 ธันวาคม 2542

แผนภาพที่ 2 ร้อยละของวัดไทยในต่างประเทศ ปี 2541

4.2 บุคลากรทางศาสนา

4.2.1 ศาสนาพุทธ

1) พระภิกษุสามเณรในประเทศ จำนวนพระภิกษุ สามเณร ปี 2542 รวมทั้งสิ้น 365,140 รูป จำแนกเป็นพระภิกษุ 267,300 รูป และสามเณร 97,840 รูป เมื่อพิจารณาตามภาคต่าง ๆ พบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนพระภิกษุสามเณรมากที่สุด คือ 148,147 รูป หรือร้อยละ 40.57 ของพระภิกษุ สามเณร รวมทั้งประเทศ ในจำนวนนี้มีพระภิกษุ 101,072 รูป สามเณร 47,075 รูป หรือร้อยละ 37.81 48.11 ตามลำดับ รองลงมา คือภาคเหนือ 71,234 รูป หรือร้อยละ 19.51 ในจำนวนนี้มีพระภิกษุ 43,668 รูป สามเณร 27,566 รูป หรือร้อยละ 16.34 28.17 ตามลำดับ น้อยที่สุด คือ ภาคใต้ มีจำนวนพระภิกษุ สามเณรเพียง 23,288 รูป หรือร้อยละ 6.38 ในจำนวนนี้มีพระภิกษุ 18,924 รูป สามเณร 4,364 รูป หรือร้อยละ 7.08 4.46 ตามลำดับ ส่วนภาคกลาง ภาคตะวันตก และภาคตะวันออก มีจำนวนพระภิกษุ สามเณร 60,382 36,922 และ 25,167 รูป หรือร้อยละ 16.54 10.11 และร้อยละ 6.89 ตามลำดับ โดยจำแนกเป็นพระภิกษุ 49,305 32,204 และ 22,127 รูป หรือร้อยละ 18.45

12.05 และร้อยละ 8.28 ตามลำดับ สามเณร 11,077 4,718 และ 3,040 รูป หรือร้อยละ 11.32 4.82 และร้อยละ 3.11 ตามลำดับ นอกจากนี้ในปี 2542 มีแม่ชีจำนวน 13,258 คน และศิษย์วัด 39,667 คน (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของพระภิกษุสามเณร จำแนกตามภาคภูมิศาสตร์ปี 2541

หน่วย : รูป

ภาคภูมิศาสตร์	รวม		พระภิกษุ		สามเณร	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
รวมทั้งหมด	365,140	100.00	267,300	100.00	97,840	100.00
ภาคกลาง	60,382	16.54	49,305	18.46	11,077	11.32
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	25,167	6.89	22,127	8.23	3,040	3.11
ภาคตะวันออก	36,922	10.11	32,204	12.05	4,718	4.82
ภาคเหนือ	71,234	19.51	43,668	16.35	27,566	28.17
ภาคตะวันออก/เหนือ	148,147	40.57	101,072	37.83	47,075	48.11
ภาคใต้	23,288	6.38	18,924	7.08	4,364	4.46

หมายเหตุ : จำนวนแม่ชี 13,258 คน ศิษย์วัด 39,667 คน

ที่มา : ศูนย์สำรวจสนเทศ กระทรวงศึกษาธิการ (ข้อมูล ณ เดือน กรกฎาคม 2542)

2) **พระภิกษุไทยในต่างประเทศ** พระภิกษุไทยในต่างประเทศ ปี 2542 มีจำนวนทั้งสิ้น 685 รูป กระจายอยู่ในทวีปต่าง ๆ คือ ทวีปอเมริกา มีพระภิกษุมากที่สุด 485 รูป หรือร้อยละ 70.80 ของพระภิกษุไทยที่อยู่ในต่างประเทศทั้งหมด รองลงมา ทวีปยุโรป 111 รูป หรือร้อยละ 16.20 น้อยที่สุด คือ ทวีปออสเตรเลีย มีเพียง 40 รูป หรือร้อยละ 5.84 ส่วนทวีปเอเชียมีจำนวน 49 รูป หรือร้อยละ 7.15 (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของพระภิกษุไทย ในต่างประเทศ ปี 2542

หน่วย : รูป

ทวีป	จำนวน	ร้อยละ
รวมทั้งหมด	685	100.00

ทวีปอเมริกา	485	70.80
ทวีปออสเตรเลีย	40	5.84
ทวีปยุโรป	111	16.20
ทวีปเอเชีย	49	7.15

ที่มา : กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

ข้อมูล: ณ วันที่ 1 ธันวาคม 2542

3) พระสมณศักดิ์ ปี 2542 มีจำนวนพระสมณศักดิ์ในและต่างประเทศ รวมทั้งสิ้น 12,906 รูป จำแนกพระสมณศักดิ์ในประเทศ 12,889 รูป หรือร้อยละ 99.87 ของพระสมณศักดิ์ ทั้งหมด ต่างประเทศมีเพียง 17 รูป หรือร้อยละ 0.13

เมื่อพิจารณาจำนวนพระสมณศักดิ์ตามระดับชั้น พบว่า พระสมณศักดิ์ในประเทศ มีดังนี้ สมเด็จพระสังฆราช 1 รูป สมเด็จพระราชาคณะชั้นสุพรรณบัฏ 7 รูป พระราชาคณะ 654 รูป และพระครูสัญญาบัตร 12,227 รูป หรือร้อยละ 0.01 0.05 5.07 และร้อยละ 94.74 ตามลำดับ ส่วนในต่างประเทศ มีพระราชาคณะ 7 รูป และพระครูสัญญาบัตร 10 รูป หรือร้อยละ 0.05 และร้อยละ 0.08 ตามลำดับ (ตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละของพระสมณศักดิ์ จำแนกตามระดับชั้น ปี 2542

หน่วย : รูป		
ระดับชั้น	จำนวน/รูป	ร้อยละ
รวมทั้งหมด	12,906	100.00
พระสมณศักดิ์ในประเทศ	12,889	99.87
สมเด็จพระสังฆราช	1	0.01
สมเด็จพระราชาคณะชั้นสุพรรณบัฏ	7	0.05
พระราชาคณะ	654	5.07
พระครูสัญญาบัตร	12,227	94.74
พระสมณศักดิ์ในต่างประเทศ	17	0.13
พระราชาคณะ	7	0.05
พระครูสัญญาบัตร	10	0.08

ที่มา: สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม กรมการศาสนา ศธ. (ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธ.ค.2542)

4) **พระสังฆาธิการ** พระสังฆาธิการมีบทบาทหน้าที่ในการปกครองดูแลคณะสงฆ์ โดยแบ่งการปกครองได้ดังนี้ คือ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส ในปี 2542 มีจำนวนพระสังฆาธิการรวมทั้งสิ้น 22,764 รูป (รวมมหานิกาย และธรรมยุติ) จำแนกได้ดังนี้ เจ้าอาวาส มีจำนวนมากที่สุด 15,807 รูป หรือร้อยละ 69.44 ของจำนวนพระสังฆาธิการทั้งหมด รองลงมา เจ้าคณะตำบล 5,875 รูป หรือร้อยละ 25.81 เจ้าคณะอำเภอ 930 รูป หรือร้อยละ 4.09 เจ้าคณะจังหวัด 126 รูป หรือร้อยละ 0.55 และเจ้าคณะภาค 26 รูป หรือร้อยละ 0.11 (ตารางที่ 7)

ตารางที่ 7 จำนวนและร้อยละของพระสังฆาธิการ ปี 2542

หน่วย : รูป

ประเภท	จำนวน/รูป	ร้อยละ
รวมทั้งหมด	22,764	100.00
เจ้าคณะภาค	26	0.11
เจ้าคณะจังหวัด	126	0.55
เจ้าคณะอำเภอ	930	4.09
เจ้าคณะตำบล	5,875	25.81
เจ้าอาวาส	15,807	69.44

ที่มา: สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม กรมการศาสนา ศธ. (ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธ.ค. 2542)

5) **พระธรรมทูต** พระธรรมทูตมีหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในปี 2542 มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 3,483 รูป จำแนกเป็น พระธรรมทูตทั่วไป มีจำนวน

มากที่สุด 2,385 รูป หรือร้อยละ 68.48 ของจำนวนพระธรรมทูตทั้งหมด รองลงมา คือ พระธรรมทูตเฉพาะกิจ 643 รูป หรือร้อยละ 18.46 พระธรรมทูตไปต่างประเทศ 343 รูป หรือร้อยละ 9.85 และพระธรรมทูตบนพื้นที่สูง 112 รูป หรือร้อยละ 3.22 (ตารางที่ 8 และแผนภาพที่ 3)

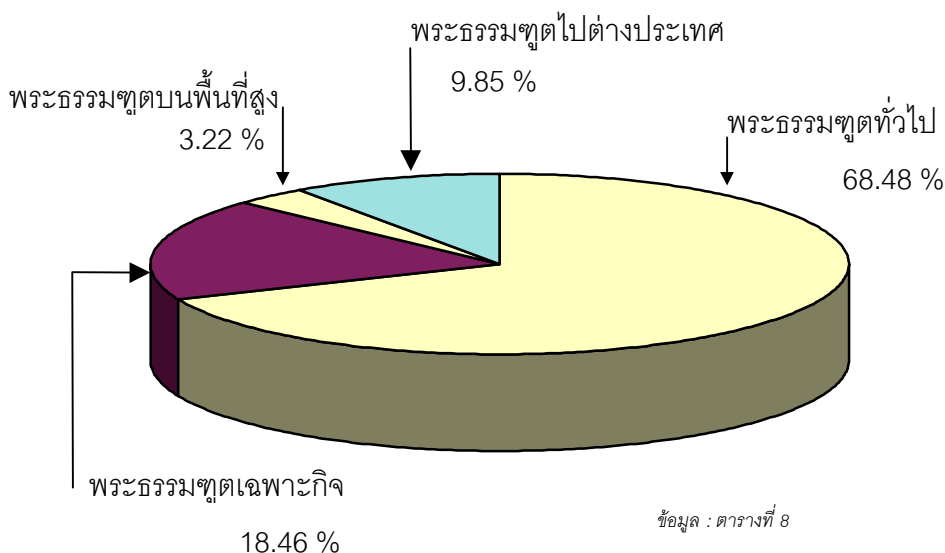
ตารางที่ 8 จำนวนและร้อยละของพระธรรมทูต ปี 2542

หน่วย : รูป

พระธรรมทูต	จำนวน/รูป	ร้อยละ
รวมทั้งหมด	3,483	100.00
พระธรรมทูตทั่วไป	2,385	68.48
พระธรรมทูตเฉพาะกิจ	643	18.46
พระธรรมทูตบนพื้นที่สูง	112	3.22
พระธรรมทูตไปต่างประเทศ	343	9.85

ที่มา : สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม กรมการศาสนา ศธ. (ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธ.ค. 2542)

แผนภาพที่ 3 ร้อยละของพระธรรมทูต ปี 2541

6) พระภิกษุเดินทางเข้า-ออก ประเทศไทย ในปี 2542 มีจำนวนพระภิกษุเดินทางเข้า-ออก ประเทศไทย จำนวนทั้งสิ้น 2,042 รูป ในจำนวนนี้มีพระสงฆ์ไทยเดินทางออกนอกประเทศไทย จำนวน 1,584 รูป และพระสงฆ์ชาวต่างประเทศเดินทางเข้าประเทศไทย 458 รูป หรือร้อยละ 77.57 และร้อยละ 22.43 ของจำนวนพระสงฆ์เดินทางเข้า-ออกประเทศไทยทั้งหมด (ข้อมูล : ตารางที่ 9)

ตารางที่ 9 จำนวนและร้อยละของพระสงฆ์เดินทางเข้า-ออกประเทศไทย ปี 2542

หน่วย : รูป		
พระสงฆ์	จำนวน/รูป	ร้อยละ
รวมทั้งหมด	2,042	100.00
พระสงฆ์ไทยเดินทางออกนอกประเทศไทย	1,284	77.57
พระชาวต่างประเทศเดินทางเข้าประเทศไทย	458	22.43

ที่มา : สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

4.2.2 ศาสนาอิสลาม ปี 2542 มีจำนวนอิหม่าม คอเต็บ และบิหลัน 9,543 คน ซึ่งในมัสยิด 1 แห่งจะต้องมีโต๊ะอิหม่าม คอเต็บ และบิหลัน อย่างละ 1 คน ทำหน้าที่บริหารมัสยิด ปกครอง ดูแล สืบปुरुษ เมื่อพิจารณาตามภาคต่างๆ พบว่า จำนวนอิหม่าม คอเต็บ และบิหลันกระจายอยู่ทั่วทุกภาค กล่าวคือ ภาคใต้มีจำนวนมากที่สุด 8,076 คน หรือร้อยละ 84.63 ของจำนวนทั้งหมด รองลงมาภาคกลาง 861 คน หรือร้อยละ 9.02 ภาคตะวันออก 381 คน หรือร้อยละ 3.99 ภาคตะวันตก 102 หรือร้อยละ 1.07 ภาคเหนือ 87 คน หรือร้อยละ 0.91 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีน้อยที่สุดเพียง 36 คน หรือร้อยละ 0.38 (ตารางที่ 10)

ตารางที่ 10 จำนวนและร้อยละของอิหม่าม คอเต็บ และบิหลัน จำแนกตามภาคภูมิศาสตร์ ปี 2542

ภาคภูมิศาสตร์	รวม		อิหม่าม*		คอเต็บ*		บิหลัน*	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
รวมทั้งหมด	9,543	100.00	3,181	100.00	3,181	100.00	3,181	100.00

ภาคกลาง	861	9.02	287	9.02	287	9.02	287	9.02
ภาคตะวันออก	381	3.99	127	3.99	127	3.99	127	3.99
ภาคตะวันตก	102	1.07	34	1.07	34	1.07	34	1.07
ภาคเหนือ	87	0.91	29	0.91	29	0.91	29	0.91
ภาคตะวันออก/เหนือ	36	0.38	12	0.38	12	0.38	12	0.38
ภาคใต้	8,076	84.63	2,692	84.63	2,692	84.63	2,692	84.63

หมายเหตุ : * มัสยิด 1 แห่ง จะมีอิหม่าม 1 คน คอเด็บ 1 คน และบิหลัน 1 คน

ที่มา : กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

4.2.3 ศาสนาคริสต์ ในปี 2542 มีจำนวนผู้สอนศาสนาคริสต์ 2,200 คน หรือร้อยละ 96.92 ของจำนวนผู้สอนศาสนาทั้งหมด (ตารางที่ 11)

4.2.4 ศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและซิกข์ ในปี 2542 มีจำนวนผู้สอนศาสนาพราหมณ์ ฮินดู-ซิกข์ 70 คน หรือร้อยละ 3.08 ของจำนวนผู้สอนศาสนาทั้งหมด (ตารางที่ 11)

ตารางที่ 11 จำนวนและร้อยละของผู้สอนศาสนา ปี 2542

ศาสนา	จำนวน	ร้อยละ
รวมทั้งหมด	1,930	100.00
คริสต์	1,870	96.89
พราหมณ์-ฮินดู-ซิกข์	60	3.11

ที่มา : กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

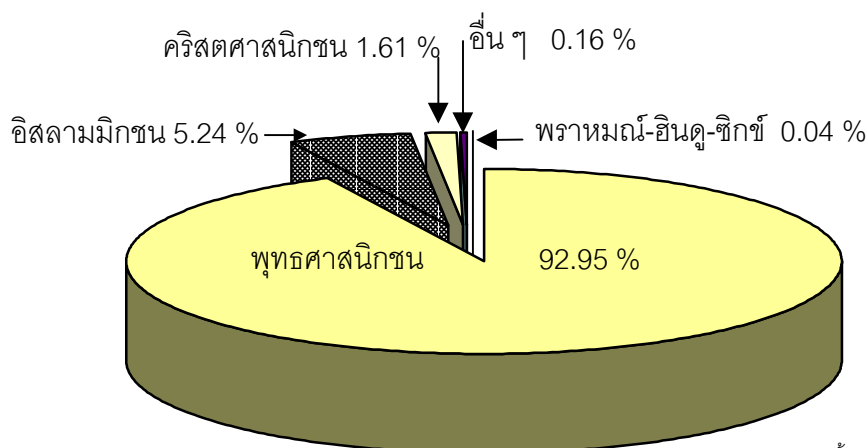
4.2.5 ศาสนิกชน ในปี 2541 จำนวนศาสนิกชนรวมทั้งสิ้น 61,466,187 คน จำแนกตามศาสนาได้ดังนี้ พุทธศาสนิกชน มีจำนวนมากที่สุด 57,134,880 คน หรือร้อยละ 92.95 ของจำนวนผู้นับถือศาสนาทั้งหมด รองลงมาอิสลามมีกชน 3,220,233 คน หรือร้อยละ 5.24 ส่วนคริสต์ศาสนิกชน 991,600 คน หรือร้อยละ 1.61 พราหมณ์-ฮินดูและซิกข์ 21,661 คน หรือร้อยละ 0.04 และผู้นับถือศาสนาอื่นจำนวน 97,813 คน หรือร้อยละ 0.16 (ตารางที่ 12 แผนภูมิที่ 4)

ตารางที่ 12 จำนวนและร้อยละของศาสนิกชน จำแนกตามศาสนา ปี 2541

หน่วย : คน		
ศาสนา	จำนวน	ร้อยละ
รวมทั้งหมด	61,466,187	100.00
พุทธศาสนิกชน	57,134,880	92.95
อิสลามิกชน	3,220,233	5.24
คริสต์ศาสนิกชน	991,600	1.61
พราหมณ์-ฮินดู-ซิกข์	21,661	0.04
อื่นๆ	97,813	0.16

ที่มา : กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

แผนภูมิที่ 4 ร้อยละของศาสนิกชน จำแนกตามศาสนา ปี 2541

ข้อมูล : ตารางที่ 11

เมื่อจำแนกศาสนิกชนตามภาคภูมิศาสตร์ในปี 2541 พบว่า

- 1) **พุทธศาสนิกชน** ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนมากที่สุด 20,935,925 คน หรือร้อยละ 36.64 ของจำนวนศาสนิกชนทั้งหมด รองลงมาคือภาคเหนือ 11,614,364 คน หรือร้อยละ 20.33 น้อยที่สุดคือภาคตะวันออก 4,131,042 คน หรือร้อยละ 6.87 ส่วนภาคกลาง ภาคใต้ และภาคตะวันตก มีจำนวน 10,320,375

5,665,396 และ 4,673,107 คน หรือร้อยละ 18.06 9.92 และร้อยละ 8.18 ตามลำดับ

2) **อิสลามมิกชน** มีจำนวนมากที่สุดในภาคใต้ 2,333,418 คน หรือร้อยละ 72.46 ของจำนวนผู้นับถือศาสนาอิสลามทั้งหมด รองลงมา คือ ภาคกลาง 562,118 คน หรือร้อยละ 17.46 น้อยที่สุดคือภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีเพียง 10,335 คน หรือร้อยละ 0.32 ส่วนภาคเหนือ ภาคตะวันออก และภาคตะวันตก มีจำนวน 186,127 100,949 และ 27,286 คน หรือร้อยละ 5.78 3.13 และร้อยละ 0.85 ตามลำดับ

3) **คริสต์ศาสนิกชน** ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนมากที่สุด 363,240 คน หรือร้อยละ 36.63 ของจำนวนผู้นับถือศาสนาคริสต์ทั้งหมด รองลงมา คือ ภาคเหนือ 302,225 คน หรือร้อยละ 30.48 น้อยที่สุด คือภาคใต้ 51,573 คน หรือร้อยละ 5.20 ส่วนภาคตะวันออก ภาคกลาง และภาคตะวันตก มีจำนวน 102,283 101,135 และ 71,144 คน หรือร้อยละ 10.31 10.20 และร้อยละ 7.17 ตามลำดับ

4) **พราหมณ์-ฮินดูและซิกข์** ภาคใต้มีจำนวนมากที่สุด 8,372 คนหรือร้อยละ 38.65 ของจำนวนผู้นับถือศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและซิกข์ ทั้งหมด รองลงมา คือ ภาคเหนือ 4,501 คน หรือร้อยละ 20.78 น้อยที่สุด คือภาคตะวันตก 766 คน หรือร้อยละ 3.54 ส่วนภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีจำนวน 5,305 1,440 และ 1,277 คน หรือร้อยละ 24.49 6.65 และ ร้อยละ 3.54 ตามลำดับ

5) **ศาสนาอื่น ๆ** ภาคเหนือมีจำนวนมากที่สุด 52,716 คน หรือร้อยละ 53.89 ของจำนวนผู้นับถือศาสนาอื่น ๆ ทั้งหมด รองลงมา คือ ภาคกลาง 33,937 คน หรือร้อยละ 34.70 น้อยที่สุด คือภาคตะวันออก 657 คน หรือร้อยละ 0.67 ส่วนภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคตะวันตก มีจำนวน 8,020 1,388 และ 1,095 คน หรือร้อยละ 8.20 1.24 และร้อยละ 1.12 ตามลำดับ

(ตารางที่ 13 , 14 , 15 และ แผนภาพที่ 5)

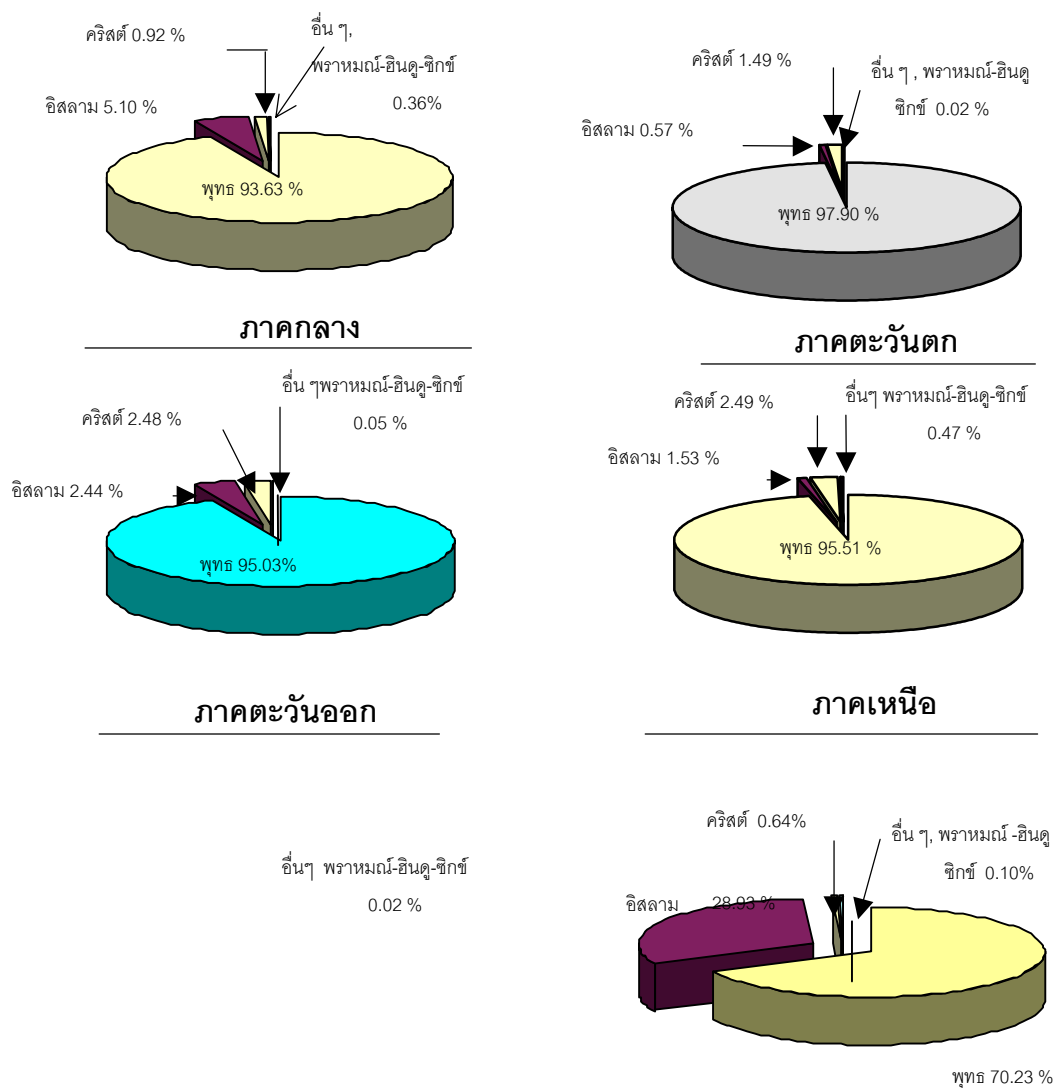
ตารางที่ 13 จำนวนศาสนิกชน จำแนกตามศาสนา ภาคภูมิศาสตร์ ปี 2541

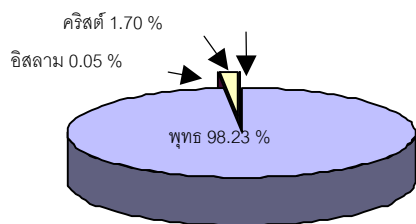
หน่วย : คน

พุทธ	93.63	95.03	97.90	95.51	98.23	70.23
อิสลาม	5.10	3.44	0.57	1.53	0.05	28.93
คริสต์	0.92	2.48	1.49	2.49	1.70	0.64
พราหมณ์	0.05	0.03	0.02	0.04	0.01	0.10
อื่น ๆ	0.31	0.02	0.02	0.43	0.01	0.10

ที่มา : กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

แผนภาพที่ 5 ร้อยละของศาสนิกชน จำแนกตามศาสนา และภาคภูมิศาสตร์ 2541

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ภาคใต้

ข้อมูล : ตารางที่ 15

4.3 กิจกรรมทางศาสนา

ในปี 2542 มีพระภิกษุทำกิจกรรมพัฒนาสังคมรวมทั้งสิ้น 5,532 รูป โดยจำแนกประเภทกิจกรรมได้ดังนี้ พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนามีจำนวนมากที่สุด 3,268 รูป หรือ ร้อยละ 59.07 ของจำนวนพระที่ทำกิจกรรมทั้งหมด รองลงมาพระวิปัสณาจารย์ 1,360 รูป หรือร้อยละ 24.66 น้อยที่สุด คือ พระจริยานิเทศก์ 100 รูป หรือร้อยละ 1.81 ส่วนพระบัณฑิตอาสาพัฒนามีจำนวน 500 รูป หรือร้อยละ 9.04 และพระเบริญญอาสาพัฒนา 300 รูป หรือร้อยละ 5.42 (ตารางที่ 16 และแผนภาพที่ 6)

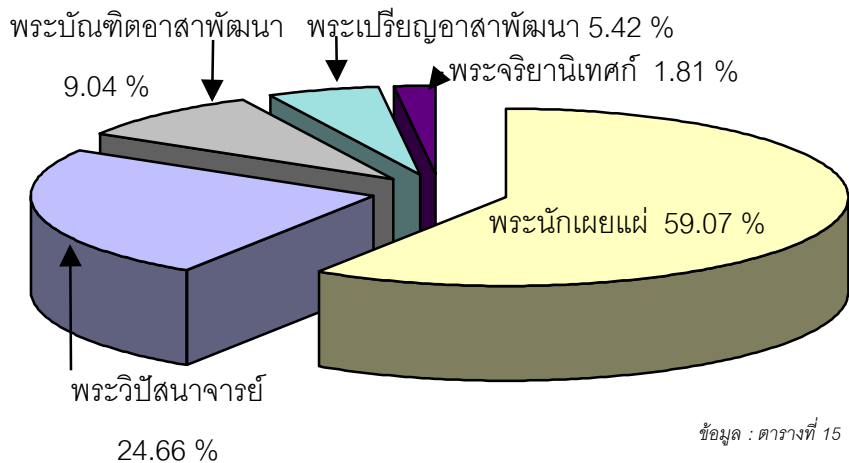
ตารางที่ 16 จำนวนพระภิกษุที่ทำกิจกรรมพัฒนาสังคมจำแนกตามประเภทกิจกรรม ปี 2542

ประเภทกิจกรรม	หน่วย : รูป	
	จำนวน/รูป	ร้อยละ
รวมทั้งหมด	5,532	100.00
พระนักเผยแผ่	2,968	59.07
พระวิปัสณาจารย์	1,360	24.66
พระบัณฑิตอาสาพัฒนา *	500	9.04
พระเบริญญอาสาพัฒนา *	300	5.42
พระจริยานิเทศก์	100	1.81

หมายเหตุ : * ข้อมูลปี 2541

ที่มา : กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

แผนภาพที่ 6 ร้อยละของพระภิกษุที่ทำกิจกรรมพัฒนาสังคม ปี 2542

นอกจากนี้ยังมีจำนวนกลุ่มหรือหน่วยที่จัดกิจกรรม ในปี 2542 มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 5,780 กลุ่ม/หน่วย ซึ่งสามารถจำแนกประเภทกลุ่ม/หน่วยได้ดังนี้ หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล มีจำนวนมากที่สุด 5,090 หน่วย หรือร้อยละ 88.06 ของจำนวนกลุ่ม/หน่วยทั้งหมด รองลงมาหน่วยพุทธมามกะ 411 หน่วย หรือร้อยละ 7.11 น้อยที่สุด คือ กลุ่มพระพุทธศาสนาในสถานศึกษามีจำนวนใกล้เคียงกับหน่วยงานเผยแผ่ศีลธรรม ซึ่งมีจำนวน 135 และ 144 กลุ่ม/หน่วย หรือร้อยละ 2.34 และร้อยละ 2.49 (ตารางที่ 17)

ตารางที่ 17 จำนวนและร้อยละของกลุ่ม/หน่วยที่จัดกิจกรรมทางพระพุทธ

ศาสนา ปี 2542			หน่วย : แห่ง
ประเภทกลุ่ม/หน่วย	จำนวน/หน่วย	ร้อยละ	
รวมทั้งหมด	5,780	100.00	
กลุ่มพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา	135	2.34	
หน่วยงานเผยแผ่ศีลธรรม	144	2.49	
หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล	5,090	88.66	
หน่วยพุทธมามกะ	411	7.11	

ที่มา : กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

ส่วนกิจกรรมทางศาสนาอิสลามในการจัดให้ผู้ไปแสวงบุญ ประกอบพิธีฮัจญ์ ณ กรุงเมกกะ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ปี 2540 ปี 2541 และปี 2542 มีจำนวนลดลงทุกปี คือปี 2540 มีจำนวนผู้ไปแสวงบุญ 18,131 คน ปี 2541 มีจำนวน 8,233

คน ลดลงจากปี 2540 9,898 คน และปี 2542 มีจำนวน 5,827 คน ลดลงจากปี 2541 2,406 คน สาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้ไปแสวงบุญมีจำนวนลดลงอาจเนื่องมาจาก ในช่วงปีดังกล่าวสภาวะทางเศรษฐกิจของประเทศตกต่ำ จึงทำให้ผู้ไปแสวงบุญ ลดลงตามไปด้วย (ตารางที่ 18)

ตารางที่ 18 จำนวนผู้ไปแสวงบุญประกอบพิธีฮัจญ์ ณ กรุงเมกกะ ประเทศ ซาอุดีอาระเบีย ปี 2540-2542

ศาสนาอิสลาม	ปี 2540	ปี 2541	ปี 2542
อิสลามมิกชน	18,131	8,233	5,827

ที่มา: กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

4.4 งบประมาณด้านศาสนา

กรมการศาสนาได้รับการจัดสรรงบประมาณแผ่นดินเพื่อดำเนินงานทางด้านศาสนา แบ่งออกเป็น 6 แผนงาน คือ 1) แผนงานบริหารทั่วไป 2) แผนงานทำนุบำรุงและส่งเสริมศาสนา 3) แผนงานเผยแพร่การศาสนาและส่งเสริมจริยธรรม 4) แผนงานวิจัยการศาสนา ศิลปวัฒนธรรม 5) แผนงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอดส์ 6) แผนงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด นอกจากนี้ภายใต้แผนงานยังมีงานและโครงการต่างๆ เช่น งานบูรณะและพัฒนาวัด งานพัฒนาการศึกษา งานบริหารพระสังฆาธิการ งานการประสานกิจการศาสนาและอุปถัมภ์ศาสนาอื่น งานพุทธมณฑล งานวิจัยโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์ โครงการป้องกันการติดยาและสารเสพติด และโครงการก่อสร้างวัดไทยในต่างประเทศ ฯลฯ

ในปีงบประมาณ 2541-2543 กรมการศาสนาได้รับการจัดสรรเงินงบประมาณลดลงทุกปี มีจำนวนดังนี้ ปี 2541 ได้รับเงินงบประมาณรวมทั้งสิ้น 2,235,095,400 บาท ปี 2542 ได้รับ 2,138,989,100 บาท ลดลงจากปี 2541 ร้อยละ 4.30 และปี 2543 ได้รับ 2,117,354,100 บาท ลดลงจากปี 2542 ร้อยละ 1.01

เมื่อพิจารณาตามแผนงาน พบว่า 3 แผนงานใน**ปีงบประมาณ 2542** ได้รับงบประมาณในอัตราที่ลดลงจากปี 2541 คือ แผนงานเผยแพร่การศาสนาและส่งเสริม

เสริมจริยธรรม ลดลงมากที่สุดร้อยละ 6.10 รองลงมาแผนงานบริหารทั่วไปลดลงร้อยละ 5.48 และแผนงานทำนุบำรุงและส่งเสริมศาสนา ลดลงร้อยละ 3.40 ส่วนแผนงานวิจัยการศาสนา ศิลปวัฒนธรรม เพิ่มขึ้นจากปี 2541 ร้อยละ 11.76 นอกจากนี้แผนงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอดส์ และ แผนงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ได้รับงบประมาณเท่ากับปี 2541 คือ 3,270,000 และ 2,613,000 บาท ตามลำดับ **ปีงบประมาณ 2543** ได้รับงบประมาณในอัตราที่ลดลงจากปี 2542 2 แผนงาน คือ แผนงานทำนุบำรุงและส่งเสริมศาสนา ลดลงจากปี 2542 เล็กน้อย คือร้อยละ 1.81 แผนงานบริหารทั่วไปลดลงร้อยละ 1.39 ส่วนแผนงานเผยแพร่การศาสนาและส่งเสริมจริยธรรม เพิ่มขึ้นจากปี 2542 เล็กน้อย คือร้อยละ 0.35 ส่วนแผนงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอดส์ แผนงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด และแผนงานวิจัยการศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ได้รับงบประมาณเท่ากับปี 2542 คือ จำนวน 3,270,000 2,613,000 และ 950,000 บาท ตามลำดับ (ตารางที่ 19 , 20 และแผนภาพที่ 7 , 8)

ตารางที่ 19 จำนวนงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรจากงบประมาณแผ่นดิน ของกรมการศาสนา จำแนกตามแผนงาน ปีงบประมาณ 2541-2543

หน่วย : บาท

แผนงาน	ปีงบประมาณ		
	2541	2542	2543
รวมทั้งหมด	2,235,095,400	2,138,989,100	2,117,354,100
แผนงานบริหารทั่วไป	27,966,000	26,433,500	26,065,700
แผนงานทำนุบำรุงและส่งเสริมศาสนา	1,375,167,800	1,328,395,300	1,304,377,400
แผนงานเผยแพร่การศาสนาและส่งเสริมจริยธรรม	827,841,600	777,327,300	780,078,000
แผนงานวิจัยการศาสนา ศิลปวัฒนธรรม	850,000	950,000	950,000
แผนงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอดส์	3,270,000	3,270,000	3,270,000
แผนงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด	-	2,613,000	2,613,000

ที่มา : กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

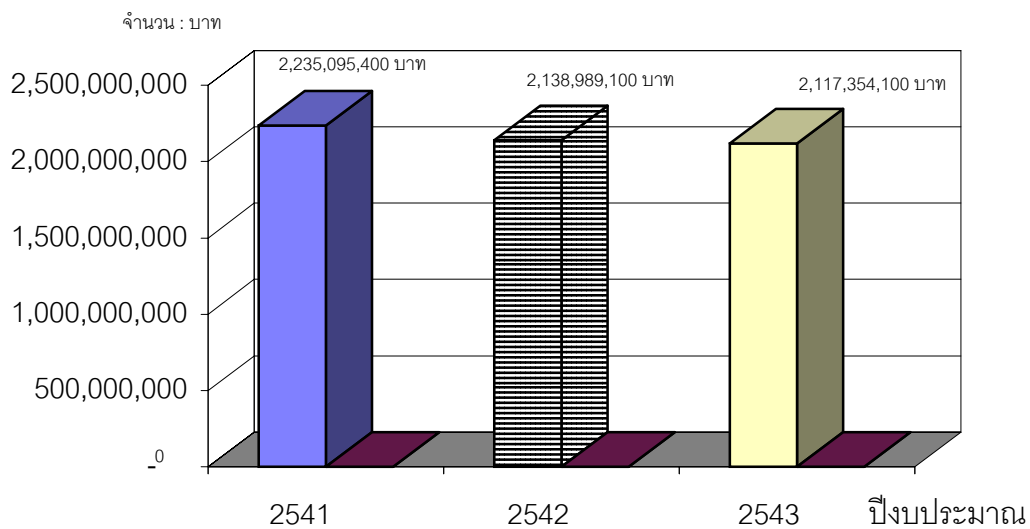
ตารางที่ 20 ร้อยละและอัตราการเพิ่ม/ลด ของงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรจากงบประมาณแผ่นดิน ของกรมการศาสนา จำแนกตามแผนงาน ปีงบประมาณ 2541-2543

	ปีงบประมาณ
--	------------

แผนงาน	ร้อยละ			อัตราการเพิ่ม/ลด(%)	
	2541	2542	2543	2541/42	2542/43
รวมทั้งหมด	100.00	100.00	100.00	-4.30	-1.01
แผนงานบริหารทั่วไป	1.25	1.24	1.23	-5.48	-1.39
แผนงานทำนุบำรุงและส่งเสริมศาสนา	61.53	62.10	61.60	-3.40	-1.81
แผนงานเผยแพร่การศาสนาและส่งเสริมจริยธรรม	37.04	36.34	36.84	-6.10	0.35
แผนงานวิจัยการศาสนา ศิลปวัฒนธรรม	0.04	0.04	0.04	11.76	0.00
แผนงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอดส์	0.15	0.15	0.15	0.00	0.00
แผนงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด	0.00	0.12	0.12	0.00	0.00

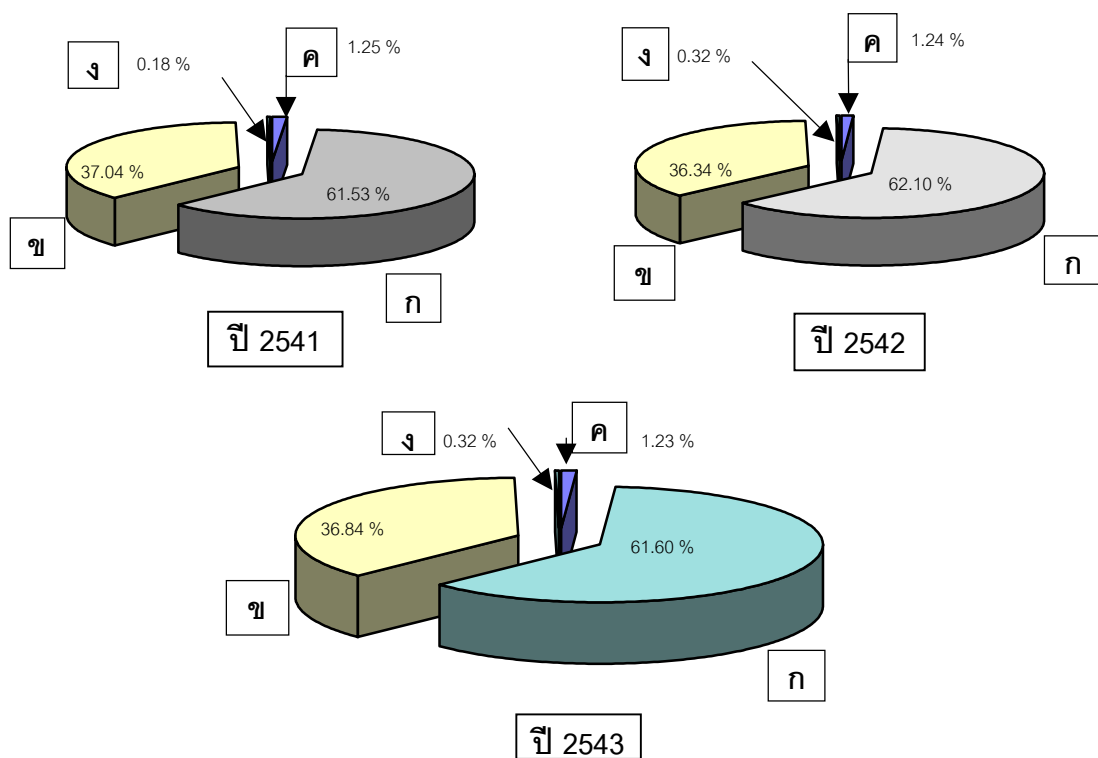
ที่มา : กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

แผนภาพที่ 7 จำนวนงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรจากงบประมาณแผ่นดิน ของกรมการศาสนา ปีงบประมาณ 2541-2543

ข้อมูล : ตาราง 18

แผนภาพที่ 8 ร้อยละของงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรจากงบประมาณแผ่นดิน
ของกรมการศาสนา จำแนกตามแผนงาน ปีงบประมาณ 2541-2543

- ก = แผนงานทำนุบำรุงและส่งเสริมศาสนา
- ข = แผนงานเผยแพร่การศาสนาและส่งเสริมจริยธรรม
- ค = แผนงานบริหารทั่วไป
- ง = แผนงานวิจัยการศาสนา ศิลปวัฒนธรรม แผนงานป้องกันแก้ไขปัญหาโรคเอดส์ และแผนงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

บทที่ 5

การจัดการศึกษาโดยสถาบันศาสนา

โดยที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 23 วรรค (3) ได้บัญญัติไว้ว่า “ การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการ การเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้(3) ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา.....” ทั้งนี้จากการจัดการศึกษาทุกระบบจำเป็นต้อง บูรณาการความรู้ด้านศาสนาไว้ในกระบวนการเรียนรู้ทุกระดับการศึกษาดังกล่าว ซึ่งเป็น เรื่องใหม่ที่จะต้องดำเนินการต่อไป อย่างไรก็ตาม สถาบันทางศาสนาก็ได้มีส่วนร่วมใน การจัดการศึกษา แผนกสามัญศึกษามาเป็นเวลายาวนาน ซึ่งในอนาคตอันใกล้นี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสถาบันทางศาสนา ร่วมกันพัฒนาความรู้เกี่ยวกับศาสนา เพื่อ บูรณาการเข้าไปกับวิชาการด้านการศึกษา เพื่อให้ได้นักเรียนที่เก่งและเป็นคนดีของ สังคม และในเบื้องต้นควรจะทำให้ความเข้าใจกับบทบาทของสถาบันศาสนา ในด้านการ จัดการศึกษา ที่จัดการศึกษาอบรมตั้งแต่การศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงระดับอุดมศึกษา

สถาบันศาสนานอกจากมีบทบาทในการอบรม สั่งสอนธรรม เผยแผ่ และจรรโลงศาสนาแล้ว ยังมีบทบาทในด้านการจัดการศึกษาที่มีการเรียนการสอน และ ให้การฝึกอบรมแก่เด็กและเยาวชน หรือประชาชนทั่วไป ให้มีความรู้ทั้งทางโลกและ ทางธรรม ซึ่งจัดในรูปแบบ การศึกษาสงเคราะห์ ได้แก่ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ใน วัดและมัสยิด และศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การศึกษาพิเศษ ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (การศึกษานอกระบบไซติกะวิทยาลัย) สถาบัน

วิปัสสนาธุระ การศึกษาพระปริยัติธรรม ได้แก่ การศึกษาแผนกธรรม -บาลี และแผนกสามัญศึกษา ได้แก่ สำนักเรียนการศึกษาพระปริยัติธรรม และโรงเรียนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา (ม.ต้น-ม.ปลาย) นอกจากนี้สถาบันทางศาสนา คณะสงฆ์อื่น ได้แก่ คณะสงฆ์จีนนิกาย และคณะสงฆ์อนัมนิกาย มีบทบาทในด้านการจัดการศึกษา เช่นกัน คือ **คณะสงฆ์จีนนิกาย** ได้จัดการศึกษาให้กับพระภิกษุสามเณร โดยนำหลักพุทธศาสตร์ภาษาจีนที่ใช้ในจีนไต้หวัน รวมทั้งได้นำพระสูตรที่สำคัญๆ ของฝ่ายมหายานมาศึกษาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ส่วนในภาคภาษาไทยได้นำแบบเรียน นักธรรม ตี โท เอก มาสอนควบคู่กันไปพร้อมทั้งได้นำพจนานุกรม และศัพท์านุกรม เป็นคู่มือประกอบการศึกษาด้วย ในปี 2532 คณะจีนนิกายได้จัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในวัดมังกรกมลาวาส (เล่งเน่ยยี่) ชื่อว่า

“ โรงเรียนมังกรกมลาวาสวิทยาลัย ” โดยสอนตามหลักสูตรของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ตั้งแต่ปีการศึกษา 2534 เป็นต้นมา **คณะสงฆ์อนัมนิกาย** เป็นการจัดการศึกษาแบบให้เปล่าไม่เก็บค่าเล่าเรียนใด ๆ ทั้งสิ้น ให้กับพระภิกษุ สามเณร ได้ศึกษาพระธรรมวินัยและลัทธิพิธีต่าง ๆ ตามที่บูรพาจารย์สั่งสอนกันมา นอกจากนี้คณะสงฆ์อนัมนิกายได้ส่งเสริมสนับสนุนให้พระภิกษุ สามเณร ไปศึกษาพระปริยัติธรรมจากสำนักเรียนต่าง ๆ ได้แก่ การศึกษานักธรรมชั้นตรี โท เอก และการศึกษาพระอภิธรรม ส่วนการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาได้จัดตั้งขึ้น 2 แห่ง คือ โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย วัดกุศลสมาคร เขตสัมพันธวงศ์ กทม. เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย และโรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย วัดสุนทรประดิษฐ์ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนทั้ง 2 แห่งสังกัดกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

ส่วนการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสงฆ์ พ.ศ. 2540 เพื่อเปิดโอกาสให้กับพระภิกษุ สามเณร หรือบุคคลทั่วไปได้มีการศึกษาวิชาสามัญควบคู่กับวิชาพระพุทธศาสนาในระดับอุดมศึกษา ปัจจุบันเปิดสอนระดับปริญญาตรีถึงปริญญาโท ซึ่งจะนำเสนอรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.1 การศึกษาปฐมวัย

การจัดการศึกษาปฐมวัยที่จัดโดยสถาบันศาสนา ซึ่งจัดเป็นศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ร่วมกับทางราชการ เป็นการจัดการศึกษาแบบให้เปล่า เพื่อให้เด็กเล็กที่ขาดโอกาสทางการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา ในพื้นที่ห่างไกลความเจริญ รวมทั้งเป็นการสงเคราะห์ให้ผู้ปกครองเดินทางไปประกอบสัมมาอาชีพด้วยความสบายใจและหมดกังวล เด็กก็ได้รับการพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาควบคู่กับการอบรมปลูกฝังด้านคุณธรรม จริยธรรม ประเพณีและวัฒนธรรม ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมไทยและท้องถิ่น ตามสมควรแก่วัย โดยรับเด็กเล็ก และเด็กพิการที่มี อายุ 3-5 ปี ในปีการศึกษา 2542 มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.1.1 ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดและมัสยิด ในปีการศึกษา 2542 มีจำนวนศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดและมัสยิด จำนวนครูพี่เลี้ยง และจำนวนนักเรียน ดังนี้

1) **จำนวนศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดและมัสยิด** มีจำนวนทั้งสิ้น 3,860 แห่ง ในจำนวนนี้มีศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด 3,554 แห่งและศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในมัสยิด 306 แห่ง โดยกระจายอยู่ตามภาคต่าง ๆ คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนมากที่สุด 2,576 แห่ง หรือร้อยละ 66.74 ของจำนวนศูนย์ทั้งหมด รองลงมาภาคใต้ 504 แห่ง หรือร้อยละ 13.06 น้อยที่สุด คือ ภาคกลางมีเพียง 64 แห่ง หรือร้อยละ 1.66 ส่วนภาคเหนือ ภาคตะวันออก และภาคตะวันตก มีจำนวน 446 152 และ 118 แห่ง หรือร้อยละ 11.55 3.94 และร้อยละ 3.06 ตามลำดับ

2) **จำนวนครูพี่เลี้ยง** มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 10,583 คน จำแนกตามภาคต่าง ๆ ได้ดังนี้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนมากที่สุด 7,236 คน หรือร้อยละ 68.37 ของจำนวนครูพี่เลี้ยงทั้งหมด รองลงมาภาคใต้ 1,284 คน หรือร้อยละ 12.13 น้อยที่สุด คือ ภาคตะวันตกมีเพียง 278 คน หรือร้อยละ 2.63 ส่วนภาคเหนือ

ภาคตะวันออก และภาคกลาง มีจำนวน 1,010 413 และ 362 คน หรือร้อยละ 9.54 3.90 และร้อยละ 3.42 ตามลำดับ

3) **นักเรียน** มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 234,598 คน จำแนกตามภาคต่าง ๆ ได้ดังนี้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนมากที่สุด 160,991 คน หรือร้อยละ 68.62 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด รองลงมาภาคใต้ 28,865 คน หรือร้อยละ 12.30 น้อยที่สุด คือ ภาคตะวันตกมีเพียง 6,284 คน หรือร้อยละ 2.68 ส่วนภาคเหนือ ภาคตะวันออก และภาคกลาง มีจำนวน 21,629 8,965 และ 7,864 คน หรือร้อยละ 9.22 3.82 และ ร้อยละ 3.35 ตามลำดับ (ตารางที่ 21 แผนภาพที่ 9)

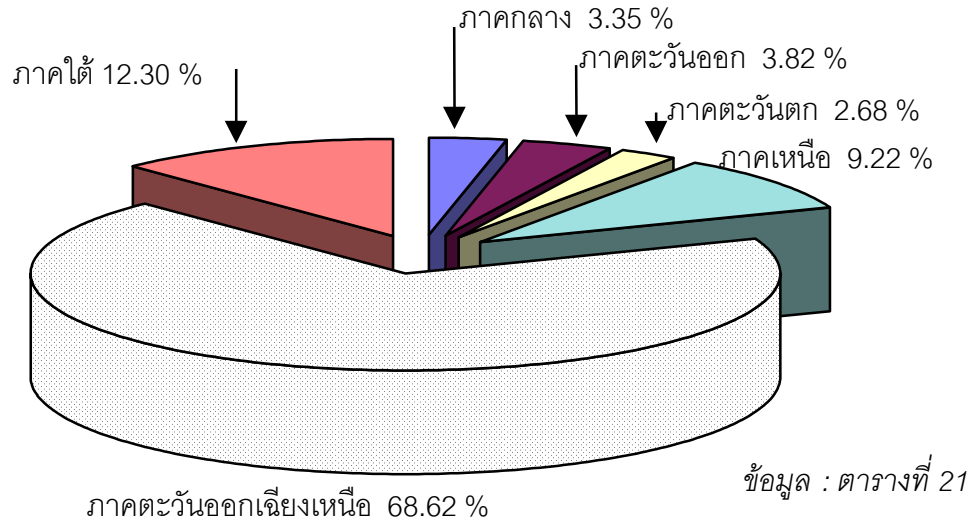
ตารางที่ 21 จำนวนและร้อยละของศูนย์ฯ ครู นักเรียนในวัดและมัสยิด จำแนกตามภาคภูมิศาสตร์ ปีการศึกษา 2542

หน่วย : คน

ภาคภูมิศาสตร์	ศูนย์ฯ		ครูพี่เลี้ยง		นักเรียน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
รวมทั้งหมด	3,860	100.00	10,583	100.00	234,483	100.00
ภาคกลาง	64	1.66	362	3.42	7,864	3.35
ภาคตะวันออก	152	3.94	413	3.90	8,965	3.82
ภาคตะวันตก	118	3.06	278	2.63	6,284	2.68
ภาคเหนือ	446	11.55	1,010	9.54	21,629	9.22
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	2,576	66.74	7,236	68.37	160,991	68.62
ภาคใต้	504	13.06	1,284	12.13	28,865	12.30

ที่มา : กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

แผนภาพที่ 9 ร้อยละของนักเรียนในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดและมัสยิด ปีการศึกษา 2542

5.2 การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เริ่มจัดการศึกษาขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย ต่อมาได้ขยายไปสู่ประเทศอื่น ๆ ที่มีพระภิกษุชาวลังกาไปตั้งวัด เช่น ประเทศสิงคโปร์

สำหรับประเทศไทย การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เกิดขึ้นเมื่อ พ.ศ.2501 เริ่มสอนที่วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร จากนั้นได้ขยายไปยังวัดอื่น ๆ ทั่วประเทศ และมีความเจริญก้าวหน้ามาจนถึงปัจจุบัน

การจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นการจัดการในรูปแบบของศูนย์ศึกษาซึ่งเรียกว่า “ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ” ซึ่งจัดตั้งขึ้นภายในวัด โรงเรียน มูลนิธิ หรือ องค์กรเอกชน โดยความเห็นชอบของคณะสงฆ์ ซึ่งมีเจ้าอาวาส และบุคคลที่ได้รับแต่งตั้งเป็นผู้บริหาร โดยมีครู/อาจารย์ จากวัด และโรงเรียนต่าง ๆ ในชุมชน มาช่วยทำการสอน ครู/อาจารย์ เหล่านี้บางท่านไม่ขอรับค่าตอบแทน บางท่านรับค่าตอบแทนบ้างเล็กน้อย ๆ เป็นครั้งคราวจากทางวัด หรือ มูลนิธิ ซึ่งเป็นเงินงบประมาณแผ่นดินจากกรมการศาสนา

จุดมุ่งหมายการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ก็เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้มีความรู้ด้านพระพุทธศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ควบคู่กับวิชาสามัญ โดยแบ่งระดับการศึกษา คือ **ขั้นเตรียม** เทียบเท่า ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 **ขั้นต้น** เทียบเท่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 **ขั้นกลาง** เทียบเท่าชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 และ**ขั้นสูง** เทียบ

เท่าชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ในปีการศึกษา 2542 ได้จัดการศึกษาโดยมีรายละเอียด ดังนี้

5.2.1 จำนวนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 1,239 แห่ง โดยกระจายตามภาคต่าง ๆ คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนมากที่สุด 569 แห่ง หรือร้อยละ 45.92 ของจำนวนศูนย์ฯทั้งหมด รองลงมาภาคเหนือ 444 แห่ง หรือร้อยละ 35.84 น้อยที่สุด คือ ภาคตะวันออกมีเพียง 27 แห่ง หรือร้อยละ 2.18 ส่วนภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันตก มีจำนวน 80 71 และ 48 แห่ง หรือร้อยละ 6.46 5.73 และร้อยละ 3.87 ตามลำดับ

5.2.2 จำนวนครู/อาจารย์ ปีการศึกษา 2542 มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 9,298 คน/รูป โดยจำแนกตามภาคต่าง ๆ คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนมากที่สุด 3,847 คน/รูป หรือร้อยละ 41.37 ของจำนวนครู/อาจารย์ทั้งหมด รองลงมาภาคเหนือ 3,116 คน/รูป หรือร้อยละ 33.51 น้อยที่สุด คือ ภาคตะวันออกมีเพียง 242 คน/รูป หรือร้อยละ 2.60 ส่วนภาคกลาง ภาคใต้ และภาคตะวันตก มีจำนวน 1,022 628 และ 443 คน/รูป หรือร้อยละ 10.99 6.75 และร้อยละ 4.76 ตามลำดับ

5.2.3 จำนวนนักเรียน มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 225,520 คน โดยกระจายตามภาคต่าง ๆ คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนมากที่สุด 115,741 คน หรือร้อยละ 51.32 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด รองลงมาภาคเหนือ 59,868 คน หรือร้อยละ 26.55 น้อยที่สุด คือ ภาคตะวันออกมีเพียง 6,350 คน หรือร้อยละ 2.82 ส่วนภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันตก มีจำนวน 16,837 14,988 และ 11,736 คน หรือร้อยละ 7.47 6.65 และร้อยละ 5.20 ตามลำดับ

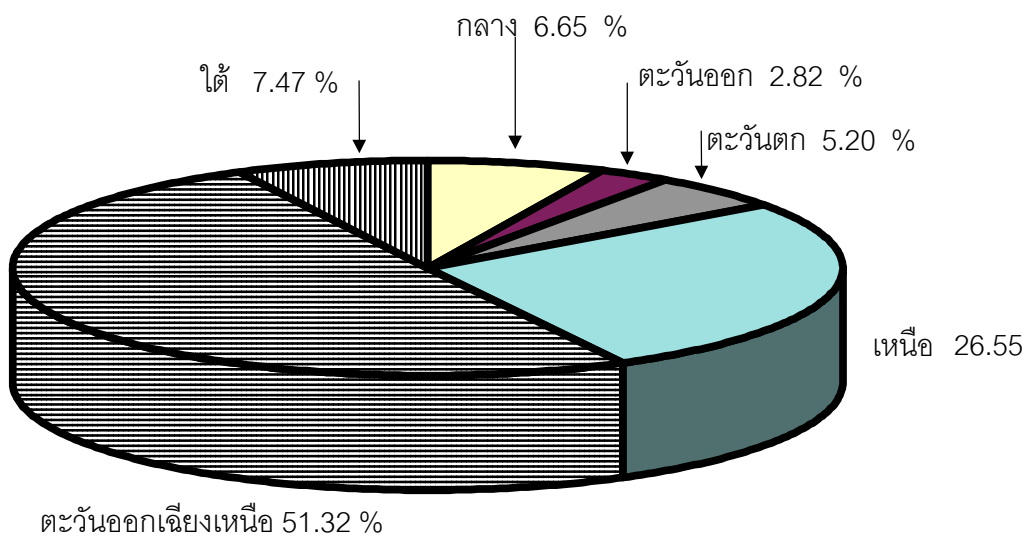
อนึ่ง จำนวนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จำนวนครู/อาจารย์ และจำนวนนักเรียน ของการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะมีจำนวนมากกว่าภาคอื่น ๆ อาจเนื่องมาจากในภาคนี้มีจำนวนพื้นที่ และประชากร มากกว่าภาคอื่น ๆ ด้วย (ตารางที่ 22 แผนภาพที่ 10)

ตารางที่ 22 จำนวนและร้อยละ ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ครู/อาจารย์ และนักเรียน จำแนกตามภาคภูมิศาสตร์ ปีการศึกษา 2542

ภาคภูมิศาสตร์	ศูนย์ฯ		ครู		นักเรียน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
รวมทั้งหมด	1,239	100.00	9,298	100.00	225,520	100.00
ภาคกลาง	71	5.73	1,022	10.99	14,988	6.65
ภาคตะวันออก	27	2.18	242	2.60	6,350	2.82
ภาคตะวันตก	48	3.87	443	4.76	11,736	5.20
ภาคเหนือ	444	35.84	3,116	33.51	59,868	26.55
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	569	45.92	3,847	41.37	115,741	51.32
ภาคใต้	80	6.46	628	6.75	16,837	7.47

ที่มา : กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

แผนภาพที่ 10 ร้อยละของนักเรียนในศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จำแนกตามภาคภูมิศาสตร์ ปีการศึกษา 2542

ข้อมูล : ตารางที่ 22

5.3 การศึกษาพระปริยัติธรรม

การศึกษาของพระภิกษุ สามเณร คือ การศาสนศึกษา หมายถึงการศึกษาปริยัติธรรม และการศึกษาค้นคว้าแก่สมณะ การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแบ่งเป็น 2 แบบ คือ การศึกษาธรรม และการศึกษาบาลี โดยวัดและคณะจังหวัดจัด

สอน บางสำนักเรียนจะมีการสอนทั้งการศึกษาศาสนธรรมและบาลี บางสำนักเรียนสอนเฉพาะการศึกษาศาสนธรรม และบางสำนักเรียนเปิดสอนการศึกษาศาสนธรรมศึกษาให้กับคฤหัสถ์ โดยมีแม่กองธรรมสนามหลวงเป็นผู้ดำเนินการสอบการศึกษาศาสนธรรม และแม่กองบาลีสนามหลวงดำเนินการสอบการศึกษาบาลี

การศึกษาพระปริยัติธรรม แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 แผนก คือ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษา ซึ่งจัดโดยสถาบันทางศาสนาที่เรียกว่า “ สำนักเรียนการศึกษาพระปริยัติธรรม และโรงเรียนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ” ซึ่งแต่ละแผนกได้จัดการศึกษา ดังนี้

1) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ ชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก พระภิกษุ สามเณร เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วจะได้รับประกาศนียบัตร นักธรรมตรี นักธรรมโท และนักธรรมเอก ส่วนคฤหัสถ์เรียกว่า “ การศึกษาศาสนธรรมศึกษา ” แบ่งเป็น 3 ชั้น เช่นเดียวกับพระภิกษุ สามเณร แต่เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วจะได้รับประกาศนียบัตร ธรรมศึกษาตรี ธรรมศึกษาโท และธรรมศึกษาเอก

2) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี แบ่งออกเป็น 8 ชั้น คือ บาลีประโยค 1-2 เปรียญธรรม 3 ประโยค เปรียญธรรม 4 ประโยค เปรียญธรรม 5 ประโยค เปรียญธรรม 6 ประโยค เปรียญธรรม 7 ประโยค เปรียญธรรม 8 ประโยค และเปรียญธรรม 9 ประโยค

3) การศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้ระเบียบ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เมื่อ วันที่ 20 กรกฎาคม 2514 และได้ปรับปรุงใหม่ประกาศใช้เมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2535 โดยมีวัตถุประสงค์ ให้การศึกษาในโรงเรียนดังกล่าว เป็นประโยชน์ต่อฝ่ายศาสนจักร และจะได้ศาสนทายาทที่ดีมีความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ดำรงตนอยู่ในสมณธรรมสมควรแก่ภาวะเพศของตน สามารถสืบต่อพระพุทธศาสนาให้เจริญสถาพรต่อไป และถ้าหากพระภิกษุ สามเณร เหล่านี้ลาสิกขาไปแล้ว ก็สามารถเข้าศึกษาต่อในสถานศึกษาของรัฐได้ หรือเข้ารับราชการเป็นพลเมืองที่ดีของชาติได้ต่อไป

ในปีการศึกษา 2542 กรมการศาสนา ได้จัดการศึกษาพระปริยัติธรรม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

5.3.1 สำนักเรียนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี

ในปีการศึกษา 2542 มีจำนวนสำนักเรียน (บางสำนักมีการเรียน 2 แผนก และบางสำนักมีการเรียนแผนกเดียว) ครู/อาจารย์ และนักเรียน ดังนี้

1) **จำนวนสำนักเรียนแผนกธรรม-บาลี** มีจำนวนทั้งสิ้น 8,058 แห่ง จำแนกตามภาคภูมิศาสตร์ คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนมากที่สุด 2,539 แห่ง หรือร้อยละ 31.51 ของจำนวนสำนักเรียนทั้งหมด รองลงมาภาคเหนือ 1,595 แห่ง หรือร้อยละ 19.79 น้อยที่สุด คือ ภาคใต้มีเพียง 405 แห่ง หรือร้อยละ 5.03 ส่วนภาคกลาง ภาคตะวันตก และภาคตะวันออก มีจำนวน 1,378 1,315 และ 826 แห่ง หรือร้อยละ 17.10 16.32 และร้อยละ 10.25 ตามลำดับ

2) **จำนวนครู/อาจารย์แผนกธรรม** มีจำนวนทั้งสิ้น 26,248 คน/รูป จำแนกตามภาคต่าง ๆ คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนมากที่สุด 9,100 คน/รูป หรือร้อยละ 34.67 ของจำนวนครู/อาจารย์แผนกธรรมทั้งหมด รองลงมาภาคกลาง 4,633 คน/รูป หรือร้อยละ 17.65 น้อยที่สุด คือ ภาคใต้มีเพียง 1,430 คน/รูป หรือร้อยละ 5.45 ส่วนภาคเหนือ ภาคตะวันตก และภาคตะวันออก มีจำนวน 4,565 3,803 และ 2,717 คน/รูป หรือร้อยละ 17.39 14.49 และร้อยละ 10.35 ตามลำดับ

3) **จำนวนครู/อาจารย์แผนกบาลี** มีจำนวนน้อยกว่า ครู/อาจารย์แผนกธรรม ซึ่งมีจำนวนรวมทั้งสิ้น 4,290 คน/รูป จำแนกตามภาคต่าง ๆ คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนมากที่สุด 1,356 คน/รูป หรือร้อยละ 31.61 ของจำนวนครู/อาจารย์แผนกบาลีทั้งหมด รองลงมาภาคกลาง 1,570 คน/รูป หรือร้อยละ 36.60 น้อยที่สุด คือ ภาคใต้มีเพียง 227 คน/รูป หรือร้อยละ 5.29 ส่วนภาคเหนือ ภาคตะวันตก และภาคตะวันออก มีจำนวน 592 305 และ 240 คน/รูป หรือร้อยละ 13.80 7.11 และร้อยละ 5.59 ตามลำดับ (ตารางที่ 23)

ตารางที่ 23 จำนวนและร้อยละของสำนักเรียน ครู/อาจารย์ แผนกธรรม-บาลี จำแนกตามภาคภูมิศาสตร์ ปีการศึกษา 2542

หน่วย : รูป/คน

ภาคภูมิศาสตร์	สำนักเรียน		ครู/อาจารย์			
	จำนวน	ร้อยละ	แผนกธรรม		แผนกบาลี	
			จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
รวมทั้งหมด	8,058	100.00	26,248	100.00	4,290	110.00
ภาคกลาง	1,378	17.10	4,633	17.65	1,570	36.60
ภาคตะวันออก	826	10.25	2,717	10.35	240	5.59
ภาคตะวันตก	1,315	16.32	3,803	14.49	305	7.11
ภาคเหนือ	1,595	19.79	4,565	17.39	592	13.80
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	2,539	31.51	9,100	34.67	1,356	31.61
ภาคใต้	405	5.03	1,430	5.45	227	5.29

ที่มา : กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

4) จำนวนนักเรียนแผนกธรรม แผนกธรรมมีนักเรียน 2 ประเภท คือ

(1) **ประเภทนักธรรม** ปีการศึกษา 2542 มีจำนวนนักเรียนรวมทั้งสิ้น 207,483 รูป จำแนกตามภาคต่าง ๆ คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนมากที่สุด 91,465 รูป หรือร้อยละ 44.08 ของจำนวนนักเรียนแผนกธรรมประเภทนักธรรมทั้งหมด รองลงมา ภาคเหนือ 40,598 รูป หรือร้อยละ 19.57 น้อยที่สุด คือ ภาคใต้มีเพียง 11,643 รูป หรือ ร้อยละ 5.61 ส่วนภาคกลาง ภาคตะวันตก และภาคตะวันออก มีจำนวน 24,508 21,216 และ 18,053 รูป หรือร้อยละ 11.81 21.26 และร้อยละ 8.07 ตามลำดับ

(2) **ประเภทธรรมศึกษา** ผู้เรียนเป็นคฤหัสถ์ ที่มีพื้นฐานความรู้อ่านออกเขียนได้ เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วจะได้รับประกาศนียบัตร ธรรมศึกษาตรี โท และ เอก ในปีการศึกษา 2542 มีจำนวนนักเรียนประเภทธรรมศึกษา รวมทั้งสิ้น 350,980 คน จำแนกตามภาคต่าง ๆ คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนมากที่สุด 134,056 คน หรือร้อยละ 38.71 ของจำนวนนักเรียนแผนกธรรมประเภทธรรมศึกษาทั้งหมด รองลงมาภาคตะวันตก 71,779 คน หรือร้อยละ 20.45 น้อยที่สุด คือ ภาคตะวันออกมีเพียง 17,240 คน หรือร้อยละ 4.91 ส่วนภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ มีจำนวน 48,126 40,508 และ 39,271 คน หรือร้อยละ 13.71 11.54 และร้อยละ 11.19 ตามลำดับ (ตารางที่ 24 แผนภาพที่ 11)

ตารางที่ 24 จำนวนและร้อยละของนักเรียน การศึกษาพระปริยัติธรรม

จำแนกตามภาคภูมิศาสตร์ ปีการศึกษา 2542

หน่วย : รูป/คน

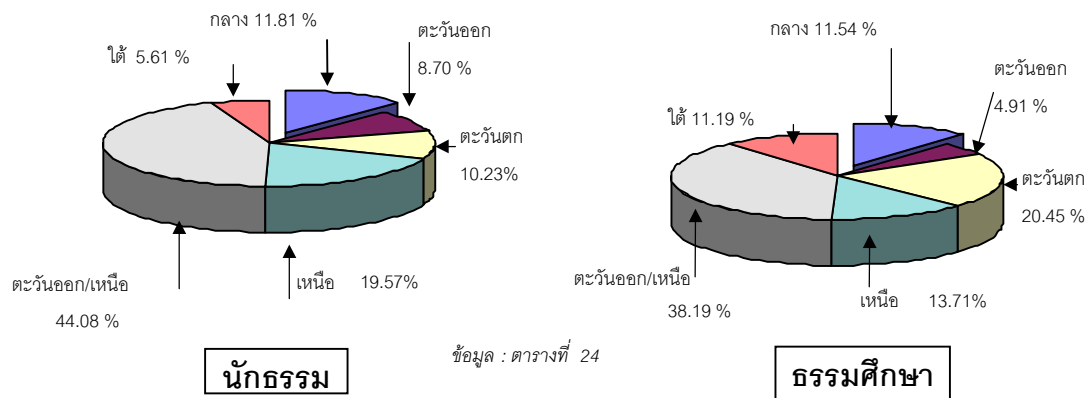
ภาคภูมิศาสตร์	นักเรียน*		ธรรมศึกษา**	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
รวมทั้งหมด	207,483	100.00	350,980	100.00
ภาคกลาง	24,508	11.81	40,508	11.54
ภาคตะวันออก	18,053	8.70	17,240	4.91
ภาคตะวันตก	21,216	10.23	71,779	20.45
ภาคเหนือ	40,598	19.57	48,126	13.71
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	91,465	44.08	134,056	38.19
ภาคใต้	11,643	5.61	39,271	11.19

หมายเหตุ : * เป็นหลักสูตรสำหรับพระภิกษุ และสามเณร

** เป็นหลักสูตรสำหรับคฤหัสถ์

ที่มา : กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

**แผนภาพที่ 11 ร้อยละของของนักเรียน การศึกษาพระปริยัติธรรม
จำแนกตามภาคภูมิศาสตร์ ปีการศึกษา 2542**

5) จำนวนนักเรียนแผนกบาลี จำนวนนักเรียนการศึกษา

พระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในปีการศึกษา 2542 มีจำนวนทั้งสิ้น 45,642 รูป กระจายอยู่ตามภาคต่าง ๆ คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีจำนวนมากที่สุด 18,580 รูป หรือร้อยละ 40.71 ของจำนวนนักเรียนแผนกบาลีทั้งหมด รองลงมาภาคกลาง 10,705 รูป หรือร้อยละ 23.45 น้อยที่สุด คือ ภาคตะวันออกมีเพียง 2,234 รูป หรือร้อยละ 4.89 ส่วนภาคเหนือ ภาคตะวันตก และภาคใต้ มีจำนวน 8,033 3,744 และ 2,346 รูป หรือร้อยละ 17.60 8.20 และ ร้อยละ 5.14 ตามลำดับ (ตารางที่ 25 แผนภาพที่ 12)

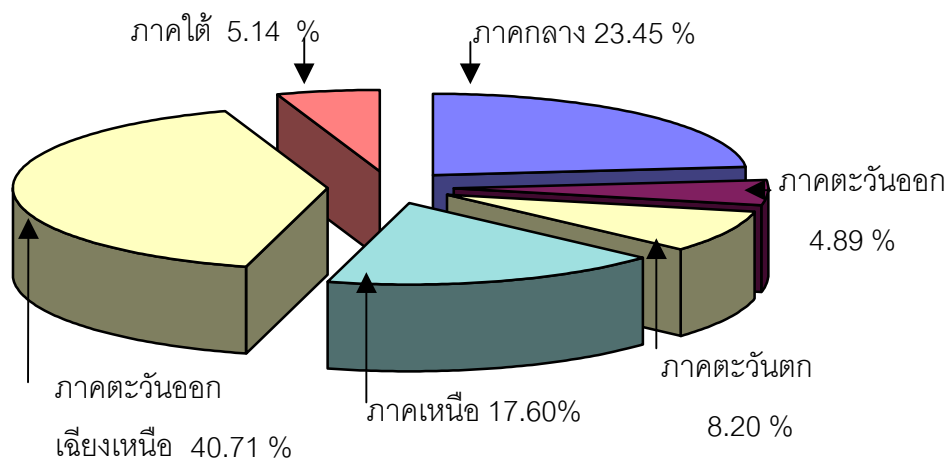
ตารางที่ 25 จำนวนและร้อยละ ของนักเรียน การศึกษาพระปริยัติธรรม
แผนกบาลี จำแนกตามภาคภูมิศาสตร์ ปีการศึกษา 2542

หน่วย : รูป

ภาคภูมิศาสตร์	จำนวน	ร้อยละ
รวมทั้งหมด	45,642	100.00
ภาคกลาง	10,705	23.45
ภาคตะวันออก	2,234	4.89
ภาคตะวันตก	3,744	8.20
ภาคเหนือ	8,033	17.60
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	18,580	40.71
ภาคใต้	2,346	5.14

ที่มา : กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา ศธ.

แผนภาพที่ 12 ร้อยละของนักเรียน การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี
จำแนกตามภาคภูมิศาสตร์ ปีการศึกษา 2542

ข้อมูล : ตารางที่ 25

5.3.2 โรงเรียนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ใน

ปีการศึกษา 2542 การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจัดการศึกษา 2 ระดับ คือระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีจำนวนโรงเรียน จำนวนครู/อาจารย์ จำนวนห้องเรียน และจำนวนนักเรียน ดังต่อไปนี้

1) **จำนวนโรงเรียน** ปีการศึกษา 2542 มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 382 แห่ง จำแนกตามภาคต่าง ๆ คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนมากที่สุด 213 แห่ง หรือร้อยละ 31.51 ของจำนวนโรงเรียนทั้งหมด รองลงมาภาคเหนือ 1,595 แห่ง หรือร้อยละ 55.76 น้อยที่สุด คือ ภาคตะวันตกมีเพียง 8 แห่ง หรือร้อยละ 2.09 ส่วนภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีจำนวน 30 21 และ 11 แห่ง หรือร้อยละ 7.85 5.50 และร้อยละ 2.88 ตามลำดับ

2) **จำนวนห้องเรียน** ปีการศึกษา 2542 มีจำนวนทั้งสิ้น 2,701 ห้อง จำแนกตามภาคต่าง ๆ คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนมากที่สุด 1,552 ห้อง หรือร้อยละ 57.46 ของจำนวนห้องเรียนทั้งหมด รองลงมาภาคเหนือ 742 ห้อง หรือร้อยละ 27.47 น้อยที่สุด คือ ภาคตะวันตกมีเพียง 56 ห้อง หรือร้อยละ 2.07 ส่วนภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีจำนวน 192 82 และ 77 ห้อง หรือร้อยละ 7.11 3.04 และร้อยละ 2.85 ตามลำดับ (ตารางที่ 26)

ตารางที่ 26 จำนวนและร้อยละของโรงเรียน ห้องเรียน การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จำแนกตามภาคภูมิศาสตร์ ปีการศึกษา 2542

ภาคภูมิศาสตร์	โรงเรียน	ห้องเรียน
---------------	----------	-----------

	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
รวมทั้งหมด	382	100.00	2,701	100.00
ภาคกลาง	30	7.85	192	7.11
ภาคตะวันออก	11	2.88	77	2.85
ภาคตะวันตก	8	2.09	56	2.07
ภาคเหนือ	99	25.92	742	27.47
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	213	55.76	1,552	57.46
ภาคใต้	21	5.50	82	3.04

ที่มา : กองคานศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

3) **จำนวนครู/อาจารย์** ปีการศึกษา 2542 มีจำนวนทั้งสิ้น 6,700 คน/รูป (มีสถานะเป็นวิทยากร ได้รับค่าตอบแทนจากเงินงบประมาณของ กรมการศาสนา) จำแนกตามภาคต่าง ๆ คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนมากที่สุด 3,515 คน/รูป หรือร้อยละ 52.46 ของจำนวนครู/อาจารย์ทั้งหมด รองลงมาภาคเหนือ 1,731 คน/รูป หรือร้อยละ 25.84 น้อยที่สุด คือ ภาคตะวันตกมีเพียง 200 คน/รูป หรือร้อยละ 2.99 ส่วนภาคกลาง ภาคใต้ และภาคตะวันออก มีจำนวน 677 325 และ 252 คน/รูป หรือร้อยละ 10.10 4.83 และร้อยละ 3.76 ตามลำดับ (ตารางที่ 26)

เมื่อพิจารณาตามประเภทของครู/อาจารย์ที่สอนการศึกษาพระ

ปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ปีการศึกษา 2542 พบว่า

(1) **จำนวนครู/อาจารย์ที่เป็นคฤหัสถ์** มีจำนวนมากที่สุด 3,983 คน หรือร้อยละ 59.45 ของจำนวนครู/อาจารย์ ที่สอนการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาทั้งหมด จำแนกตามภาคภูมิศาสตร์ได้ดังนี้ คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนมากที่สุด 2,177 คน หรือร้อยละ 54.66 ของจำนวนครู/อาจารย์ที่เป็น คฤหัสถ์ทั้งหมด รองลงมาภาคเหนือ จำนวน 990 คน หรือร้อยละ 24.86 น้อยที่สุดคือ ภาคตะวันตกมีเพียง 131 คน หรือร้อยละ 3.29 ซึ่งมีจำนวนใกล้เคียงกับภาคตะวันออก ที่มีจำนวน 132 คน หรือร้อยละ 3.31 ส่วนภาคกลาง และภาคใต้ มีจำนวน 375 และ 178 คน หรือร้อยละ 9.42 และร้อยละ 4.47 ตามลำดับ

(2) **จำนวนครู/อาจารย์ที่เป็นพระภิกษุ** รวมทั้งสิ้น 2,667

รูป

หรือร้อยละ 39.81 ของจำนวนครุอาจารย์ทั้งหมด จำแนกตามภาคภูมิศาสตร์ได้ดังนี้ คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนมากที่สุด 1,302 รูป หรือร้อยละ 48.82 ของจำนวนครุ/อาจารย์ที่เป็นพระภิกษุทั้งหมด รองลงมาภาคเหนือ จำนวน 736 รูป หรือร้อยละ 27.60 น้อยที่สุดคือภาคตะวันตกมีเพียง 68 รูปหรือร้อยละ 2.55 ส่วนภาคกลาง ภาคใต้ และภาคตะวันออก มีจำนวน 294 147 และ 120 รูป หรือร้อยละ 11.02 5.51 และร้อยละ 4.50 ตามลำดับ

(3) **จำนวนครุ/อาจารย์ที่เป็นสามเณร** มีจำนวนน้อยที่สุดคือมีเพียง 50 รูป หรือร้อยละ 0.75 ของจำนวนครุ/อาจารย์ทั้งหมด จำแนกตามภาคภูมิศาสตร์ คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนมากที่สุด 36 รูป หรือร้อยละ 72.00 ของจำนวนครุ/อาจารย์ที่เป็นสามเณรทั้งหมด รองลงมาภาคกลาง จำนวน 8 รูป หรือร้อยละ 16.60 ภาคภาคเหนือมี จำนวน 5 รูป หรือร้อยละ 10.00 ภาคตะวันตกมีเพียง 1 รูป หรือร้อยละ 2.00 ส่วนภาคใต้ และภาคตะวันออก ไม่มีจำนวนครุ/อาจารย์ที่เป็นสามเณร (ตารางที่ 27 แผนภาพที่ 13)

ตารางที่ 27 จำนวนครุ/อาจารย์ ที่สอนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

จำแนกตามประเภท ปีการศึกษา 2542	หน่วย : รูป/คน	
	จำนวน	ร้อยละ
ประเภท		
รวมทั้งหมด	6,700	100.00
คฤหัสถ์	3,983	59.45
พระภิกษุ	2,667	39.81
สามเณร	50	0.75

ที่มา : กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

ตารางที่ 28 จำนวนและร้อยละของ ครุ/อาจารย์ ที่สอนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จำแนกตามประเภท ภาคภูมิศาสตร์ ปีการศึกษา 2542

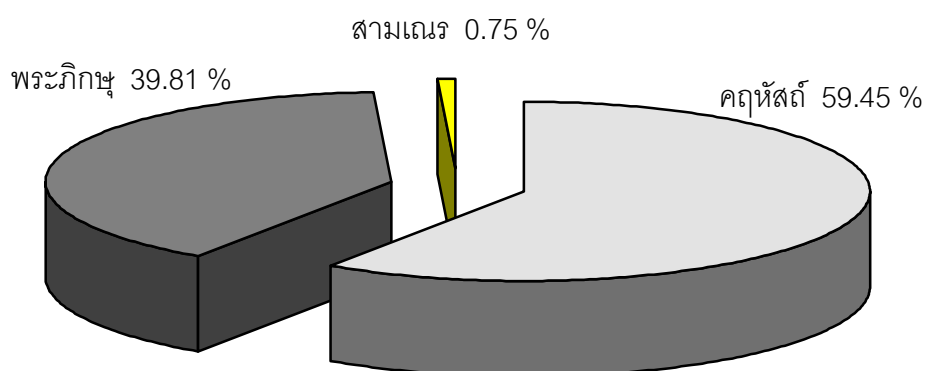
หน่วย : รูป/คน

ประเภท ครุ/อาจารย์

ภาคภูมิศาสตร์	รวม		พระภิกษุ		สามเณร		คฤหัสถ์	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
รวมทั้งหมด	6,700	100.00	2,667	100.00	50	100.00	3,983	100.00
ภาคกลาง	677	10.10	294	11.02	8	16.00	375	9.42
ภาคตะวันออก	252	3.76	120	4.50	0	0.00	132	3.31
ภาคตะวันตก	200	2.99	68	2.55	1	2.00	131	3.29
ภาคเหนือ	1,731	25.84	736	27.60	5	10.00	990	24.86
ภาคตะวันออก/เหนือ	3,515	52.46	1,302	48.82	36	72.00	2,177	54.66
ภาคใต้	325	4.85	147	5.51	0	0.00	178	4.47

ที่มา : กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

แผนภาพที่ 13 ร้อยละของครู/อาจารย์ที่สอนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ปีการศึกษา 2542

ข้อมูล : ตารางที่ 27

4) **จำนวนนักเรียน** ปีการศึกษา 2542 มีจำนวนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษารวมทั้งสิ้น 70,394 รูป จำแนกตามภาคต่างๆ คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนมากที่สุด 38,075 รูป หรือร้อยละ 54.09 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด รองลงมาภาคเหนือ 21,218 รูป หรือร้อยละ 30.14 น้อยที่สุดคือ ภาคตะวันตกมีเพียง 1,583 รูป หรือร้อยละ 2.25 ส่วนภาคกลาง ภาคใต้ และภาค

ตะวันออก มีจำนวน 5,050 2,221 และ 2,247 รูป หรือร้อยละ 7.17 3.16 และร้อยละ 3.19 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาจำนวนนักเรียนจำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า

(1) **ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น** มีจำนวน 51,514 รูปจำแนกตามภาคต่าง ๆ คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนมากที่สุด 28,734 รูป หรือร้อยละ 55.78 ของจำนวนนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ทั้งหมด รองลงมาภาคเหนือ 15,616 รูป หรือร้อยละ 30.31 น้อยที่สุด คือ ภาคตะวันตกมีเพียง 1,237 รูป หรือร้อยละ 2.40 ส่วนภาคกลาง ภาคใต้ และภาคตะวันออก มีจำนวน 2,817 1,692 และ 1,418 รูป หรือร้อยละ 5.47 3.28 และร้อยละ 2.75 ตามลำดับ

(2) **ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย** มีจำนวน 18,880 รูปจำแนกตามภาคต่าง ๆ คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนมากที่สุด 9,341 รูป หรือร้อยละ 94.48 ของจำนวนนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้งหมด รองลงมาภาคเหนือ 5,602 รูป หรือร้อยละ 29.67 น้อยที่สุด คือ ภาคตะวันตกมีเพียง 346 รูป หรือร้อยละ 1.83 ส่วนภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคใต้ มีจำนวน 2,233 829 และ 529 รูป หรือร้อยละ 11.83 4.39 และร้อยละ 2.80 ตามลำดับ

อนึ่ง จำนวนนักเรียน ของการศึกษาแผนกสามัญศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะมีจำนวนมากกว่าภาคอื่น ๆ อาจเนื่องมาจากในภาคนี้มีจำนวนพื้นที่และประชากร มากกว่าภาคอื่น ๆ และฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีนักเมื่อเทียบกับภาคอื่น บิดามารดา หรือผู้ปกครองไม่สามารถส่งบุตรหลานให้เรียนในโรงเรียนปกติได้ จึงสนับสนุนให้บวชเป็นพระภิกษุ สามเณร แล้วเรียนไปด้วย ซึ่งค่าใช้จ่ายน้อยกว่าที่จะเรียนในระบบโรงเรียนปกติ จึงเป็นสาเหตุให้จำนวนนักเรียนมากขึ้นตามไปด้วย (ตารางที่ 29 และ แผนภาพที่ 14)

ตารางที่ 29 จำนวนและร้อยละของนักเรียน การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จำแนกตามระดับการศึกษา ภาคภูมิศาสตร์ ปีการศึกษา 2542

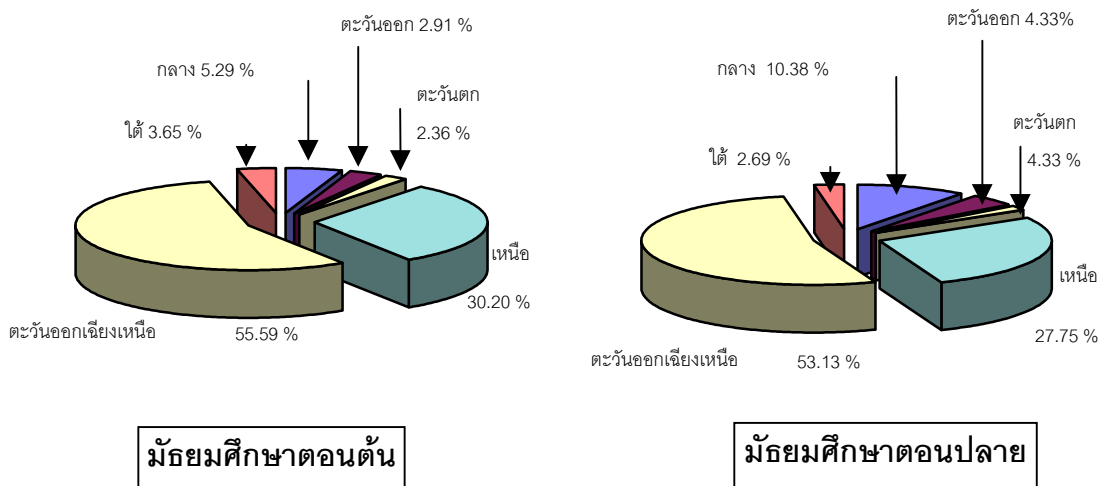
หน่วย : รูป

ภาคภูมิศาสตร์	รวม		ม.ต้น		ม.ปลาย	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
รวมทั้งหมด	70,394	100.00	51,514	100.00	18,880	100.00

ภาคกลาง	5,050	7.17	2,817	5.47	2,233	11.83
ภาคตะวันออก	2,247	3.19	1,418	2.75	829	4.39
ภาคตะวันตก	1,583	2.25	1,237	2.40	346	1.83
ภาคเหนือ	21,218	30.14	15,616	30.31	5,602	29.67
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	38,075	54.09	28,734	55.78	9,341	49.48
ภาคใต้	2,221	3.16	1,692	3.28	529	2.80

ที่มา : กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

แผนภาพที่ 14 ร้อยละของนักเรียน การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย จำแนกตาม ภาคภูมิศาสตร์ ปีการศึกษา 2542

ข้อมูล : ตารางที่ 29

5.3.3 โรงเรียนสอนศาสนาอิสลามและศาสนาคริสต์ โรงเรียนสอน

ศาสนาอิสลามและศาสนาคริสต์ ในปีการศึกษา 2541 มีดังนี้

1) **จำนวนครู/อาจารย์** จำนวนครู/อาจารย์ ที่สอนศาสนารวมทั้งสิ้น 7,607 คน ในจำนวนนี้เป็นครู/อาจารย์ที่สอนศาสนาอิสลามเกือบทั้งหมด คือมีจำนวน 7,585 คน หรือร้อยละ 99.71 ของจำนวนครู/อาจารย์ที่สอนศาสนาทั้งหมด ส่วนครู/อาจารย์ที่สอนศาสนาคริสต์ มีเพียง 22 คน หรือร้อยละ 0.29

2) **จำนวนนักเรียน** จำนวนนักเรียนในโรงเรียนสอนศาสนา ปี 2541 รวมทั้งสิ้น 108,058 คน ในจำนวนนี้มีนักเรียนศาสนาอิสลามมากถึง 107,957 คน หรือร้อยละ 99.91 ส่วนนักเรียนศาสนาคริสต์มีน้อยมากเพียง 101 คนหรือร้อยละ 0.09 (ตารางที่ 30)

ตารางที่ 30 จำนวนและร้อยละครู/อาจารย์ นักเรียน วิชาศาสนา จำแนกตามศาสนา ปีการศึกษา 2541

หน่วย : คน

ศาสนา	ครู		นักเรียน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
รวมทั้งหมด	7,607	100.00	108,058	100.00
ศาสนาอิสลาม	7,585	99.71	107,957	99.91
ศาสนาคริสต์	22	0.29	101	0.09

ที่มา : กองทะเบียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ

5.3.4 โรงเรียนสอนศาสนาอิสลามวิชาสามัญศึกษา และการศึกษา

นอกโรงเรียน ในปีการศึกษา 2541 เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งไม่มีการกำหนดระดับชั้นเรียน (เรียนวิชาสามัญควบคู่กับวิชาชีพ) มีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 73,304 คน จำแนกเป็นระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 50,440 คน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีนักเรียนเฉพาะภาคใต้เท่านั้น 12,895 คน และการศึกษานอกโรงเรียน 969 คน ซึ่งเปิดสอนตามภาคภูมิศาสตร์ 3 ภาค คือ **ภาคใต้**มีจำนวนนักเรียนมากที่สุด 73,192 คน หรือร้อยละ 99.85 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีจำนวน 50,385 คน หรือร้อยละ 99.89 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 21,895 คน ในระดับนี้มีนักเรียนเฉพาะภาคใต้เท่านั้น ส่วนการศึกษานอกโรงเรียน มีจำนวน 912 คน หรือร้อยละ 94.12 **ภาคกลาง** และ **ภาคตะวันตก** เปิดสอนภาคละ 1 ระดับ กล่าวคือ ภาคกลางเปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีจำนวนนักเรียน 55 คน หรือร้อยละ 0.11 ภาคตะวันตกเปิดสอนการศึกษานอกโรงเรียน มีจำนวนนักเรียน 57 คน หรือร้อยละ 5.88 (ตารางที่ 31)

ตารางที่ 31 จำนวนและร้อยละของนักเรียนนิสิตสามัญ ในโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม
จำแนกตามภาคภูมิศาสตร์ ปีการศึกษา 2541

ภาคภูมิศาสตร์	รวม		มัธยมศึกษาตอนต้น		มัธยมศึกษาตอนปลาย		การศึกษา * นอกโรงเรียน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
	รวมทั้งหมด	73,304	100.00	50,440	100.00	21,895	100.00	969
ภาคกลาง	55	0.08	55	0.11	-	-	-	-
ภาคตะวันออก	-	-	-	-	-	-	-	-
ภาคตะวันตก	57	0.08	-	-	-	-	57	5.88
ภาคเหนือ	-	-	-	-	-	-	-	-
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	-	-	-	-	-	-	-	-
ภาคใต้	73,192	99.85	50,385	99.89	21,895	100.00	912	94.12

หมายเหตุ : * การศึกษานอกโรงเรียน หมายถึง การศึกษาวิชาสามัญควบคู่กับการศึกษาวิชาชีพ และไม่กำหนดระดับชั้นเรียน

ที่มา : กองทะเบียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ

5.4 การศึกษาระดับอุดมศึกษา

5.4.1 มหาวิทยาลัยสงฆ์ ในปีการศึกษา 2542 มีจำนวนมหาวิทยาลัยสงฆ์ 2 แห่ง เปิดสอนระดับปริญญาตรี และปริญญาโท ได้แก่

1) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีวิทยาเขต 15 แห่ง คือ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ศูนย์การศึกษาพิษณุโลก วิทยาเขตหนองคาย วิทยาลัยสงฆ์นครพนม วิทยาเขตนครศรีธรรมราช วิทยาเขตเชียงใหม่ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน วิทยาเขตขอนแก่น วิทยาลัยสงฆ์เลย วิทยาเขตนครราชสีมา วิทยาเขตอุบลราชธานี วิทยาเขตแพร่ วิทยาเขตสุรินทร์ วิทยาเขตพะเยา และวิทยาเขตบาหลีศึกษาพุทธโฆส

2) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีวิทยาเขต 7 แห่ง คือ วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน วิทยาเขตล้านนา วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช วิทยาเขตร้อยเอ็ด และวิทยาเขตศรีล้านช้าง ปีการศึกษา 2542 มีจำนวนอาจารย์ และนักศึกษา (รวมวิทยาเขต) ดังนี้

(1)จำนวนอาจารย์ จำนวนอาจารย์ ของมหาวิทยาลัยสงฆ์รวม
ทั้งสิ้น 477 คน/รูป จำแนกเป็นมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 301 คน/รูป
หรือร้อยละ 63.10 ของจำนวนอาจารย์มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งหมด ส่วนมหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย มีจำนวน 176 คน/รูป หรือร้อยละ 36.90 (ตารางที่ 32)

ตารางที่ 32 จำนวนและร้อยละ ของอาจารย์ มหาวิทยาลัยสงฆ์ ปีการศึกษา 2542

หน่วย : รูป

มหาวิทยาลัยสงฆ์	จำนวน	ร้อยละ
รวมทั้งหมด	477	100.00
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	301	63.10
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย	176	36.90

หมายเหตุ : รวมอาจารย์วิชาเขต

ที่มา : 1. กองแผนงาน สำนักงานอธิการบดี มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2. ฝ่ายทะเบียน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

(2) จำนวนนักศึกษา จำนวนนักศึกษาของมหาวิทยาลัย
สงฆ์รวมทั้งสิ้น 9,775 รูป/คน จำแนกเป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงก
รณราชวิทยาลัย 7,511 รูป/คน หรือร้อยละ 76.84 ของจำนวนนักศึกษามหาวิทยาลัย
สงฆ์ทั้งหมด ส่วนมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีจำนวน 2,264 รูป/คน หรือ
ร้อยละ 23.16 เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า จำนวนนักศึกษาระดับปริญญา
ตรีของมหาวิทยาลัยสงฆ์ มีจำนวนทั้งสิ้น 9,424 รูป/คน หรือร้อยละ 96.41 ของจำนวน
นักศึกษาระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งหมด ระดับปริญญาโท 351 รูป/คน
หรือร้อยละ 3.59 (ตารางที่ 33)

ตารางที่ 33 จำนวนและร้อยละ ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงฆ์
ปีการศึกษา 2542

หน่วย : รูป

มหาวิทยาลัยสงฆ์/ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
รวมทั้งหมด	9,775	100.00
รวมระดับปริญญาตรี	9,424	96.41
รวมระดับปริญญาโท	351	3.59
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	7,511	76.84
ระดับปริญญาตรี	7,218	73.84
ระดับปริญญาโท	293	3.00
มหาวิทยาลัยสภามหามกุฏราชวิทยาลัย	2,264	23.16
ระดับปริญญาตรี	2,206	22.57
ระดับปริญญาโท	58	0.59

ที่มา : 1. กองแผนงาน สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2. ฝ่ายทะเบียน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาคผนวก
(ตาราง)

ศาสนสถาน

ตารางที่ 1 จำนวนศาสนสถาน จำแนกตามภาคภูมิศาสตร์ รายจังหวัด ปี 2542

ภาคภูมิศาสตร์/จังหวัด	รวมทั้ง หมด	วัด พุทธ*	อิสลาม มัสยิด	โบสถ์ คริสต์ **	โบสถ์พราหมณ์ ฮินดูและซิกข์**	อื่นๆ**
รวมทั้งหมด	36,536	31,071	3,181	2,200	20	64
ภาคกลาง	3,430	3,143	287	-	-	-
กรุงเทพมหานคร	604	440	164	-	-	-
นนทบุรี	205	186	19	-	-	-
สมุทรปราการ	134	123	11	-	-	-
ปทุมธานี	200	172	28	-	-	-
อยุธยา	551	495	56	-	-	-
ชัยนาท	236	235	1	-	-	-
ลพบุรี	633	630	3	-	-	-
สิงห์บุรี	177	176	1	-	-	-
สระบุรี	485	482	3	-	-	-
อ่างทอง	205	204	1	-	-	-

ภาคตะวันออก	2,090	1,963	127	-	-	-
จันทบุรี	274	273	1	-	-	-
ตราด	126	117	9	-	-	-
ฉะเชิงเทรา	335	279	56	-	-	-
ชลบุรี	350	324	26	-	-	-
ปราจีนบุรี	347	345	2	-	-	-
นครนายก	213	188	25	-	-	-
ระยอง	246	238	8	-	-	-
สระแก้ว	199	199	0	-	-	-
ภาคตะวันตก	2,194	2,160	34	-	-	-
กาญจนบุรี	508	502	6	-	-	-
นครปฐม	194	193	1	-	-	-
ประจวบคีรีขันธ์	186	176	10	-	-	-
เพชรบุรี	232	219	13	-	-	-
ราชบุรี	370	368	2	-	-	-
สมุทรสงคราม	109	108	1	-	-	-

สมุทรสาคร	100	100	0	-	-	-
สุพรรณบุรี	495	494	1	-	-	-
ภาคเหนือ	7,574	7,545	29	-	-	-
กำแพงเพชร	318	318	0	-	-	-
เชียงใหม่	1,141	1,130	11	-	-	-
ตาก	180	176	4	-	-	-
นครสวรรค์	632	631	1	-	-	-
น่าน	390	390	0	-	-	-
พะเยา	426	425	1	-	-	-
พิจิตร	401	400	1	-	-	-
พิษณุโลก	494	493	1	-	-	-
เพชรบูรณ์	501	500	1	-	-	-
แพร่	290	289	1	-	-	-
แม่ฮ่องสอน	127	125	2	-	-	-
ลำปาง	662	661	1	-	-	-

ลำพูน	363	362	1	-	-	-
สุโขทัย	266	266	0	-	-	-
อุทัยธานี	237	237	0	-	-	-
อุตรดิตถ์	278	278	0	-	-	-
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	14,163	14,151	12	-	-	-
หนองบัวลำภู	276	276	0	-	-	-
ขอนแก่น	1,099	1,096	3	-	-	-
อุดรธานี	964	963	1	-	-	-
เลย	537	537	0	-	-	-
หนองคาย	789	789	0	-	-	-
สกลนคร	814	813	1	-	-	-
อุบลราชธานี	1,201	1,200	1	-	-	-
ยโสธร	509	509	0	-	-	-
อำนาจเจริญ	271	271	0	-	-	-
มหาสารคาม	811	811	0	-	-	-
ร้อยเอ็ด	1,196	1,196	0	-	-	-

กาฬสินธุ์	627	626	1	-	-	-
นครพนม	659	659	0	-	-	-
มุกดาหาร	299	299	0	-	-	-
นครราชสีมา	1,557	1,555	2	-	-	-
บุรีรัมย์	596	596	0	-	-	-
สุรินทร์	503	502	1	-	-	-
ศรีสะเกษ	819	819	0	-	-	-
ชัยภูมิ	636	634	2	-	-	-
ภาคใต้	4,801	2,109	2,692	-	-	-
สตูล	203	31	172	-	-	-
ปัตตานี	673	77	596	-	-	-
ยะลา	400	35	365	-	-	-
นราธิวาส	630	64	566	-	-	-
นครศรีธรรมราช	624	519	105	-	-	-
สุราษฎร์ธานี	319	279	40	-	-	-
ชุมพร	194	188	6	-	-	-

สงขลา	703	370	333	-	-	-
พัทลุง	294	212	82	-	-	-
กระบี่	232	69	163	-	-	-
พังงา	159	76	83	-	-	-
ภูเก็ต	73	31	42	-	-	-
ระนอง	47	24	23	-	-	-
ตรัง	250	134	116	-	-	-

หมายเหตุ : * ไม่รวมวัดร้าง 5,004 แห่ง และสำนักสงฆ์ 11,849 แห่ง

** จำนวนโบสถ์ คริสต์ พราหมณ์ - ฮินดู - ซิกข์ และอื่น ๆ ไม่มีรายละเอียดของข้อมูลรายจังหวัด

ที่มา : จำนวนวัด จากกองพุทธศาสนา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

: จำนวนมัสยิด โบสถ์ คริสต์ พราหมณ์-ฮินดู-ซิกข์ จากกองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

ตารางที่ 2 จำนวนวัด จำแนกตามนิกาย ภาคภูมิศาสตร์ รายจังหวัด ปี 2542

ภาคภูมิศาสตร์/จังหวัด	รวม*	มหานิกาย	ธรรมยุต	จันนิกาย	อนัมนิกาย
รวมทั้งหมด	31,071	29,536	1,515	8	12
ภาคกลาง	3,143	2,971	162	3	7
กรุงเทพมหานคร	440	392	38	3	7
นนทบุรี	186	180	6	-	-
สมุทรปราการ	123	119	4	-	-
ปทุมธานี	172	155	17	-	-
อยุธยา	495	481	14	-	-
ชัยนาท	235	229	6	-	-
ลพบุรี	630	585	45	-	-
สิงห์บุรี	176	164	12	-	-
สระบุรี	482	470	12	-	-
อ่างทอง	204	196	8	-	-
ภาคตะวันออก	1,963	1,854	104	3	2

จันทบุรี	273	240	31	1	1
ตราด	117	108	9	-	-
ฉะเชิงเทรา	279	269	8	1	1
ชลบุรี	324	309	14	1	-
ปราจีนบุรี	345	326	19	-	-
นครนายก	188	182	6	-	-
ระยอง	238	223	15	-	-
สระแก้ว	199	197	2	-	-
ภาคตะวันตก	2,160	2,079	78	1	2
กาญจนบุรี	502	492	8	1	1
นครปฐม	193	185	8	-	-
ประจวบคีรีขันธ์	176	167	9	-	-
เพชรบุรี	219	207	12	-	-
ราชบุรี	368	341	27	-	-
สมุทรสงคราม	108	101	7	-	-
สมุทรสาคร	100	95	5	-	-

สุพรรณบุรี	494	491	2	-	1
ภาคเหนือ	7,545	7,421	124	-	-
กำแพงเพชร	318	306	12	-	-
เชียงใหม่	864	855	9	-	-
เชียงใหม่	1,130	1,107	23	-	-
ตาก	176	172	4	-	-
นครสวรรค์	631	617	14	-	-
น่าน	390	389	1	-	-
พะเยา	425	422	3	-	-
พิจิตร	400	399	1	-	-
พิษณุโลก	493	482	11	-	-
เพชรบูรณ์	500	479	21	-	-
แพร่	289	286	3	-	-
แม่ฮ่องสอน	125	122	3	-	-
ลำปาง	661	652	9	-	-
ลำพูน	362	360	2	-	-

สุโขทัย	266	266	-	-	-
อุทัยธานี	237	231	6	-	-
อุตรดิตถ์	278	276	2	-	-
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	14,151	13,276	874	-	1
หนองบัวลำภู	276	246	30	-	-
ขอนแก่น	1,096	998	98	-	-
อุดรธานี	963	863	99	-	1
เลย	537	489	48	-	-
หนองคาย	789	722	67	-	-
สกลนคร	813	701	112	-	-
อุบลราชธานี	1,200	1,155	45	-	-
ยโสธร	509	476	33	-	-
อำนาจเจริญ	271	264	7	-	-
มหาสารคาม	811	803	8	-	-
ร้อยเอ็ด	1,196	1,167	29	-	-
กาฬสินธุ์	626	540	86	-	-

นครพนม	659	622	37	-	-
มุกดาหาร	299	252	47	-	-
นครราชสีมา	1,555	1,524	31	-	-
บุรีรัมย์	596	579	17	-	-
สุรินทร์	502	476	26	-	-
ศรีสะเกษ	819	799	20	-	-
ชัยภูมิ	634	600	34	-	-
ภาคใต้	2,109	1,935	173	1	-
สตูล	31	30	1	-	-
ปัตตานี	77	74	3	-	-
ยะลา	35	29	6	-	-
นราธิวาส	64	62	2	-	-
นครศรีธรรมราช	519	464	55	-	-
สุราษฎร์ธานี	279	270	9	-	-
ชุมพร	188	164	24	-	-
สงขลา	370	324	45	1	-

พัสดุ	212	196	16	-	-
กระบี่	69	68	1	-	-
พังงา	76	70	6	-	-
ภูเก็ต	31	26	5	-	-
ระนอง	24	24	-	-	-
ตรัง	134	134	-	-	-

หมายเหตุ : *ไม่รวมสำนักสงฆ์ 11,849 แห่ง และวัดร้าง 5,004 แห่ง

ที่มา : กองพุทธศาสนา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

ตารางที่ 3 จำนวนสำนักงานปกครองคณะสงฆ์ ปี 2542

สำนักงานปกครองคณะสงฆ์	จำนวน/แห่ง
รวมทั้งหมด	6,962
สำนักเจ้าคณะหน	5
มหานิกาย	4
ธรรมยุต	1
สำนักเจ้าคณะภาค	26
มหานิกาย	18
ธรรมยุต	8
สำนักเจ้าคณะจังหวัด	126
มหานิกาย	76
ธรรมยุต	50
สำนักเจ้าคณะอำเภอ	930
มหานิกาย	767
ธรรมยุต	163
สำนักเจ้าคณะตำบล	5,875

มหานิกาย	5,400
ธรรมยุต	475

ที่มา: สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ
(ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธ.ค. 2542)

ตารางที่ 4 จำนวนวัดไทยในต่างประเทศ จำแนกตามนิกาย ปี 2452

ประเทศ	จำนวนวัด		
	รวม	มหานิกาย	ธรรมยุติ
รวมทั้งหมด	136	77	59
1 สหรัฐอเมริกา	84	55	29
2 ออสเตรเลีย	8	2	6
3 แคนาดา	7	1	6
4 เยอรมัน	9	5	4
5 อังกฤษ	4	4	0
6 สวิตเซอร์แลนด์	1	1	0
7 ฝรั่งเศส	1	0	1
8 เนเธอร์แลนด์	2	2	0
9 สวีเดน	2	1	1
10 อิตาลี	0	0	0
11 เดนมาร์ก	2	1	1
12 นิวซีแลนด์	3	1	2

13	อินเดีย	6	3	3
14	อินโดนีเซีย	2	0	2
15	นอร์เวย์	1	1	0
16	ฮ่องกง	2	0	2
17	ไต้หวัน	2	0	2

ที่มา: กองแผนงาน กรมการศาสนา (ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธ.ค.2542)

ตารางที่ 5 จำนวนวัด ที่ได้รับการบูรณะและพัฒนาด้วยงบประมาณแผ่นดิน

ปี 2539 - 2542

ประเภท	2539	2540	2541	2542
รวมทั้งหมด	4,689	9,631	9,676	8,975
วัดพุทธ	4,689	4,893	4,391	3,574
- วัดทั่วไป	3,743	3,982	3,254	3,030
- วัดในท้องถิ่นกัณฑ์ดาร	300	252	259	169

- วัดในเขตชายแดน	250	224	160	145
- วัดพัฒนาตัวอย่าง	57	72	56	51
- วัดพัฒนาตัวอย่างผลงานดีเด่น	42	58	45	31
- วัดที่มีอุทยานการศึกษาในวัด	54	66	48	42
- วัดวินาศภัย	243	239	569	106
มัสยิด อิสลาม	na	2,849	3,102	3,181
โบสถ์คริสต์	na	1,849	2,143	2,200
โบสถ์พราหมณ์ - ฮินดู-ซิกข์	na	40	40	20

หมายเหตุ : na = ไม่มีรายละเอียดข้อมูล

ที่มา: กองแผนงาน กรมการศาสนา (ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธ.ค.2542)

บุคลากรด้านศาสนา

ตารางที่ 6 จำนวนพระภิกษุ สามเณร จำแนกตาม ภาควิชาศาสตร์ รายจังหวัด
ปี 2541

ภาควิชาศาสตร์/ จังหวัด	รวมทั้งหมด	พระภิกษุ	สามเณร
รวมทั้งหมด	365,140	267,300	97,840
ภาคกลาง	60,382	49,305	11,077
กรุงเทพมหานคร	18,533	14,069	4,464
นนทบุรี	4,431	3,865	566
สมุทรปราการ	3,972	3,525	447
ปทุมธานี	4,855	3,695	1,160
อยุธยา	7,663	6,082	1,581
ชัยนาท	2,366	2,146	220
ลพบุรี	5,945	5,115	830
สิงห์บุรี	2,412	1,738	674
สระบุรี	7,327	6,807	520
อ่างทอง	2,878	2,263	615

ภาคตะวันออก	25,167	22,127	3,040
จันทบุรี	3,807	3,324	483
ตราด	1,272	1,121	151
ฉะเชิงเทรา	4,339	4,029	310
ชลบุรี	460	380	80
ปราจีนบุรี	3,713	3,249	464
นครนายก	2,506	2,301	205
ระยอง	5,317	4,408	909
สระแก้ว	3,753	3,315	438
ภาคตะวันตก	36,922	32,204	4,718
กาญจนบุรี	5,446	4,426	1,020
นครปฐม	5,461	4,950	511
ประจวบคีรีขันธ์	3,616	2,845	771
เพชรบุรี	3,904	3,504	400
ราชบุรี	5,784	5,201	583
สมุทรสงคราม	2,266	2,131	135

สมุทรสาคร	2,205	1,895	310
สุพรรณบุรี	8,240	7,252	988
ภาคเหนือ	71,234	43,668	27,566
กำแพงเพชร	4,334	3,708	626
เชียงใหม่	5,742	2,468	3,274
ตาก	11,297	4,192	7,105
นครสวรรค์	2,151	1,680	471
น่าน	7,331	5,775	1,556
พะเยา	3,143	912	2,231
พิจิตร	3,531	1,289	2,242
พิษณุโลก	4,623	4,296	327
เพชรบูรณ์	4,222	3,896	326
แพร่	4,252	3,268	984
แม่ฮ่องสอน	2,748	1,202	1,546
ลำปาง	879	485	394
	4,897	2,182	2,715

ลำพูน	4,072	1,645	2,427
สุโขทัย	3,218	2,667	551
อุทัยธานี	2,411	2,042	369
อุตรดิตถ์	2,383	1,961	422
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	148,147	101,072	47,075
หนองบัวลำภู	3,241	2,044	1,197
ขอนแก่น	11,189	6,948	4,241
อุดรธานี	10,530	6,695	3,835
เลย	5,088	2,435	2,653
หนองคาย	7,259	4,225	3,034
สกลนคร	6,706	4,486	2,220
อุบลราชธานี	15,168	8,295	6,873
ยโสธร	4,425	3,854	571
อำนาจเจริญ	2,712	1,616	1,096
มหาสารคาม	6,397	3,870	2,527
ร้อยเอ็ด	7,961	5,722	2,239

กาฬสินธุ์	4,717	3,063	1,654
นครพนม	4,100	2,431	1,669
มุกดาหาร	2,071	1,477	594
นครราชสีมา	19,266	15,587	3,679
บุรีรัมย์	9,690	7,919	1,771
สุรินทร์	9,392	7,349	2,043
ศรีสะเกษ	11,833	8,445	3,388
ชัยภูมิ	6,402	4,611	1,791
ภาคใต้	23,288	18,924	4,364
สตูล	242	208	34
ปัตตานี	701	556	145
ยะลา	423	344	79
นราธิวาส	451	420	31
นครศรีธรรมราช	6,199	4,836	1,363
สุราษฎร์ธานี	3,487	2,987	500
ชุมพร	2,567	1,829	738

สงขลา	2,827	2,289	538
พัทลุง	1,533	1,434	99
กระบี่	852	635	217
พังงา	1,318	1,233	85
ภูเก็ต	669	555	114
ระนอง	532	433	99
ตรัง	1,487	1,165	322

หมายเหตุ : จำนวนซี 13,258 คน จำนวนศิษย์วัด 39,667 คน

ที่มา : กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ 2542

ข้อมูล ณ เดือน กรกฎาคม 2542

ตารางที่ 7 จำนวนพระภิกษุไทยในต่างประเทศ จำแนกตามนิกาย ปี 2542

ประเทศ	จำนวนพระภิกษุ		
	รวม	มหานิกาย	ธรรมยุติกนิกาย
รวมทั้งหมด	685	436	249
1 สหรัฐอเมริกา	485	354	131
2 ออสเตรเลีย	40	10	30
3 แคนาดา	17	1	16
4 เยอรมัน	29	16	13
5 อังกฤษ	19	19	0
6 สวิตเซอร์แลนด์	7	7	0
7 ฝรั่งเศส	1	0	1
8 เนเธอร์แลนด์	5	5	0
9 สวีเดน	6	5	1
10 อิตาลี	1	1	0
11 เดนมาร์ก	13	7	6

12	นิวซีแลนด์	11	3	8
13	อินเดีย	23	8	15
14	อินโดนีเซีย	7	0	7
15	นอร์เวย์	2	0	2
16	ฮ่องกง	9	0	9
17	ไต้หวัน	10	0	10

ที่มา: กองแผนงาน กรมการศาสนา (ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธ.ค.2542)

ตารางที่ 8 จำนวนพระสมณศักดิ์ในและต่างประเทศ จำแนกตาม
ระดับชั้นปี 2542

ระดับชั้น	จำนวน/รูป
รวมทั้งหมด	12,906
พระสมณศักดิ์ในประเทศ	12,889
สมเด็จพระสังฆราช	1

สมเด็จพระราชาคณะชั้นสุพรรณบัฏ	7
พระราชาคณะ	654
รองสมเด็จพระราชาคณะชั้นหิรัญบัฏ	14
พระราชาคณะชั้นธรรม	36
พระราชาคณะชั้นเทพ	65
พระราชาคณะชั้นราช	139
พระราชาคณะชั้นสามัญ	400
พระครูสัญญาบัตร	12,227
พระสมณศักดิ์ในต่างประเทศ	17
พระราชาคณะ	7
พระราชาคณะชั้นราช	3
พระราชาคณะชั้นสามัญ	4
พระครูสัญญาบัตร	10

ที่มา: สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม กรมการศาสนา (ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธ.ค. 2542)

ตารางที่ 9 จำนวนพระสังฆาธิการ จำแนกตามประเภท ปี 2541 - 2542

ประเภท	2540	2541	2542
รวมทั้งหมด	20,364	21,109	22,764
เจ้าคณะภาค	26	26	26
เจ้าคณะจังหวัด	126	126	126
เจ้าคณะอำเภอ	881	912	930
เจ้าคณะตำบล	5,544	5,875	5,875
เจ้าอาวาส	13,787	14,170	15,807

ที่มา: สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม กรมการศาสนา (ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธ.ค. 2542)

ตารางที่ 10 จำนวนพระธรรมทูต จำแนกตามประเภท ปี 2540 - 2542

ประเภท	2540	2541	2542
รวมทั้งหมด	3,160	3,840	3,483
พระธรรมทูตทั่วไป	2,322	2,382	2,385
พระธรรมทูตเฉพาะกิจ	726	719	643

พระธรรมทูตบนพื้นที่สูง	112	112	112
พระธรรมทูตต่างประเทศ	-	627	-
พระธรรมทูตไปต่างประเทศ	-	-	343

ที่มา: สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม กรมการศาสนา (ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธ.ค. 2542)

ตารางที่ 11 จำนวนพระสงฆ์เดินทางเข้า-ออกประเทศไทย ปี 2542

พระสงฆ์	จำนวน/รูป
รวมทั้งหมด	2,042
พระสงฆ์ไทยเดินทางออกนอกประเทศไทย	1,584
พระสงฆ์ชาวต่างประเทศเดินทางเข้าประเทศไทย	458

ที่มา: สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม กรมการศาสนา (ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธ.ค. 2542)

ตารางที่ 12 จำนวน อิหม่าม คอเต็บ และบิหลัน จำแนกตาม ภาควิชาศาสตร์ ราชจังหวัด ปี 2542

ภาควิชาศาสตร์/จังหวัด	รวม	อิหม่าม*	คอเต็บ*	บิหลัน*
รวมทั้งหมด	9,543	3,181	3,181	3,181
ภาคกลาง	861	287	287	287
กรุงเทพมหานคร	492	164	164	164
นนทบุรี	57	19	19	19
สมุทรปราการ	33	11	11	11
ปทุมธานี	84	28	28	28
อยุธยา	168	56	56	56
ชัยนาท	3	1	1	1
ลพบุรี	9	3	3	3
สิงห์บุรี	3	1	1	1
สระบุรี	9	3	3	3
อ่างทอง	3	1	1	1

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	381	127	127	127
จันทบุรี	3	1	1	1
ตราด	27	9	9	9
ฉะเชิงเทรา	168	56	56	56
ชลบุรี	78	26	26	26
ปราจีนบุรี	6	2	2	2
นครนายก	75	25	25	25
ระยอง	24	8	8	8
ภาคตะวันตก	102	34	34	34
กาญจนบุรี	18	6	6	6
นครปฐม	3	1	1	1
ประจวบคีรีขันธ์	30	10	10	10
เพชรบุรี	39	13	13	13
ราชบุรี	6	2	2	2
สมุทรสงคราม	3	1	1	1
สุพรรณบุรี	3	1	1	1

ภาคเหนือ	87	29	29	29
เชียงใหม่	12	4	4	4
เชียงใหม่	33	11	11	11
ตาก	12	4	4	4
นครสวรรค์	3	1	1	1
พะเยา	3	1	1	1
พิจิตร	3	1	1	1
พิษณุโลก	3	1	1	1
เพชรบูรณ์	3	1	1	1
แพร่	3	1	1	1
แม่ฮ่องสอน	6	2	2	2
ลำปาง	3	1	1	1
ลำพูน	3	1	1	1
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	36	12	12	12
ขอนแก่น	9	3	3	3
อุดรธานี	3	1	1	1

สกลนคร	3	1	1	1
อุบลราชธานี	3	1	1	1
กาฬสินธุ์	3	1	1	1
นครราชสีมา	6	2	2	2
สุรินทร์	3	1	1	1
ชัยภูมิ	6	2	2	2
ภาคใต้	8,076	2,692	2,692	2,692
สตูล	516	172	172	172
ปัตตานี	1,788	596	596	596
ยะลา	1,095	365	365	365
นราธิวาส	1,698	566	566	566
นครศรีธรรมราช	315	105	105	105
สุราษฎร์ธานี	120	40	40	40
ชุมพร	18	6	6	6
สงขลา	999	333	333	333
พัทลุง	246	82	82	82

กระบี่	489	163	163	163
พังงา	249	83	83	83
ภูเก็ต	126	42	42	42
ระนอง	69	23	23	23
ตรัง	348	116	116	116

หมายเหตุ : * มัสยิด 1 แห่ง จะมีอิหม่าม 1 คน คอเต็บ 1 คน และ บิหลั่น 1 คน

ที่มา : กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

ตารางที่ 13 จำนวนผู้สอนศาสนา จำแนกตามศาสนา ปี 2542

ศาสนา	ผู้สอนศาสนา
รวมทั้งหมด	2,270
คริสต์	2,200
พราหมณ์-ฮินดู และซิกข์	70

ที่มา : กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

(ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธ.ค. 2542)

ตารางที่ 14 จำนวนศาสนิกชน จำแนกตาม ภาคภูมิศาสตร์ รายจังหวัด ปี 2541

ภาคภูมิศาสตร์/ จังหวัด	รวมทั้ง หมด	พุทธ ศาสนิกชน	อิสลาม มิกชน	คริสต์ * ศาสนิกชน	พราหมณ์ ฮินดู-ซิกข์	อื่นๆ
รวมทั้งหมด	61,466,187	57,134,880	3,220,233	991,600	21,661	97,813
ภาคกลาง	11,022,870	10,320,375	562,118	101,135	5,305	33,937
กรุงเทพมหานคร	5,647,800	5,195,977	359,200	56,478	2,823	33,322
นนทบุรี	826,464	758,675	56,874	10,394	-	521
สมุทรปราการ	969,321	920,121	31,253	15,876	2,071	-
ปทุมธานี	616,636	558,051	56,131	2,454	-	-
อยุธยา	730,740	676,047	41,535	12,888	176	94
ชัยนาท	353,750	352,590	826	326	8	-
ลพบุรี	759,446	753,857	4,783	806	-	-
สิงห์บุรี	226,091	224,944	837	310	-	-
สระบุรี	602,026	593,199	7,043	1,557	227	-
อ่างทอง	290,596	286,914	3,636	46	-	-

ภาคตะวันออก	4,131,042	3,925,713	100,949	102,283	1,440	657
จันทบุรี	481,057	449,553	1,308	29,628	-	568
ตราด	221,905	211,927	5,435	4,543	-	-
ฉะเชิงเทรา	636,324	579,333	52,411	4,580	-	-
ชลบุรี	1,053,433	1,001,889	16,641	33,409	1,405	89
ปราจีนบุรี	441,344	432,689	1,753	6,902	-	-
นครนายก	243,275	226,742	14,154	2,379	-	-
ระยอง	515,008	486,951	7,778	20,244	35	-
สระแก้ว	538,696	536,629	1,469	598	-	-
ภาคตะวันตก	4,773,398	4,673,107	27,286	71,144	766	1,095
กาญจนบุรี	775,199	755,816	3,643	15,740	-	-
นครปฐม	765,426	751,146	133	13,070	78	999
ประจวบคีรีขันธ์	473,335	456,519	7,327	9,169	320	-
เพชรบุรี	456,526	441,690	11,286	3,248	302	-
ราชบุรี	819,361	800,626	1,762	16,973	-	-
สมุทรสงคราม	208,408	199,595	1,968	6,779	66	-

สมุทรสาคร	416,393	411,945	363	3,989	-	96
สุพรรณบุรี	858,750	855,770	804	2,176	-	-
ภาคเหนือ	12,159,933	11,614,364	186,127	302,225	4,501	52,716
กำแพงเพชร	770,667	768,719	73	1,875	-	-
เชียงใหม่	1,268,569	1,186,174	9,772	65,823	-	6,800
ตาก	479,105	433,977	21,996	19,969	2,059	1,104
นครสวรรค์	1,137,945	1,134,233	1,049	2,498	165	-
น่าน	488,193	469,283	-	7,939	845	10,126
พะเยา	517,731	507,757	258	5,706	-	4,010
พิจิตร	604,039	602,941	690	383	25	-
พิษณุโลก	868,684	859,386	714	6,744	1,015	825
เพชรบูรณ์	1,049,517	1,039,462	920	9,135	-	-
แพร่	495,721	489,780	416	5,525	-	-
แม่ฮ่องสอน	232,938	181,031	3,421	43,190	-	5,296
ลำปาง	809,186	801,338	486	7,283	79	-

ลำพูน	409,090	405,074	226	807	144	2,839
สุโขทัย	630,292	627,219	1,043	2,030	-	-
อุทัยธานี	331,296	330,595	137	503	-	61
อุตรดิตถ์	484,737	483,262	225	1,250	-	-
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	21,312,165	20,935,925	10,335	363,240	1,277	1,388
หนองบัวลำภู	491,216	476,799	279	13,970	40	128
ขอนแก่น	1,738,531	1,610,967	897	126,667	-	-
อุดรธานี	1,507,882	1,436,847	2,096	68,939	-	-
เลย	635,845	630,720	461	4,664	-	-
หนองคาย	897,626	882,634	169	14,696	-	127
สกลนคร	1,090,190	1,052,242	907	36,310	-	731
อุบลราชธานี	1,754,910	1,729,026	561	24,311	959	53
ยโสธร	553,795	548,670	192	4,723	-	210
อำนาจเจริญ	364,321	356,618	12	7,691	-	-
มหาสารคาม	936,490	935,405	55	1,004	-	26
ร้อยเอ็ด	1,321,036	1,318,578	97	2,320	11	30

กาฬสินธุ์	982,951	981,366	62	1,505	18	-
นครพนม	711,116	682,450	44	28,591	31	-
มุกดาหาร	330,413	328,039	-	2,374	-	-
นครราชสีมา	2,534,287	2,519,110	3,341	11,803	33	-
บุรีรัมย์	1,513,888	1,511,417	70	2,401	-	-
สุรินทร์	1,382,274	1,381,439	475	289	71	-
ศรีสะเกษ	1,440,947	1,434,852	388	5,546	78	83
ชัยภูมิ	1,124,447	1,118,746	229	5,436	36	-
ภาคใต้	8,066,779	5,665,396	2,333,418	51,573	8,372	8,020
สตูล	256,798	62,521	193,660	451	4	162
ปัตตานี	599,219	113,788	481,710	3,583	138	-
ยะลา	429,501	172,929	254,075	1,408	409	680
นราธิวาส	662,234	92,455	565,633	2,761	-	1,385
นครศรีธรรมราช	1,521,058	1,423,809	91,171	6,078	-	-
สุราษฎร์ธานี	876,407	851,349	20,018	5,040	-	-
ชุมพร	454,170	441,286	8,610	4,191	83	-

สงขลา	1,210,922	875,254	307,452	17,074	6,297	4,845
พัทลุง	502,709	449,379	53,052	276	2	-
กระบี่	351,548	206,783	143,072	745	-	948
พังงา	231,649	191,392	40,243	14	-	-
ภูเก็ต	231,206	167,878	59,017	2,874	1,437	-
ระนอง	155,205	129,245	21,715	4,245	-	-
ตรัง	584,153	487,328	93,990	2,833	2	-

หมายเหตุ : * คริสตศาสนิกชน นิกายโรมันคาทอลิก และโปรเตสแตนต์

ที่มา : กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ (มูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2542)

ตารางที่ 15 จำนวนพระภิกษุที่ทำกิจกรรมพัฒนาสังคม ปี 2541 - 2542

ประเภทกิจกรรม	2541	2542
รวมทั้งหมด	5,232	5,532
พระนักเผยแผ่	2,968	3,268
พระวิปัสณาจารย์	1,364	1,364
พระบัณฑิตอาสาพัฒนา	500	500*
พระเบรียญอาสาพัฒนา	300	300*
พระจริยานิเทศก์	100	100

หมายเหตุ : * ข้อมูลปี 2541

ที่มา: กองแผนงาน กรมการศาสนา (ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธ.ค.2542)

ตารางที่ 16 จำนวนกลุ่ม/หน่วยที่จัดกิจกรรม ปี 2541 - 2542

ประเภทกลุ่ม/หน่วย	2541	2542
รวมทั้งหมด	5,829	5,780
กลุ่มพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา	137	135
หน่วยงานเผยแพร่วัฒนธรรม	146	144
หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล	5,096	5,090
หน่วยพุทธมามกะ	450	411

ที่มา: กองแผนงาน กรมการศาสนา (ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธ.ค.2542)

ตารางที่ 17 จำนวนผู้ไปแสวงบุญ ประกอบพิธีฮัจญ์ ณ เมืองเมกกะ ประเทศ

ซาอุดีอาระเบีย ปี 2540 - 2542

จำนวนผู้ไปประกอบพิธีฮัจญ์	2540	2541	2542
ศาสนิกชน	18,131	8,233	5,827

ที่มา: กองแผนงาน กรมการศาสนา (ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธ.ค.2542)

งบประมาณ

ตารางที่ 18 จำนวนงบประมาณที่ได้รับจัดสรรจากงบประมาณแผ่นดินของกรมการศาสนา
ประจำปีงบประมาณ 2541-2543

แผนงาน/โครงการ	ปีงบประมาณ		
	2541	2542	2543
รวมทั้งหมด	2,235,095,400	2,138,989,100	2,117,354,100
แผนงานบริหารทั่วไป	27,966,000	26,433,500	26,065,700
1. งานบริหารทั่วไป	27,966,000	26,433,500	26,065,700
แผนงานทำนุบำรุงและส่งเสริมศาสนา	1,375,167,800	1,328,395,300	1,304,377,400
1.งานบูรณะและพัฒนาวัด	283,421,400	258,247,300	231,623,100
2.งานพัฒนาการศึกษา	534,153,300	544,724,100	569,289,200
3.งานบริหารของพระสังฆาธิการ	412,699,500	404,217,400	401,352,100
4.งานปรับปรุงส่งเสริมการบริหารและ การปกครองคณะสงฆ์	30,106,500	30,288,200	28,899,700
5.งานส่งเสริมพระราชกุศล	16,490,800	16,882,000	16,615,400
6.งานประสานกิจการศาสนาและ อุปลัมภ์ศาสนาอื่น	31,897,900	43,187,700	49,155,000
7.งานดูแลรักษาและปรับปรุงการจัด	7,014,900	7,101,100	7,442,900

ประโยชน์ศาสนสมบัติ			
8.โครงการก่อสร้างสถาบันพัฒนาและฝึก อบรมพระสังฆาธิการและบุคลากรด้านศาสนา	13,894,000	6,326,000	-
9.โครงการบูรณะปฏิสังขรณ์วิหารคตและระเบียง รอบพระวิหารวัดสุทัศน์เทพวราราม	8,460,000	4,430,000	-
10.โครงการบูรณะปฏิสังขรณ์เจดีย์วัดโสมนัสวิหาร	14,721,000	7,029,000	-
11.โครงการปรับปรุงมัสยิดกลางจังหวัดปัตตานี	5,387,500	5,962,500	-
12.โครงการบูรณะปฏิสังขรณ์วิหารคต วัดราชโอรสาราม	7,900,000	-	-
13.โครงการบูรณะวัดเทพธิดาราม	9,021,000	-	-
แผนงานเผยแพร่การศาสนาและส่งเสริมจริยธรรม	827,841,600	777,327,300	780,078,000
1.งานพุทธมณฑล	49,995,000	59,994,000	51,457,700
2.งานส่งเสริมเผยแพร่พระพุทธศาสนา	62,383,900	56,628,500	56,539,000
3.งานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของประชาชน	676,946,200	653,704,800	666,201,300
4.โครงการก่อสร้างวัดไทยในต่างประเทศ	5,343,000	7,000,000	5,880,000
5.โครงการก่อสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่งพุทธมณฑล วัดมะนาวหวานและวัดชลธาราสিংเห	21,507,000	-	-
6.โครงการซ่อมแซมอาคารหอประชุมพุทธมณฑล	11,666,500	-	-

แผนงานวิจัยการศาสนา ศิลปวัฒนธรรม	850,000	950,000	950,000
1.งานวิจัย	850,000	950,000	950,000
แผนงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอดส์	3,270,000	3,270,000	3,270,000
1.โครงการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อป้องกันและแก้ไข ปัญหาเอดส์	3,270,000	3,270,000	3,270,000
แผนงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด	-	2,613,000	2,613,000
1.โครงการป้องกันการติดยาและสารเสพติด	-	2,613,000	2,613,000

ที่มา : กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

ตารางที่ 19 จำนวนเงินนิตยภัตต่อเดือนของพระภิกษุ จำแนกตามสมณศักดิ์ และตำแหน่ง
ประจำปีงบประมาณ 2542

สมณศักดิ์และตำแหน่ง	จำนวนเงินนิตยภัตต่อเดือน
สมเด็จพระราชาคณะ	
สมเด็จพระสังฆราชเจ้า	22,000
สมเด็จพระสังฆราช	20,000
ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช	18,000
สมเด็จพระราชาคณะ	16,000
กรรมการมหาเถรสมาคม และเจ้าคณะใหญ่	14,000
รองสมเด็จพระราชาคณะ	12,000
เจ้าคณะภาค แม่กองบาลี แม่กองธรรม	10,000
รองเจ้าคณะภาค	8,000
พระราชาคณะ	
พระราชาคณะ ชั้นธรรม	8,000

พระราชาคณะ ชั้นเทพ	6,000
พระราชาคณะ ชั้นราช	4,000
พระราชาคณะ ปลัดขวา	3,200
พระราชาคณะ ปลัดซ้าย	3,200
พระราชาคณะ ชั้นสามัญ	
พระราชาคณะ ชั้นสามัญ เปรียญธรรม 9 ประโยค	3,200
พระราชาคณะ ชั้นสามัญ เปรียญธรรม 7-8 ประโยค	3,000
พระราชาคณะ ชั้นสามัญ เปรียญธรรม 5-6 ประโยค	2,800
พระราชาคณะ ชั้นสามัญ เปรียญธรรม 4 ประโยค	2,600
พระราชาคณะ ชั้นสามัญ เปรียญธรรม 3 ประโยค	2,400
พระราชาคณะ ชั้นสามัญฝ่ายวิปัสสนาธุระ	2,400
พระราชาคณะ ชั้นสามัญ ยก	2,200
พระราชาคณะ ชั้นสามัญ เจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นเอก	2,800
พระราชาคณะ ชั้นสามัญ เจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นโท	2,600
พระราชาคณะ ชั้นสามัญ เจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นตรี	2,400
พระราชาคณะ ชั้นสามัญยก เจ้าคณะอำเภอ	2,400

เจ้าคณะจังหวัด	6,000
รองเจ้าคณะจังหวัด	2,600
พระเปรียญธรรม	
พระเปรียญธรรม 9 ประโยค	2,400
พระเปรียญธรรม 8 ประโยค	0
พระเปรียญธรรม 7 ประโยค	0
พระครูฐานานุกรม	
พระคณาจารย์เอก	2,400
พระครูปลัดของสมเด็จพระราชาคณะ	2,200
พระคณาจารย์โท	2,200
พระครูปลัดของรองสมเด็จพระราชาคณะ	2,000
พระครูปลัดเทียบรองสมเด็จพระราชาคณะ	1,800
พระครูฐานานุกรมสมเด็จพระราชาคณะ ชั้นเอก	1,800
พระครูฐานานุกรมสมเด็จพระราชาคณะ ชั้นโท	1,600
พระครูปลัดพระราชาคณะ ชั้นธรรม	1,600
พระครูสัญญาบัตร	

พระครูสัญญาบัตร เจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นเอก	2,200
พระครูสัญญาบัตร เจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นโท	2,000
พระครูสัญญาบัตร เจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นตรี	1,800
พระครูสัญญาบัตร รองเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นเอก	2,000
พระครูสัญญาบัตร รองเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นโท	1,800
พระครูสัญญาบัตร รองเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นตรี	1,600
พระครูสัญญาบัตร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นพิเศษ	2,000
พระครูสัญญาบัตร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นเอก	1,800
พระครูสัญญาบัตร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นโท	1,600
พระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะอำเภอ ชั้นพิเศษ	2,200
พระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะอำเภอ ชั้นเอก	2,000
พระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะอำเภอ ชั้นโท	1,800
พระครูสัญญาบัตร รองเจ้าคณะอำเภอ ชั้นเอก	1,800
พระครูสัญญาบัตร รองเจ้าคณะอำเภอ ชั้นโท	1,600
พระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะตำบลชั้นเอก	1,800
พระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะตำบลชั้นโท	1,600

พระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะตำบลชั้นตรี	1,400
พระครูสัญญาบัตร เจ้าอาวาสวัดราษฎร์ ชั้นเอก	1,600
พระครูสัญญาบัตร เจ้าอาวาสวัดราษฎร์ ชั้นโท	1,400
พระครูสัญญาบัตร เจ้าอาวาสวัดราษฎร์ ชั้นตรี	1,200
พระครูสัญญาบัตร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราษฎร์	1,000
เจ้าอธิการ	1,400
พระอธิการ	500
เลขานุการ	
เลขานุการสมเด็จพระสังฆราช	6,000
เลขานุการเจ้าคณะใหญ่	2,200
เลขานุการเจ้าคณะภาค	2,000
เลขานุการรองเจ้าคณะภาค	1,800
เลขานุการเจ้าคณะจังหวัด	1,800
เลขานุการเจ้าคณะอำเภอ	1,200
นิตยภัตพิเศษตามพระบรมราชโองการในรัชกาลก่อน	
พระปริต วัดชนะสงคราม	1,000

พระพิธีธรรม	1,000
พระอันดับประจำวัดจุฬาพิศธรรมสภาาราม ชลบุรี	1,000
คณะสงฆ์อื่น	
เจ้าคณะใหญ่จันนิกาย	6,000
รองเจ้าคณะใหญ่จันนิกาย	2,600
เจ้าคณะใหญ่อนัมนิกาย	6,000
รองเจ้าคณะใหญ่อนัมนิกาย	2,600
ผู้ช่วยเจ้าคณะใหญ่ฝ่ายชวาจันนิกาย	1,800
ผู้ช่วยเจ้าคณะใหญ่ฝ่ายช้ายจันนิกาย	1,800
ผู้ช่วยเจ้าคณะใหญ่ฝ่ายชวาอนัมนิกาย	1,800
ผู้ช่วยเจ้าคณะใหญ่ฝ่ายช้ายอนัมนิกาย	1,800
ปลัดชวาจันนิกาย	1,600
รองปลัดชวาจันนิกาย	1,400
ปลัดช้ายจันนิกาย	1,600
รองปลัดช้ายจันนิกาย	1,400
ปลัดชวาอนัมนิกาย	1,600

รองปลัดขวาอำนวยการ	1,400
ปลัดซ้ายอำนวยการ	1,600
รองปลัดซ้ายอำนวยการ	1,400
ผู้ช่วยปลัดขวาเงินนิกาย	1,200
ผู้ช่วยปลัดซ้ายเงินนิกาย	1,200
ผู้ช่วยปลัดขวาอำนวยการ	1,200
ผู้ช่วยปลัดซ้ายอำนวยการ	1,200
เลขานุการเจ้าคณะใหญ่เงินนิกาย	1,800
เลขานุการเจ้าคณะใหญ่อำนวยการ	1,800

ที่มา : ฝ่ายการคณะสงฆ์ สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม กรมการศาสนา

(ณ งวดเดือน ตุลาคม 2541 - กันยายน 2542)

การจัดการศึกษา
โดยสถาบันศาสนา

ตารางที่ 20 จำนวนศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดและมัสยิด จำนวนครูพี่เลี้ยงและจำนวน

เด็ก จำแนกตามภาคภูมิศาสตร์ รายจังหวัด ปีการศึกษา 2542

ภาคภูมิศาสตร์/ จังหวัด	จำนวน ศูนย์ฯ			จำนวน ครูพี่เลี้ยง	จำนวนนักเรียน		
	รวม	วัด	มัสยิด		รวม	ชาย	หญิง
รวมทั้งหมด	3,860	3,554	306	10,583	234,598	118,179	116,419
ภาคกลาง	64	61	3	362	7,864	4,077	3,787
กรุงเทพมหานคร	27	27	-	218	4,632	2,350	2,282
นนทบุรี	3	2	1	7	154	77	77
สมุทรปราการ	8	8	-	80	1,802	942	860
ปทุมธานี	1	1	-	2	50	27	23
อยุธยา	9	8	1	15	413	267	146
ชัยนาท	5	5	-	12	283	151	132
ลพบุรี	3	2	1	8	145	71	74
สิงห์บุรี	1	1	-	2	39	24	15

สระบุรี	4	4	-	10	206	105	101
อ่างทอง	3	3	-	8	140	63	77
ภาคตะวันออก	152	143	9	413	8,965	4,510	4,455
จันทบุรี	12	12	-	30	850	430	420
ตราด	11	10	1	35	697	361	336
ฉะเชิงเทรา	25	20	5	47	1,019	518	501
ชลบุรี	32	30	2	127	2,749	1,417	1,332
ปราจีนบุรี	25	25	-	69	1,323	659	664
นครนายก	11	11	-	15	324	154	170
ระยอง	33	32	1	84	1,913	941	972
สระแก้ว	3	3	-	6	90	30	60
ภาคตะวันตก	118	118	-	278	6,284	3,186	3,098
กาญจนบุรี	45	45	-	111	2,518	1,306	1,212
นครปฐม	8	8	-	19	437	209	228
ประจวบคีรีขันธ์	10	10	-	22	491	242	249
เพชรบุรี	24	24	-	51	1,066	539	527

ราชบุรี	7	7	-	21	514	264	250
สมุทรสงคราม	10	10	-	20	420	216	204
สมุทรสาคร	-	-	-	-	-	-	-
สุพรรณบุรี	14	14	-	34	838	410	428
ภาคเหนือ	446	445	1	1,010	21,629	10,792	10,837
กำแพงเพชร	2	2	-	7	165	85	80
เชียงใหม่	33	33	-	116	2,390	1,162	1,228
เชียงใหม่	116	116	-	217	4,371	2,283	2,088
ตาก	8	7	1	24	423	208	215
นครสวรรค์	21	21	-	54	1,341	684	657
น่าน	18	18	-	45	943	498	445
พะเยา	62	62	-	151	3,080	1,548	1,532
พิจิตร	22	22	-	31	751	370	381
พิษณุโลก	9	9	-	16	426	193	233
เพชรบูรณ์	6	6	-	23	511	258	253
แพร่	18	18	-	51	1,178	550	628

แม่ฮ่องสอน	13	13	-	20	398	175	223
ลำปาง	30	30	-	48	1,076	532	544
ลำพูน	29	29	-	77	1,773	889	884
สุโขทัย	45	45	-	105	2,318	1,118	1,200
อุทัยธานี	3	3	-	4	80	37	43
อุตรดิตถ์	11	11	-	21	405	202	203
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	2,576	2,576	-	7,236	160,991	81,097	79,894
หนองบัวลำภู	99	99	-	383	9,006	4,560	4,446
ขอนแก่น	91	91	-	314	6,535	3,391	3,144
อุดรธานี	251	251	-	564	13,661	6,849	6,812
เลย	140	140	-	340	8,018	4,035	3,983
หนองคาย	169	169	-	517	11,554	5,843	5,711
สกลนคร	38	38	-	108	3,094	1,590	1,504
อุบลราชธานี	314	314	-	922	18,747	9,478	9,269
ยโสธร	94	94	-	226	5,188	2,666	2,522
อำนาจเจริญ	52	52	-	148	3,222	1,667	1,555

มหาสารคาม	129	129	-	331	7,063	3,549	3,514
ร้อยเอ็ด	63	63	-	158	3,705	1,846	1,859
กาฬสินธุ์	173	173	-	638	13,968	7,122	6,846
นครพนม	181	181	-	430	8,336	4,279	4,057
มุกดาหาร	83	83	-	203	4,269	2,168	2,101
นครราชสีมา	9	9	-	26	507	244	263
บุรีรัมย์	215	215	-	592	13,956	6,634	7,322
สุรินทร์	103	103	-	295	7,077	3,597	3,480
ศรีสะเกษ	250	250	-	593	12,737	6,357	6,380
ชัยภูมิ	122	122	-	448	10,348	5,222	5,126
ภาคใต้	504	211	293	1,284	28,865	14,517	14,348
สตูล	41	3	38	95	2,075	1,051	1,024
ปัตตานี	35	-	35	61	1,515	684	831
ยะลา	21	1	20	55	1,208	579	629
นราธิวาส	73	6	67	158	3,590	1,806	1,784
นครศรีธรรมราช	91	86	5	275	6,188	3,109	3,079

สุราษฎร์ธานี	11	5	6	27	603	315	288
ชุมพร	19	18	1	44	926	434	492
สงขลา	87	27	60	224	5,134	2,616	2,518
พัทลุง	50	28	22	148	3,327	1,756	1,571
กระบี่	34	11	23	84	1,845	920	925
พังงา	11	6	5	33	666	317	349
ภูเก็ต	8	6	2	21	450	253	197
ระนอง	9	2	7	25	489	249	240
ตรัง	14	12	2	34	849	428	421

ที่มา : กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

(ข้อมูล ณ 15 ก.ค.2542 จากรายงานสถิติข้อมูลประจำปีของจังหวัด)

ตารางที่ 21 จำนวนศูนย์ศึกษา จำนวนครู และจำนวนนักเรียน ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

จำแนกตามภาคภูมิศาสตร์

รายจังหวัด ปีการศึกษา 2542

ภาคภูมิศาสตร์/ จังหวัด	จำนวน ศูนย์	จำนวนครู			จำนวนนักเรียน							
		รวม	บรรพชิต	คฤหัสถ์	รวม			ระดับการศึกษา				
					รวม	ชาย	หญิง	ชั้นเตรียม	ชั้นต้น	ชั้นกลาง	ชั้นสูง	
รวมทั้งหมด	1,239	9,298	5,335	3,963	225,520	104,967	120,553	30,863	107,186	66,538	20,933	
ภาคกลาง	71	1,022	697	325	14,988	6,616	8,372	2,953	7,674	3,200	1,161	
กรุงเทพมหานคร	44	678	498	180	8,261	3,419	4,842	1,589	3,909	1,893	870	
นนทบุรี	6	126	88	38	2,661	1,271	1,390	794	1,585	252	30	
สมุทรปราการ	4	45	27	18	1,629	784	845	179	956	414	80	
ปทุมธานี	3	33	22	11	546	265	281	-	412	134	-	
อยุธยา	4	52	20	32	396	220	176	75	191	64	66	
ชัยนาท	1	4	2	2	212	84	128	26	55	76	55	
ลพบุรี	3	31	10	21	445	194	251	36	249	160	-	
สิงห์บุรี	1	19	8	11	176	94	82	-	176	-	-	

สระบุรี	4	22	12	10	438	185	253	198	97	143	-
อ่างทอง	1	12	10	2	224	100	124	56	44	64	60
ภาคตะวันออก	27	242	138	104	6,350	2,860	3,490	944	2,398	2,173	835
จันทบุรี	3	24	13	11	1,688	777	911	253	317	778	340
ตราด	3	40	11	29	416	178	238	73	265	78	-
ฉะเชิงเทรา	3	21	14	7	431	222	209	65	189	176	1
ชลบุรี	5	93	53	40	2,012	868	1,144	262	798	686	266
ปราจีนบุรี	11	50	36	14	1,225	616	609	237	561	279	148
นครนายก	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ระยอง	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
สระแก้ว	2	14	11	3	578	199	379	54	268	176	80
ภาคตะวันตก	48	443	252	191	11,736	5,847	5,889	1,364	5,017	3,118	2,237
กาญจนบุรี	7	69	44	25	2,185	1,105	1,080	210	330	606	1,039
นครปฐม	3	44	35	9	1,075	579	496	44	391	394	246
ประจวบคีรีขันธ์	3	8	-	8	205	80	125	-	100	105	-
เพชรบุรี	12	87	60	27	3,016	1,456	1,560	405	1,334	805	472

ราชบุรี	7	104	36	68	1,401	526	875	73	815	410	103
สมุทรสงคราม	5	44	17	27	904	449	455	218	635	51	-
สมุทรสาคร	8	57	38	19	1,666	1,007	659	153	734	517	262
สุพรรณบุรี	3	30	22	8	1,284	645	639	261	678	230	115
ภาคเหนือ	444	3,116	1,787	1,329	59,868	28,434	31,434	7,896	33,860	15,879	2,233
กำแพงเพชร	2	32	10	22	822	412	410	281	446	95	-
เชียงใหม่	44	355	203	152	6,478	3,177	3,301	912	4,570	996	-
เชียงใหม่	202	1,164	636	528	16,681	8,134	8,547	2,051	9,531	4,647	452
ตาก	11	83	47	36	2,499	1,209	1,290	205	1,323	728	243
นครสวรรค์	14	131	86	45	3,346	1,659	1,687	588	1,784	784	190
น่าน	4	42	28	14	948	463	485	44	565	339	-
พะเยา	27	208	155	53	4,935	2,317	2,618	586	2,319	1,592	438
พิจิตร	3	29	14	15	1,111	501	610	-	771	340	-
พิษณุโลก	19	162	103	59	5,368	2,611	2,757	565	1,932	2,262	609
เพชรบูรณ์	21	112	87	25	3,645	1,640	2,005	998	1,833	811	3
แพร่	11	85	55	30	2,192	1,023	1,169	153	1,481	538	20

แม่ฮ่องสอน	5	22	8	14	248	91	157	56	192	-	-
ลำปาง	25	239	95	144	3,874	1,778	2,096	610	2,776	476	12
ลำพูน	28	205	138	67	3,663	1,605	2,058	294	1,819	1,361	189
สุโขทัย	7	48	15	33	891	369	522	136	566	171	18
อุทัยธานี	2	15	10	5	363	169	194	-	284	79	-
อุตรดิตถ์	19	184	97	87	2,804	1,276	1,528	417	1,668	660	59
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	569	3,847	2,174	1,673	115,741	53,569	62,172	16,576	49,117	37,737	12,311
หนองบัวลำภู	9	31	8	23	569	294	275	118	331	120	-
ขอนแก่น	23	207	165	42	6,274	2,958	3,316	774	2,813	2,209	478
อุดรธานี	25	115	60	55	4,060	1,842	2,218	518	2,027	1,190	325
เลย	55	392	267	125	13,608	6,309	7,299	1,827	5,246	4,480	2,055
หนองคาย	19	96	56	40	3,335	1,464	1,871	681	1,350	966	338
สกลนคร	14	28	18	10	1,455	661	794	192	638	425	200
อุบลราชธานี	88	647	330	317	18,486	8,547	9,939	2,821	8,695	5,919	1,051
ยโสธร	8	40	20	20	829	424	405	215	540	34	40
อำนาจเจริญ	40	298	148	150	11,112	5,228	5,884	2,286	3,981	3,410	1,435

มหาสารคาม	25	197	110	87	5,724	2,790	2,934	1,064	2,195	1,843	622
ร้อยเอ็ด	67	539	301	238	16,995	8,009	8,986	2,350	7,058	5,497	2,090
กาฬสินธุ์	33	76	34	42	2,365	1,120	1,245	249	656	1,002	458
นครพนม	16	58	36	22	2,125	1,009	1,116	229	1,019	635	242
มุกดาหาร	2	7	7	-	377	178	199	-	94	283	-
นครราชสีมา	47	426	238	188	8,986	4,102	4,884	925	4,356	2,870	835
บุรีรัมย์	21	197	103	94	4,611	1,962	2,649	478	2,191	1,291	651
สุรินทร์	17	155	95	60	5,451	2,391	3,060	410	1,684	2,797	560
ศรีสะเกษ	26	115	62	53	2,523	1,177	1,346	401	1,478	485	159
ชัยภูมิ	34	223	116	107	6,856	3,104	3,752	1,038	2,765	2,281	772
ภาคใต้	80	628	287	341	16,837	7,641	9,196	1,130	9,120	4,431	2,156
สตูล	1	37	7	30	1,440	676	764	-	1,155	285	-
ปัตตานี	2	40	22	18	857	405	452	187	381	289	-
ยะลา	4	22	17	5	330	156	174	-	261	69	-
นราธิวาส	3	22	10	12	856	347	509	53	803	-	-
นครศรีธรรมราช	13	83	49	34	2,272	941	1,331	80	783	899	510

สุราษฎร์ธานี	1	4	3	1	176	100	76	80	96	-	-
ชุมพร	22	85	42	43	3,528	1,679	1,849	155	1,329	581	1,463
สงขลา	14	162	56	106	4,506	2,087	2,419	495	2,597	1,414	-
พัทลุง	5	120	53	67	1,434	598	836	-	1,024	317	93
กระบี่	5	15	8	7	578	282	296	-	202	286	90
พังงา	1	5	3	2	190	75	115	80	110	-	-
ภูเก็ต	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ระนอง	5	8	3	5	208	90	118	-	208	-	-
ตรัง	4	25	14	11	462	205	257	-	171	291	-

ที่มา : กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

ตารางที่ 22 จำนวนนักเรียน และจำนวน ครูที่สอนการศึกษา

พระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี จำแนกตามภาคภูมิศาสตร์ ปีการศึกษา 2542

ภาคภูมิศาสตร์ / จังหวัด	จำนวน นักเรียน	จำนวนครู		
		รวม	แผนกธรรม	แผนกบาลี
รวมทั้งหมด	8,058	30,538	26,248	4,290
ภาคกลาง	1,378	6,203	4,633	1,570
กรุงเทพมหานคร	86	2,281	1,331	950
นนทบุรี	181	530	439	91
สมุทรปราการ	114	470	404	66
ปทุมธานี	159	465	382	83
อยุธยา	62	332	286	46
ชัยนาท	102	356	164	192
ชัยนาท + นครสวรรค์ *	11	15	14	1
ลพบุรี	343	884	857	27
ลพบุรี + สระบุรี *	15	52	41	11

สิงห์บุรี	43	132	105	27
สิงห์บุรี + อุทัยธานี *	3	36	24	12
สระบุรี	201	394	363	31
อ่างทอง	58	256	223	33
ภาคตะวันออก	826	2,957	2,717	240
จันทบุรี	57	508	470	38
ตราด	9	21	19	2
ฉะเชิงเทรา	191	422	396	26
ชลบุรี	119	913	816	97
ปราจีนบุรี	120	329	309	20
ปราจีนบุรี + สระแก้ว *	6	9	6	3
นครนายก	37	253	249	4
นครนายก + ฉะเชิงเทรา *	8	16	14	2
ระยอง	225	382	352	30
สระแก้ว	54	104	86	18
ภาคตะวันตก	1,315	4,108	3,803	305

กาญจนบุรี	257	646	621	25
นครปฐม	178	615	551	64
ประจวบคีรีขันธ์	142	428	394	34
เพชรบุรี	133	555	519	36
ราชบุรี	342	741	695	46
สมุทรสงคราม	103	237	225	12
สมุทรสาคร	69	204	157	47
สุพรรณบุรี	91	682	641	41
ภาคเหนือ	1,595	5,157	4,565	592
กำแพงเพชร	195	340	302	38
เชียงใหม่	61	414	375	39
เชียงราย	54	566	443	123
ตาก	43	192	169	23
นครสวรรค์	344	769	679	90
น่าน	16	99	79	20
พะเยา	29	198	177	21

พิจิตร	214	372	361	11
พิษณุโลก	122	306	282	24
พิษณุโลก + อุตรดิตถ์ *	5	4	4	-
เพชรบูรณ์	216	357	329	28
แพร่	28	222	186	36
แม่ฮ่องสอน	6	41	38	3
ลำปาง	27	222	186	36
ลำปาง +แพร่ + น่าน *	3	13	13	-
ลำพูน	45	323	271	52
สุโขทัย	48	254	249	5
อุทัยธานี	71	155	133	22
อุตรดิตถ์	68	310	289	21
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	2,539	10,456	9,100	1,356
หนองบัวลำภู	218	387	359	28
ขอนแก่น	189	812	649	163
อุดรธานี	100	411	350	61

เลย	30	317	273	44
หนองคาย	114	838	767	71
สกลนคร	50	274	245	29
อุบลราชธานี	216	1,017	885	132
ยโสธร	74	316	282	34
อำนาจเจริญ	62	248	206	42
มหาสารคาม	111	448	388	60
ร้อยเอ็ด	73	437	345	92
กาฬสินธุ์	134	511	439	72
นครพนม	82	293	261	32
มุกดาหาร	217	401	378	23
นครราชสีมา	211	1,138	987	151
บุรีรัมย์	119	658	582	76
สุรินทร์	150	739	596	143
ศรีสะเกษ	284	660	613	47
ชัยภูมิ	105	551	495	56

ภาคใต้	405	1,657	1,430	227
สตูล	18	50	25	25
ปัตตานี	6	31	23	8
ยะลา	14	37	31	6
ยะลา + นราธิวาส + ปัตตานี *	2	18	18	-
นราธิวาส	44	41	41	-
นครศรีธรรมราช	32	309	248	61
สุราษฎร์ธานี	49	177	158	19
ชุมพร	32	197	181	16
สงขลา	59	300	268	32
สงขลา + สตูล	8	26	24	2
พัทลุง	50	90	80	10
กระบี่	23	55	45	10
พังงา	11	53	48	5
ภูเก็ต	5	50	38	12
ภูเก็ต + พังงา + กระบี่ + ระนอง*	18	47	41	6

ระนอง	18	53	48	5
ตรัง	16	123	113	10

หมายเหตุ : *ไม่สามารถแยกรายจังหวัดได้ จำนวนนักเรียน และจำนวนครู
 ไม่มีการนับซ้ำ

ที่มา : กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

ภาคภูมิศาสตร์ / จังหวัด	รวม ทั้งหมด	นักเรียน*				รวม ศึกษา**			
		รวม	ตรี	โท	เอก	รวม	ตรี	โท	เอก
รวมทั้งหมด	557,304	207,483	131,149	48,334	28,000	350,980	237,769	81,588	31,623
ภาคกลาง	65,016	24,508	15,857	5,334	3,317	40,508	28,063	8,937	3,508
กรุงเทพมหานคร	26,112	6,773	3,467	1,920	1,386	19,339	12,631	4,542	2,166
นนทบุรี	3,846	2,197	1,633	341	223	1,649	1,227	349	73
สมุทรปราการ	8,034	2,153	1,405	447	301	5,881	4,284	1,350	247
ปทุมธานี	3,936	3,222	2,347	583	292	714	515	141	58
อยุธยา	4,173	2,385	1,594	542	249	1,788	1,657	110	21
ชัยนาท	3,085	1,185	905	193	87	1,900	1,212	564	124
ชัยนาท + นครสวรรค์ ***	445	73	56	13	4	372	324	47	1
ลพบุรี	3,117	2,085	1,487	385	213	1,032	344	636	52
ลพบุรี + สระบุรี ***	931	231	141	62	28	700	399	195	106
สิงห์บุรี	2,395	464	292	103	69	1,931	1,253	313	365

สิงห์บุรี + อุทัยธานี ***	664	266	149	79	38	398	398	0	0
สระบุรี	3,705	2,182	1,578	379	225	1,523	1,355	113	55
อ่างทอง	4,573	1,292	803	287	202	3,281	2,464	577	240
ภาคตะวันออก	34,134	18,053	12,604	3,441	2,008	17,240	10,945	4,194	2,101
จันทบุรี	6,949	2,600	2,000	407	193	4,349	2,344	1398	607
ตราด	181	176	124	31	21	5	-	1	4
ฉะเชิงเทรา	3,260	1,655	540	539	576	1,605	1,263	170	172
ชลบุรี	8,745	5,814	4,216	1,114	484	2,931	2,031	640	260
ปราจีนบุรี	5,717	1,944	1,595	192	157	3,773	2,830	583	360
ปราจีนบุรี + สระแก้ว ***	114	114	79	21	14	-	-	0	0
นครนายก	2,498	1,448	1,025	283	140	1,050	497	360	193
นครนายก + ฉะเชิงเทรา ***	706	61	49	8	4	645	292	214	139
ระยอง	4,455	2,942	1,985	651	306	2,672	1,513	805	354

สระแก้ว	1,509	1,299	991	195	113	210	175	23	12
ภาคตะวันตก	92,995	21,216	14,527	3,688	3,001	71,779	55,953	10,275	5,551
กาญจนบุรี	9,662	3,862	3,068	592	202	5,800	3,960	1306	534
นครปฐม	9,504	2,783	1,945	562	276	6,721	4,452	1801	468
ประจวบคีรีขันธ์	6,597	2,566	2,037	371	158	4,031	3,148	632	251
เพชรบุรี	38,722	3,623	2,070	375	1,178	35,099	33,714	1026	359
ราชบุรี	7,606	3,112	2,445	427	240	4,494	3,807	423	264
สมุทรสงคราม	1,871	1,082	744	195	143	789	643	103	43
สมุทรสาคร	1,622	1,130	698	316	116	492	279	195	18
สุพรรณบุรี	17,411	3,058	1,520	850	688	14,353	5,950	4789	3614
ภาคเหนือ	88,724	40,598	24,206	10,859	5,533	48,126	31,547	11,880	4,699
กำแพงเพชร	4,558	2,284	1,734	367	183	2,274	1,635	450	189
เชียงราย	7,901	4,579	2,434	1,400	745	3,322	1,944	1039	339
เชียงใหม่	7,427	5,714	3,431	1,547	736	1,713	1,077	380	256
ตาก	11,512	1,957	1,092	579	286	9,555	5,935	2618	1002
นครสวรรค์	8,768	3,867	2,622	851	394	4,901	3,312	1202	387

น่าน	4,206	2,121	1,100	662	359	2,085	1,216	677	192
พะเยา	3,940	2,424	1,194	756	474	1,516	1,109	261	146
พิจิตร	2,134	1,617	948	412	257	517	309	172	36
พิษณุโลก	8,474	1,762	1,094	440	228	6,712	4,674	1586	452
พิษณุโลก + อุตรดิตถ์ ***	128	38	26	11	1	90	90	0	0
เพชรบูรณ์	4,453	2,577	1,924	411	242	1,876	1,238	421	217
แพร่	2,754	1,624	844	540	240	1,130	855	201	74
แม่ฮ่องสอน	1,398	246	139	68	39	1,152	698	435	19
ลำปาง	3,345	2,422	1,258	784	380	923	543	245	135
ลำปาง + แพร่ + น่าน ***	414	376	220	85	71	38	20	10	8
ลำพูน	7,328	2,370	1,166	821	383	4,958	3,730	776	452
สุโขทัย	2,947	1,540	1,001	375	164	1,407	657	511	239
อุทัยธานี	1,940	1,170	777	284	109	770	399	206	165
อุตรดิตถ์	5,097	1,910	1,202	466	242	3,187	2,106	690	391

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	225,521	91,465	55,484	23,096	12,885	134,056	84,563	37,584	11,909
หนองบัวลำภู	7,053	3,836	2,391	930	515	3,217	2,495	492	230
ขอนแก่น	14,670	5,837	3,455	1,537	845	8,833	6,055	1,938	840
อุดรธานี	11,922	5,949	3,695	1,383	871	5,973	4,371	1,167	435
เลย	5,504	2,761	1,502	864	395	2,743	1,572	729	442
หนองคาย	12,356	5,149	2,731	1,566	852	7,207	5,568	1,411	228
สกลนคร	5,940	3,113	1,820	914	379	2,827	1,790	763	274
อุบลราชธานี	34,923	15,754	7,041	5,129	3,584	19,169	11,776	6,471	922
ยโสธร	10,706	2,594	1,652	584	358	8,112	3,981	2,577	1,554
อำนาจเจริญ	13,090	1,411	896	369	146	11,679	5,592	4,667	1,420
มหาสารคาม	8,151	3,294	2,261	658	375	4,857	2,902	1,386	569
ร้อยเอ็ด	9,997	4,014	2,525	958	531	5,983	4,037	1,541	405
กาฬสินธุ์	11,339	3,777	2,309	922	546	7,562	4,370	2,402	790
นครพนม	9,785	2,599	1,783	593	223	7,186	4,211	2,646	329
มุกดาหาร	8,115	3,798	2,292	931	575	4,317	3,368	635	314

นครราชสีมา	15,311	8,599	5,879	1,792	928	6,712	4,517	1585	610
บุรีรัมย์	9,510	6,501	4,631	1,384	486	3,009	2,196	645	168
สุรินทร์	12,326	4,652	3,483	745	424	7,674	5,967	1341	366
ศรีสะเกษ	11,978	3,629	2,415	800	414	8,349	4,624	2837	888
ชัยภูมิ	12,845	4,198	2723	1,037	438	8,647	5,171	2351	1125
ภาคใต้	50,914	11,643	8,471	1,916	1,256	39,271	26,698	8,718	3,855
สตูล	1,351	121	15	14	92	1,230	186	73	971
ปัตตานี	566	323	170	100	53	243	164	60	19
ยะลา	1,172	139	107	21	11	1,033	805	156	72
ยะลา + นราธิวาส + ปัตตานี***	408	50	39	8	3	358	332	24	2
นราธิวาส	400	248	196	37	15	152	77	62	13
นครศรีธรรมราช	12,088	3,110	2,110	527	473	8,978	5,290	2385	1303
สุราษฎร์ธานี	6,568	1,631	1,348	185	98	4,937	3,816	968	153
ชุมพร	5,676	1,382	1,024	230	128	4,294	2,448	1239	607
สงขลา	12,028	1,779	1,405	254	120	10,249	7,429	2568	252

สงขลา + สตูล	803	223	170	32	21	580	450	100	30
พัทลุง	3,243	657	462	148	47	2,586	2,246	274	66
กระบี่	1,563	470	344	64	62	1,093	807	159	127
พังงา	1,169	283	210	54	19	886	591	151	144
ภูเก็ต	461	258	166	60	32	203	125	54	24
ภูเก็ต + พังงา + กระบี่ + ระนอง***	363	131	103	19	9	232	232	0	0
ระนอง	319	319	236	60	23	-	-	0	0
ตรัง	2,736	519	366	103	50	2,217	1,700	445	72

หมายเหตุ : * เป็นหลักสูตรสำหรับพระภิกษุ และ สามเณร

** เป็นหลักสูตรสำหรับคฤหัสถ์

*** ไม่สามารถแยกรายจังหวัดได้ และจำนวนนักเรียนไม่มีการนับซ้ำ

ที่มา : กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

ตารางที่ 24 จำนวนนักเรียน การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จำแนกตามภาคภูมิศาสตร์ ปีการศึกษา 2542

ภาคภูมิศาสตร์ / จังหวัด	แผนกบาลี								
	รวม	บาลี 1-2	เปรียญธรรม-ประโยค						
			3	4	5	6	7	8	9
รวมทั้งหมด	45,642	32,029	5,456	2,454	1,977	1,314	1,166	987	259
ภาคกลาง	10,705	4,917	1,507	1,038	981	698	715	657	192
กรุงเทพมหานคร	6,642	2,885	945	697	636	465	500	425	89
นนทบุรี	1,131	344	168	153	178	104	91	91	2
สมุทรปราการ	528	376	54	20	37	15	12	10	4
ปทุมธานี	955	243	152	98	84	74	91	118	95
อยุธยา	249	161	39	18	11	11	4	4	1
ชัยนาท	142	109	8	7	8	3	3	4	0
ชัยนาท + นครสวรรค์ *	2	2	0	0	0	0	0	0	0
ลพบุรี	173	121	25	10	6	7	3	1	0
ลพบุรี + สระบุรี *	91	45	39	2	1	2	1	1	0
สิงห์บุรี	126	95	10	8	5	3	3	1	1

สิงห์บุรี + อุทัยธานี *	217	199	9	3	4	2	0	0	0
สระบุรี	183	119	36	14	4	7	3	0	0
อ่างทอง	266	218	22	8	7	5	4	2	0
ภาคตะวันออก	2,234	1,614	273	129	89	58	41	26	4
จันทบุรี	272	163	51	20	19	6	8	4	1
ตราด	6	6	0	0	0	0	0	0	0
ฉะเชิงเทรา	444	368	22	12	15	13	14	0	0
ชลบุรี	519	294	83	53	37	28	12	10	2
ปราจีนบุรี	299	246	32	15	2	0	3	1	0
ปราจีนบุรี + สระแก้ว *	29	25	1	2	1	0	0	0	0
นครนายก	99	93	1	2	1	1	0	1	0
นครนายก + ฉะเชิงเทรา *	5	2	1	0	0	1	0	1	0
ระยอง	219	147	38	9	9	7	2	7	0
สระแก้ว	342	270	44	16	5	2	2	2	1
ภาคตะวันตก	3,744	2,105	1,048	199	138	94	83	63	14

กาญจนบุรี	220	166	29	13	7	2	3	0	0
นครปฐม	1,843	707	846	95	40	55	44	44	12
ประจวบคีรีขันธ์	341	237	52	19	17	11	4	1	0
เพชรบุรี	244	176	34	14	16	1	2	0	1
ราชบุรี	382	244	43	30	30	12	13	10	0
สมุทรสงคราม	119	80	12	8	11	2	5	1	0
สมุทรสาคร	189	138	16	10	9	6	5	4	1
สุพรรณบุรี	406	357	16	10	8	5	7	3	0
ภาคเหนือ	8,033	6,589	649	280	208	147	89	47	24
กำแพงเพชร	430	372	24	11	7	8	5	3	0
เชียงใหม่	564	511	19	9	11	7	2	5	0
เชียงใหม่	2,135	1,836	176	60	33	20	8	2	0
ตาก	370	273	67	20	5	1	2	2	0
นครสวรรค์	629	435	87	31	32	22	17	5	0
น่าน	319	223	37	11	12	10	8	9	9
พะเยา	176	128	10	9	8	16	5	0	0

พิจิตร	169	105	27	9	10	5	7	3	3
พิษณุโลก	344	290	14	12	11	5	11	0	1
พิษณุโลก + อุตรดิตถ์ *	-	-	0	0	0	0	0	0	0
เพชรบูรณ์	331	290	20	8	7	3	0	2	1
แพร่	738	661	18	15	12	7	8	8	9
แม่ฮ่องสอน	51	40	5	2	2	2	0	0	0
ลำปาง	333	215	39	39	16	18	4	2	0
ลำปาง +แพร่ + น่าน *	-	-	0	0	0	0	0	0	0
ลำพูน	785	668	62	23	23	6	2	1	0
สุโขทัย	180	142	10	7	6	7	5	2	1
อุทัยธานี	310	289	7	7	3	1	2	1	0
อุตรดิตถ์	169	111	27	7	10	9	3	2	0
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	18,580	14,854	1,814	716	503	292	208	171	22
หนองบัวลำภู	667	628	21	10	4	4	0	0	0
ขอนแก่น	2,554	2,026	267	124	78	32	15	12	0

อุดรธานี	874	806	30	14	16	4	4	0	0
เลย	591	482	56	22	13	13	5	0	0
หนองคาย	1,054	848	103	37	26	22	8	5	5
สกลนคร	237	194	24	7	0	7	2	2	1
อุบลราชธานี	1,542	1,227	176	66	44	13	13	3	0
ยโสธร	526	393	62	14	14	34	6	2	1
อำนาจเจริญ	494	436	22	24	7	4	1	0	0
มหาสารคาม	686	596	50	23	11	2	0	4	0
ร้อยเอ็ด	1,468	1,061	241	84	56	16	5	5	0
กาฬสินธุ์	1,130	882	173	37	25	6	7	0	0
นครพนม	426	390	17	7	6	2	1	3	0
มุกดาหาร	683	647	19	10	4	3	0	0	0
นครราชสีมา	1,347	934	165	83	70	30	27	23	15
บุรีรัมย์	1,183	1,036	88	19	17	6	11	6	0
สุรินทร์	1,091	881	115	48	31	10	5	1	0
ศรีสะเกษ	1,023	502	101	68	72	81	94	105	0

ชัยภูมิ	1,004	885	84	19	9	3	4	0	0
ภาคใต้	2,346	1,950	165	92	58	25	30	23	3
สตูล	-	-	0	0	0	0	0	0	0
ปัตตานี	27	14	9	3	1	0	0	0	0
ยะลา	33	28	2	0	3	0	0	0	0
ยะลา + นราธิวาส + ปัตตานี *	-	-	0	0	0	0	0	0	0
นราธิวาส	-	-	0	0	0	0	0	0	0
นครศรีธรรมราช	1,222	1,146	30	12	14	10	8	1	1
สุราษฎร์ธานี	79	34	20	11	6	4	2	1	1
ชุมพร	111	66	14	14	7	1	4	4	1
สงขลา	207	119	35	25	10	3	4	11	0
สงขลา + สตูล *	3	-	0	1	2	0	0	0	0
พัทลุง	59	26	12	10	3	3	1	4	0
กระบี่	202	175	18	2	0	2	5	0	0
พังงา	40	36	1	2	0	0	1	0	0

ภูเก็ต	108	76	10	7	9	1	3	2	0
ภูเก็ต + พังงา + กระบี่ + ระนอง*	11	4	0	1	3	1	2	0	0
ระนอง	33	26	7	0	0	0	0	0	0
ตรัง	211	200	7	4	0	0	0	0	0

หมายเหตุ : *ไม่สามารถแยกรายจังหวัดได้ และจำนวนนักเรียนไม่มีการนับซ้ำ

ที่มา : กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

ตารางที่ 25 จำนวนโรงเรียน ห้องเรียน ครู/อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ การศึกษาพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา จำแนกตามภาคภูมิศาสตร์รายจังหวัด ปีการศึกษา 2542

ภาคภูมิศาสตร์/ จังหวัด	จำนวน โรงเรียน	จำนวนห้องเรียน			จำนวนครู/อาจารย์				เจ้า หน้าที่
		รวม	ม.ต้น	ม.ปลาย	รวม	พระภิกษุ	สามเณร	คฤหัสถ์	
รวมทั้งหมด	382	2,701	1,865	836	6,700	2,667	50	3,983	1,867
ภาคกลาง	30	192	106	86	677	294	8	375	159
กรุงเทพมหานคร	11	83	37	46	305	159	4	142	72
สมุทรปราการ	1	6	3	3	15	5	-	10	4
ปทุมธานี	2	13	9	4	37	9	3	25	12
อยุธยา	2	29	16	13	101	46	-	55	12
ชัยนาท	2	4	4	-	23	14	-	9	11
ลพบุรี	2	5	3	2	43	9	-	34	3
สิงห์บุรี	5	27	18	9	76	31	1	44	18
สระบุรี	1	4	3	1	8	3	-	5	2
อ่างทอง	4	21	13	8	69	18	-	51	25

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	11	77	45	32	252	120	-	132	49
ฉะเชิงเทรา	2	9	6	3	51	31	-	20	11
ชลบุรี	4	35	19	16	97	50	-	47	19
ปราจีนบุรี	1	8	3	5	27	10	-	17	5
นครนายก	1	4	3	1	17	7	-	10	2
ระยอง	3	21	14	7	60	22	-	38	12
ภาคตะวันตก	8	56	41	15	200	68	1	131	51
กาญจนบุรี	1	8	8	-	18	5	-	13	4
นครปฐม	2	15	10	5	27	12	-	15	17
ประจวบคีรีขันธ์	1	9	6	3	39	9	-	30	9
ราชบุรี	1	3	3	-	16	8	-	8	3
สุพรรณบุรี	3	21	14	7	100	34	1	65	18
ภาคเหนือ	101	742	530	212	1,731	736	5	990	496
กำแพงเพชร	2	9	9	-	36	10	-	26	4
เชียงใหม่	13	100	79	21	176	89	1	86	51
เชียงใหม่	22	196	134	62	380	202	-	178	125

นครสวรรค์	9	45	31	14	148	59	-	89	45
น่าน	9	65	46	19	151	57	1	93	55
พะเยา	8	84	62	22	132	57	-	75	43
พิษณุโลก	3	19	14	5	87	33	-	54	11
เพชรบูรณ์	4	35	24	11	99	26	-	73	27
แพร่	6	42	31	11	88	34	-	54	25
แม่ฮ่องสอน	1	1	1	-	6	2	-	4	3
ลำปาง	6	55	36	19	89	34	1	54	31
ลำพูน	10	51	35	16	156	73	2	81	50
สุโขทัย	3	17	11	6	108	19	-	89	8
อุทัยธานี	3	17	11	6	56	30	-	26	11
อุตรดิตถ์	2	6	6	-	19	11	-	8	7
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	212	1,552	1,085	467	3,515	1,302	36	2,177	1,021
หนองบัวลำภู	7	43	43	-	97	44	1	52	25
ขอนแก่น	20	226	145	81	408	128	1	279	118
อุดรธานี	20	133	108	25	310	131	3	176	114

เลย	11	107	79	28	176	82	3	91	91
หนองคาย	15	130	95	35	230	87	3	140	82
สกลนคร	8	43	31	12	86	31	-	55	26
อุบลราชธานี	23	164	105	59	338	123	4	211	84
ยโสธร	4	19	12	7	58	17	1	40	9
อำนาจเจริญ	6	39	24	15	92	33	-	59	19
มหาสารคาม	14	83	56	27	225	86	1	138	71
ร้อยเอ็ด	14	87	55	32	236	80	-	156	60
กาฬสินธุ์	8	48	34	14	100	37	1	62	33
นครพนม	10	58	44	14	142	63	1	78	54
มุกดาหาร	2	12	7	5	31	14	4	13	5
นครราชสีมา	15	117	72	45	299	114	8	177	58
บุรีรัมย์	8	61	40	21	196	56	1	139	34
สุรินทร์	11	66	44	22	171	68	2	101	47
ศรีสะเกษ	8	65	49	16	160	57	-	103	36
ชัยภูมิ	8	51	42	9	160	51	2	107	55

ภาคใต้	20	82	58	24	325	147	-	178	91
สตูล	1	3	3	-	7	3	-	4	2
ปัตตานี	1	5	3	2	19	8	-	11	3
ยะลา	1	2	2	-	12	6	-	6	9
นครศรีธรรมราช	7	31	19	12	116	56	-	60	35
สุราษฎร์ธานี	3	7	7	-	53	27	-	26	8
ชุมพร	1	7	4	3	22	10	-	12	3
สงขลา	3	12	9	3	45	11	-	34	11
กระบี่	1	5	4	1	17	12	-	5	12
ระนอง	1	3	3	-	15	5	-	10	4
ตรัง	1	7	4	3	19	9	-	10	4

ที่มา : กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

ตารางที่ 26 จำนวนนักเรียน การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จำแนกตาม
ภาคภูมิศาสตร์ ปีการศึกษา 2542

ภาคภูมิศาสตร์/ จังหวัด	รวม ทั้งหมด	ม.ต้น				ม.ปลาย			
		รวม	ม.1	ม.2	ม.3	รวม	ม.4	ม.5	ม.6
รวมทั้งหมด	70,394	51,514	22,023	17,341	12,150	18,880	8,526	6,600	3,754
ภาคกลาง	5,050	2,817	1,122	997	698	2,233	928	754	551
กรุงเทพมหานคร	2,582	1,134	438	400	296	1,448	580	497	371
สมุทรปราการ	157	105	55	27	23	52	27	17	8
ปทุมธานี	264	200	72	68	60	64	52	5	7
อยุธยา	1,015	569	230	189	150	446	175	152	119
ชัยนาท	70	70	54	13	3	-	-	-	0
ลพบุรี	102	66	36	15	15	36	19	17	0
สิงห์บุรี	523	396	129	179	88	127	58	48	21
สระบุรี	58	53	21	19	13	5	-	-	5
อ่างทอง	279	224	87	87	50	55	17	18	20
ภาคตะวันออก	2,247	1,418	664	433	321	829	354	275	200

ฉะเชิงเทรา	346	226	110	81	35	120	47	51	22
ชลบุรี	865	513	207	172	134	352	153	119	80
ปราจีนบุรี	268	109	109	-	-	159	76	62	21
นครนายก	139	124	45	49	30	15	15	-	0
ระยอง	629	446	193	131	122	183	63	43	77
ภาคตะวันตก	1,583	1,237	611	373	253	346	185	98	63
กาญจนบุรี	223	223	84	84	55	-	-	-	0
นครปฐม	497	397	232	98	67	100	54	38	8
ประจวบคีรีขันธ์	212	162	49	72	41	50	16	14	20
ราชบุรี	49	49	22	19	8	-	-	-	0
สุพรรณบุรี	602	406	224	100	82	196	115	46	35
ภาคเหนือ	21,218	15,616	6,743	5,041	3,832	5,602	2,548	1,943	1,111
กำแพงเพชร	254	254	128	68	58	-	-	-	0
เชียงใหม่	3,136	2,665	1,204	898	563	471	196	184	91
เชียงใหม่	5,921	4,177	1,838	1,213	1,126	1,744	814	605	325
นครสวรรค์	1,244	897	363	283	251	347	142	113	92

น่าน	2,064	1,475	623	468	384	589	270	166	153
พะเยา	1,991	1,466	558	509	399	525	243	198	84
พิษณุโลก	623	500	237	186	77	123	82	32	9
เพชรบูรณ์	1,000	699	355	202	142	301	160	76	65
แพร่	1,325	864	336	302	226	461	187	186	88
แม่ฮ่องสอน	35	35	-	-	35	-	-	-	0
ลำปาง	1,474	1,032	425	371	236	442	175	168	99
ลำพูน	1,238	838	340	314	184	400	177	142	81
สุโขทัย	293	235	90	89	56	58	33	17	8
อุทัยธานี	465	324	188	88	48	141	69	56	16
อุตรดิตถ์	155	155	58	50	47	-	-	-	0
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	38,075	28,734	12,054	9,951	6,729	9,341	4,278	3,361	1,702
หนองบัวลำภู	1,310	1,310	528	488	294	-	-	-	0
ขอนแก่น	6,292	4,221	1,739	1,492	990	2,071	956	819	296
อุดรธานี	3,508	3,047	1,332	1,045	670	461	233	165	63
เลย	2,807	2,140	908	749	483	667	281	268	118

หนองคาย	3,343	2,538	1,091	837	610	805	399	295	111
สกลนคร	857	688	336	204	148	169	97	49	23
อุบลราชธานี	3,876	2,648	989	916	743	1,228	528	431	269
ยโสธร	299	242	98	92	52	57	33	19	5
อำนาจเจริญ	792	565	211	231	123	227	76	100	51
มหาสารคาม	1,446	1,097	468	368	261	349	151	107	91
ร้อยเอ็ด	1,709	1,217	497	428	292	492	204	159	129
กาฬสินธุ์	941	764	308	260	196	177	98	47	32
นครพนม	1,310	1,045	464	355	226	265	122	77	66
มุกดาหาร	225	160	81	49	30	65	25	24	16
นครราชสีมา	2,930	2,080	881	722	477	850	362	316	172
บุรีรัมย์	1,466	1,088	516	313	259	378	181	118	79
สุรินทร์	1,950	1,476	616	563	297	474	216	178	80
ศรีสะเกษ	1,685	1,282	488	487	307	403	205	140	58
ชัยภูมิ	1,329	1,126	503	352	271	203	111	49	43
ภาคใต้	2,221	1,692	829	546	317	529	233	169	127

สตูด	30	30	19	7	4	-	-	-	0
ปัตตานี	90	63	21	35	7	27	20	-	7
ยะลา	35	35	17	18	-	-	-	-	0
นราธิวาส	-	-	-	-	-	-	-	-	-
นครศรีธรรมราช	986	677	306	222	149	309	133	100	76
สุราษฎร์ธานี	221	221	111	94	16	-	-	-	0
ชุมพร	207	138	72	33	33	69	21	31	17
สงขลา	254	202	128	45	29	52	21	17	14
กระบี่	197	178	90	41	47	19	19	-	0
ระนอง	44	44	14	16	14	-	-	-	0
ตรัง	157	104	51	35	18	53	19	21	13

ที่มา : กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

ตารางที่ 27 จำนวนบุคลากร มหาวิทยาลัยสงฆ์ จำแนกตามสถาบันและวิทยาเขต ปีการศึกษา 2542

สถาบัน/วิทยาเขต	จำนวนบุคลากร			
	รวม	จำนวน อาจารย์*	จำนวน เจ้าหน้าที่	จำนวน ลูกจ้าง
รวมทั้งหมด	963	477	439	47
มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	665	301	317	47
1.ม.มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย(ส่วนกลาง)	244	96	133	15
2.วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์	6	3	3	-
3.ศูนย์การศึกษาพิษณุโลก	2	1	1	-
4.วิทยาเขตหนองคาย	64	20	12	32
5.วิทยาลัยสงฆ์นครพนม	4	4	-	-
6.วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	31	12	19	-
7.วิทยาเขตเชียงใหม่	58	31	27	-
8.วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน	7	5	2	-
9.วิทยาเขตขอนแก่น	53	28	25	-
10.วิทยาลัยสงฆ์เลย	4	1	3	-

11.วิทยาเขตนครราชสีมา	33	21	12	-
12.วิทยาเขตอุบลราชธานี	39	19	20	-
13.วิทยาเขตแพร่	34	17	17	-
14.วิทยาเขตสุรินทร์	34	16	18	-
15.วิทยาเขตพะเยา	35	17	18	-
16.วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส	17	10	7	-
มหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย	298	176	122	-
1.ม.มหามกุฏราชวิทยาลัย(ส่วนกลาง)	120	63	57	-
2.วิทยาเขตมหาวิไลยวราลงกรณราชวิทยาลัย	32	19	13	-
3.วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย	29	18	11	-
4.วิทยาเขตอีสาน	25	17	8	-
5.วิทยาเขตล้านนา	28	18	10	-
6.วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช	17	10	7	-
7.วิทยาเขตร้อยเอ็ด	21	14	7	-
8.วิทยาเขตศรีล้านช้าง	26	17	9	-

หมายเหตุ : * รวมอาจารย์จ้างสอน

ที่มา : 1. กองแผนงาน สำนักงานอธิการบดี มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2. ฝ่ายทะเบียน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ตารางที่ 28 จำนวนนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงฆ์ จำแนกตามสถาบันและวิทยาเขต
ปีการศึกษา 2542

สถาบัน/วิทยาเขต	รวม	ปีที่ 1	ปีที่ 2	ปีที่ 3	ปีที่ 4	ปีที่ 5
รวมทั้งหมด	9,775	3,427	2,529	1,605	1,372	842
ระดับปริญญาตรี	9,424	3,293	2,433	1,484	1,372	842
ระดับปริญญาโท	351	134	96	121	-	-
1.มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	7,511	2,627	1,860	1,174	1,008	842
ระดับปริญญาตรี	7,218	2,526	1,789	1,053	1,008	842
1.ม.มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย(ส่วนกลาง)	2,280	585	471	344	436	444
2.วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์(ส่วนกลาง)	269	102	121	46	-	-
3.ศูนย์การศึกษาพิษณุโลก(ส่วนกลาง)	90	68	22	-	-	-
4.วิทยาเขตหนองคาย	270	120	61	30	31	28
5.วิทยาสงฆ์นครพนม	121	38	39	16	28	-

6.วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	250	93	95	22	26	14
7.วิทยาเขตเชียงใหม่	656	197	114	109	136	100
8.วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน	118	46	38	34	-	-
9.วิทยาเขตขอนแก่น	918	356	323	107	74	58
10.วิทยาลัยสงฆ์เลย	260	52	84	57	41	26
11.วิทยาเขตนครราชสีมา	426	208	94	50	41	33
12.วิทยาเขตอุบลราชธานี	409	213	70	51	41	34
13.วิทยาเขตแพร่	355	104	115	87	32	17
14.วิทยาเขตสุรินทร์	312	178	68	19	23	24
15.วิทยาเขตพะเยา	425	145	66	74	86	54
16.วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส	59	21	8	7	13	10
ระดับปริญญาโท	293	101	71	121	-	-
1.ม.มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย(ส่วนกลาง)	260	87	52	121	-	-
2.วิทยาเขตเชียงใหม่	33	14	19	-	-	-
2.มหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย	2,264	800	669	431	364	-
ระดับปริญญาตรี	2,206	767	644	431	364	-

1.ม.มหามกุฏราชวิทยาลัย(ส่วนกลาง)	437	154	100	86	97	-
2.วิทยาเขตมหาสารคาม	213	88	58	45	22	-
3.วิทยาเขตสรีนคร	213	73	58	52	30	-
4.วิทยาเขตศีขร	220	76	70	43	31	-
5.วิทยาเขตลำนนา	353	119	117	58	59	-
6.วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช	67	22	22	13	10	-
7.วิทยาเขตร้อยเอ็ด	551	158	184	112	97	-
8.วิทยาเขตศรีล้านช้าง	152	77	35	22	18	-
ระดับปริญญาโท	58	33	25	-	-	-
1.ม.มหามกุฏราชวิทยาลัย(ส่วนกลาง)	58	33	25	-	-	-

ที่มา : 1. กองแผนงาน สำนักงานอธิการบดี มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. ฝ่ายทะเบียน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ตารางที่ 29 จำนวนนักเรียนวิชาสามัญ ในโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม จำแนกตามภาคภูมิศาสตร์
ระดับการศึกษา ปีการศึกษา 2541

ภาคภูมิศาสตร์/ จังหวัด	รวม ทั้งหมด	มัธยมศึกษาตอนต้น				มัธยมศึกษาตอนปลาย				การศึกษา * นอกโรงเรียน
		รวม	ม.1	ม.2	ม.3	รวม	ม.4	ม.5	ม.6	
รวมทั้งหมด	73,304	50,440	20,261	16,493	13,686	21,895	9,426	7,055	5,414	969
ภาคกลาง	55	55	55	-	-	-	-	-	-	-
นนทบุรี	55	55	55	-	-	-	-	-	-	-
ภาคตะวันตก	57	-	-	-	-	-	-	-	-	57
เพชรบุรี	57	-	-	-	-	-	-	-	-	57
ภาคใต้	73,192	50,385	20,206	16,493	13,686	21,895	9,426	7,055	5,414	912
สตูล	4,733	3,274	1,257	1,024	993	1,459	549	477	433	-
ปัตตานี	22,372	15,348	5,933	5,140	4,275	6,908	2,946	2,216	1,746	116
ยะลา	17,710	10,861	4,560	3,514	2,787	6,849	2,957	2,327	1,565	-
นราธิวาส	16,460	11,273	4,421	3,725	3,127	4,492	1,938	1,369	1,185	695
นครศรีธรรมราช	2,500	1,835	798	548	489	665	296	236	133	-
สงขลา	6,363	5,063	2,137	1,626	1,300	1,300	622	381	297	-
พัทลุง	1,508	1,329	491	456	382	179	75	49	55	-

กระบี่	847	756	330	239	187	43	43	-	-	48
พังงา	102	102	61	41	-	-	-	-	-	-
ภูเก็ต	384	384	156	132	96	-	-	-	-	-
ระนอง	213	160	62	48	50	-	-	-	-	53

หมายเหตุ : * การศึกษานอกโรงเรียน หมายถึง การศึกษาวิชาสามัญควบคู่กับการศึกษาวิชาชีพ และไม่กำหนด
ระดับชั้นเรียน

ที่มา : กองทะเบียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ

ตารางที่ 30 จำนวนโรงเรียน ครู/อาจารย์ และนักเรียน ในโรงเรียนสอนศาสนา จำแนกตามกทม.และภูมิภาค
ปีการศึกษา 2541

ศาสนา	โรงเรียน			ครู/อาจารย์			นักเรียน	
	รวม	กทม.	ภูมิภาค	รวม	กทม.	ภูมิภาค	รวม	กทม.
รวมทั้งหมด	493	92	401	7,607	454	7,153	108,058	8,62
ศาสนาอิสลาม	490*	89	401	7,585	432	7,153	107,957	8,52
ศาสนาคริสต์	2	2	-	22	22	-	101	10
ศาสนาซิกข์	1	1	-	na	na	na	na	

หมายเหตุ : * จำนวนโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม 490 แห่ง ในจำนวนนี้มีโรงเรียนสอนศาสนาวิชาสามัญ 169 แห่ง และตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาคเท่านั้น

na = ไม่มีรายละเอียดของข้อมูล

ที่มา : กองทะเบียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ